

Tízéves a Magyar Közgazdász Társaság

Születése, alakulása

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság 1990. július 28-án alakult meg Kolozsváron. Néhány lelkes fiatal közgazdász kezdeményezésére Erdély tíz megyéjéből összegyűlt 27 küldött, és kimondta az RMKT megalakulását, elfogadta alapszabályzatát és megválasztotta a társaság elnökét, alelnökét és titkárát dr. Kerekes Jenő ny. egyetemi tanár, Mikó Lőrinc, okl. közgazdász és Ördög Jutka okl. közgazdász személyében. Az országos vezetőség későbbi tisztségviselői lettek még: Vincze Mária, Gábos Monika, Karmazsin Ferenc, Müller Enikő, Szőke Erzsébet, Colpea Tibor, Kelemen Emőke, Somai József, Szécsi Kálmán és Vas Attila okleveles közgazdászok.

A társaság célkitűzését az alapszabályzat a következőkben fogalmazza meg: tagjai tevékenységének megszervezése és szakmai támogatása, mindenekelőtt abból a célból, hogy minél rövidebb idő alatt át tudják értékelni a diktatúra idején szerzett szakismereteiket, s szakmai felkészültségükben olyan minőségi változást tudjanak elérni, amely nélkül nem lehet hatékony tevékenységet kifejtteni a gazdasági nyitás, a piacgazdálkodásra való áttérés feltételei között.

Ezt a ma már kissé túlhaladott és kiegészítés tárgyát képező célt az alapszabályzat tevékenységi köre a következőkkel egészíti ki: szakmai tanácskozások, tudományos ülésszakok, szakosztályi ülések szervezése; a szakosztályok munkálatainak kiadványokban való ismertetése; szakmai tanácsadás vállalatalapítási és -szervezési, kereskedelmi, hitel- és pénzügyi kérdésekben, különös tekintettel a magánvállalkozásokra, a kialakuló új gazdasági viszonyokra; tagjai szakmai tájékozódását szakkönyvtárak, könyvtárak és folyóiratok segítségével biztosítja, elősegíti tagjai kutatási eredményeinek közlését, támogatja a tagok szakmai továbbképzését.

A társaság megalakulása és a kolozsvári bíróságon történt bejegyzése után (1990. augusztus 2.), Erdély minden részén sorra alakultak az RMKT helyi szervezetei. Ma már, néhány kivételtől eltekintve, Erdély valamennyi megyéjében, nagyobb városában működik RMKT helyi szervezet, szám szerint tizenegy (Arad, Brassó, Csík-szereda, Gyergyószentmiklós, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagybánya, Nagyvárad, Sepsiszentgyörgy, Szatmárnémeti, és Székelyudvarhely). Szándékunkban áll, bár mind ez idáig nem sikerült, Temesváron és Zilahon is helyi szervezetet megalakítani.

A társaság horizontálisan szervezett. Ez azt jelenti, hogy minden helyi szervezet önál-

lóan fejt ki tevékenységét a helyi igények és lehetőségek figyelembevételével, az alapszabályzatban foglalt célkitűzések megvalósítása érdekében. Munkájukban az országos vezetőség, mely jelenleg elnökből, valamint négy alelnökből áll, a lehetőségekhez képest természetesen igyekszik mindenben segítségükre lenni.

Az országos vezetőség, nem kis erőfeszítés árán, megszerzett egy ingatlan megvásárlásához szükséges pénzüsszeget, és így sikerült saját tulajdonú székházat létesíteni. Itt helyet kapott egy irodahelyiség, egy tanácskozóterem és egy könyvtárszoba (plusz teakonyha, fürdőszoba, pince, padlás, kamra). A székházat 1998. január 24-én a helyi szervezetek képviselői, a hazai és magyarországi meghívottak jelenlétében avattuk fel. 1998 áprilisától ügyvezető titkárt alkalmaztunk, akinek a munkája láthatóan hozzájárult a társaság tevékenységének fellendítéséhez. A munka volumenének növekedése következtében 1999 áprilisától még egy négyórás munkaidejű könyvtáros alkalmazására is sor került. Újabb erőfeszítésekkel ebben az esztendőben beindítottuk a munkálatokat a tetőtér beépítésére, egy 40 négyzetméteres előadóterem és vendégszoba létrehozására, továbbá elkezdtük a pincehelyiség kialakítását ifjúsági klub számára. Jelenleg teljes infrastruktúra áll az alkalmazottak, a tisztségviselők, valamint a rendezvények szervezői rendelkezésére (telefon, számítógépek, nyomtatók, fóliavetítő, video, televízió stb.).

Saját székházunkban, az állandó alkalmazottakkal, kedvező feltételek jöttek létre tevékenységünk minőségi és mennyiségi feljavításához. Úgy tűnik, hogy társaságunk az utóbbi két évben elhelyezkedett a romániai magyar közösség legerősebb civil szervezetei között. Ehhez hozzájárultak sikeres rendezvényeink, főleg hagyományossá vált vándorgyűléseink, továbbá részvételünk fontosabb gazdasági rendezvényeken, valamint a most már harmadik éve negyedévenként rendszeresen megjelenő és újabban tematikussá vált *Közgazdász Fórum* megjelentetése és ennek fokozatos fejlődése.

Megilletődés a házavatáskor

Kapcsolatrendszere

Röviddel megalakulása után társaságunk megpróbált kapcsolatot teremteni belföldi és külföldi társszervezetekkel, intézményekkel, alapítványokkal. Ez nagyrészt sikerült is. Így, széles körű, igen hasznos kapcsolatot

sikerült kialakítani a Magyar Közgazdasági Társasággal, az angol Királyi Közgazdasági Társasággal, a budapesti, a pécsi, a neuchateli, a windesheimi közgazdasági egyetemekkel, több gazdaságkutató intézettel (MTA a Magyarországi Világgazdasági Kutató Intézete, a Finn Tudományos Akadémia Gazdaságkutató Intézete, a GKI Gazdaságkutató Intézet Rt., Pénzügykutató Intézet Rt., a Svájci Bankszövetség, Közép-kelet európai összehasonlító gazdaságkutató Intézet - Bécs stb.) és több alapítvánnyal. Ezek a kapcsolatok nagy segítséget jelentettek munkánk beindításában, a társaságunk hatékony tevékenységéhez szükséges feltételek fokozatos megteremtésében (rendezvényeiken való részvétel, könyv- és folyóiratok juttatása stb.).

Jóllehet az elsők között vettük fel a kapcsolatot a Román Közgazdászok Általános Szövetségével (AGER), visszajelzést sajnos mindmáig nem kaptunk, ezért szervezett kapcsolat a két társaság között nem alakult ki, de személyi kapcsolatot a későbbiek során megteremtettünk neves román közgazdászokkal, akik közül az utóbbi időben többen részt vettek rendezvényeinken, értékes előadásaikkal hozzájárultak közgazdász vándorgyűléseink sikeréhez (Vasile Cernea, Valentin Lazea, Radu Mihai).

Kapcsolataink a társadalmi és szakmai szervezetekkel megfelelőek. Együttműködünk az Erdélyi Múzeum Egyesület jog-, gazdaság- és társadalomtudományi szakosztályával, az Erdélyi Magyar Ösztöndíjtanáccsal, a Bolyai Társasággal, az EMT-vel, RMGE-vel. Nagyon jó a kapcsolatunk a "Rajka Péter" Vállalkozók Szövetségével és a többi erdélyi vállalkozásfejlesztő központokkal, a Magyar Közgazdasági Társasággal, a BKE-vel, a debreceni és pécsi tudományegyetemek Közgazdaságtudományi Karaival, a Budapesti Nemzetközi Bankárképző Központ Rt.-vel. Az RMDSZ-szel és különösen annak gazdasági és szervezési főosztályaival az utóbbi időben együttműködésünk lanyhult. A kilencvenes évek közepén még sikeres, közös szakmai rendezvényeink is voltak. Ezek között számon tartjuk a Szovátán (1995. március 31 - április 2) közösen megrendezett tréninget közéleti vezetők számára az emberi erőforrások menedzseléséről, vezetői magatartásról, vezetéselméleti és döntéshozatali ismeretekről. Olyan neves szakemberek tartottak értékes előadásokat, mint dr. Kovács Sándor, dr. Kindler József és dr. Nagy István Ottó Budapestről. Hasonlóan közös (az RMKT, Bölöni Farkas Sándor és az RMDSZ szervezési főosztálya) szervezésben tartottunk 1994 és 1995 tavaszán sikeres tanácskozást a civil szervezetek informatikusai és menedzserei számára Sepsisílyefalván az információs társadalom kialakulásával kapcsolatos újdonságok megismerése és terjesztése céljából.

Jelenleg az RMDSZ Szövetségi Egyeztető Tanácsában, amely az egyházak és civil szervezetek képviselétől összetevődő tanácsadói testület, teljes jogú tagként vesz részt Kerekes Jenő társaságunk elnökeként és Colpea Tibor alelnökként.

Úgyszintén jelentős rendezvény volt a "Civil szféra az ezredfordulón: lehetőségek, kihívások" című konferencia, melyet közösen szerveztünk 1999. január 15-16-án az EMKE, EMT, KMDSZ, Pro Professione Alapítvánnyal, Kolozsváron, a Bethlen Kata Diakóniai Központban, amelyen a romániai magyar társadalom civil szervezeteinek képviselétében közel 300-an vettek részt. A plenáris ülésen neves hazai és külföldi előadók tartottak színvonalas előadásokat. Előadásaikban vázolták azokat a feladatokat, amelyek megoldása a civil szervezetekre vár társadalmi, gazdasági, szociális, kulturális téren, továbbá azokat a lehetőségeket, amelyek a civil szervezetek rendelkezésére állnak (néhány név az előadók közül: dr. Gyarmathy György egyetemi professzor Svájból, dr. Kulcsár László, a Gödöllői Egyetem professzora, dr. Kötő József egyetemi tanár, Kató Béla ref. lelképásztor, a LAM és a KIDA Alapítványok elnöke, Szabó Tibor, a HTMH elnöke, Németh Zsolt, külügyi államtitkár).

A konferencia öt szakmai szekcióban folytatta munkálatait, amelyeken hazai és külföldi előadók vitaindító

előadásai alapján a résztvevők gyümölcsöző vitát folytattak konkrét teendőkről, nehézségekről, amelyekbe tevékenységük során nap mint nap beleütköznek. Legszámosabb részvételnek örvendett a társaságunk által szervezett és vezetett (dr. Kerekes Jenő) gazdasági-szociális szekció, amelynek témakörei voltak: a civil szervezetek pénzügye és gazdálkodása, a vállalkozásfejlesztés, a falugondnoki intézmény, és a szociális gondok gazdasági-pénzügyi háttere. E viták során hasznos tapasztalatcserékre került sor. A záró plenárison a résztvevők egyöntetűen elhatározták, hogy megalapítják az Erdélyi Magyar Civil Szervezetekért Alapítványt azzal a feladattal, hogy segítse munkájukban a hazai civil szervezeteket. Erre felhatalmazták szervezetünket, az EMT-t és a KMDSZ-t. Az alapítvány bejegyzése az elmúlt esztendőben megtörtént a kolozsvári törvényszéken. Addig is, amíg saját székhelye lesz, az alapítvány székházunkban kezdte el tevékenységét. A kuratórium két évre soros elnökké Somai Józsefet, társaságunk alelnökét választotta meg, amelynek társaságunk részéről még Fritsch László is tagja.

Az alapítvány hozzáfogott céljai megvalósításához. Ez év májusától havonta információs lapot jelentet meg "Civil Fórum" elnevezéssel, amely rendszeres információt nyújt az erdélyi magyar civil szervezeteknek. Megszervezte a most már hagyományossá vált II. Civil Fórumot, "A civil szféra szerepe a közösségfejlesztésben" címmel (2000. május 5-6.). Ezen a romániai szervezetek közel 300 képviselője vett részt, akik nagy érdeklődéssel hallgatták a kilenc rendkívül színvonalas előadást, s haszonélvezői voltak a hét szekcióban lezajlott vitáknak, tapasztalatcserének. A Vincze Mária által vezetett gazdasági szekció keretében, amely egyik legnagyobb létszámú találkozó volt, az igen időszerű közösség- és kistérségfejlesztés problematikáját vitatták meg, színvonalas vitaindítók alapján.

Képzés

Különösen gyümölcsöző volt és jelenleg is sokoldalú az együttműködésünk magyarországi testvérszervezetünkkel, a Magyar Közgazdasági Társasággal, valamint a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államtudományi Egyetemmel. E két intézménytől kapott hathatós segítséggel, közvetlenül megalakulásunk után, már 1990 őszén, Erdély négy városában (Kolozsváron, Marosvásárhelyen, Nagyváradon és Székelyudvarhelyen) tizenhat (4 x 4) előadásból álló előadássorozatot tartottak meghívottaink. Ezeken nagyszámú (közel 500 fős) hallgatóság előtt a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, a Magyar Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutató Intézete és más intézmények neves szakemberei tartottak a gazdasági nyitás, a piacgazdaságra való áttérés témaköréhez tartozó igen értékes, és az átalakulást érintő mindnyájunk számára rendkívül hasznos előadásokat.

Társaságunk szakmai továbbképzését, a gazdaság időszerű kérdéseinek megvitatását, megismerését szolgálták és szolgálják Erdély különböző városaiban többé-kevésbé rendszeresen szervezett előadások, vitafórumok, megbeszélések, amelyeken meghívott hazai és magyarországi neves szakemberek közreműködésével tagjaink szakmai ismereteiket gazdagították. Ilyen jellegű rendezvényekre kolozsvári, marosvásárhelyi, székelyudvarhelyi, szatmárnémeti, szováti és más szervezeteink szervezésében került sor. A meghívott előadók között csak néhányat említünk: Csákány Béla, Bokros Lajos, Száz János, Bogáti Zoltán, Pitti Zoltán, Péter Gábor, Kovács Sándor, Kindler József, Csanádi András, Kiss Ferenc, Neményi József, Kerekes László. .

Társaságunk számára a fiatal közgazdászok képzése és továbbképzése állandó feladatot és foglalatosságot jelentett és jelent. Hadd említsünk meg itt néhányat az ezt a célt szolgáló rendezvényeink közül:

- a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem segítségével, a Magyar Pénzügyminisztérium támogatásá-

val 1991. március 10 - 13. között hatvan fiatal erdélyi közgazdász Budapesten rendezett gazdasági fórumon (tanfolyamon) vett részt. Az előadásokat neves egyetemi tanárok, kutatók, üzletemberek tartották az átmeneti gazdaság legégetőbb, időszerű kérdéseiről. A résztvevők esetenként találkoztak a parlamenti pártok képviselőivel, akikkel igen hasznos eszmecserét folytathattak aktuális kérdésekről;

- 1993 szeptemberében a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem pénzügytani tanszéke, a Bankártovábbképző Rt. közreműködésével, kéthetes intenzív bankártovábbképző tanfolyamot szervezett, melyen ötven, bankszakmában dolgozó fiatal erdélyi közgazdász részvételét biztosítottuk, különben évek óta, a budapesti Bankártovábbképző Rt. jóvoltából, pénzintézeteknél dolgozó fiatal erdélyi közgazdászok egész sora vehetett részt intenzív bankártovábbképző tanfolyamokon;

- ugyancsak a fiatal közgazdászok továbbképzését szolgálta 24 erdélyi fiatal számára a BKE-en négy fél-éves posztgraduális képzésen való részvétel biztosítása 1993–1995-ben, valamint 36 fiatal vállalkozó és vállalkozni szándékozó számára Nagyváradon és Budapesten rendezett héthetes intenzív szakmai képzés. A képzés végén a sikeres vizsgázók a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem által kiállított diplomát vehették át. Mindkét sikeres képzés a budapesti és kolozsvári Bölöni Farkas Sándor Alapítványok gyümölcsöző együttműködésének eredménye;

- kolozsvári szervezetünk a csíkszeredaiak hathatós segítségével, ugyancsak a fiatal közgazdászok számára 1997. július 7. és 15. között, Hargitafürdőn, a „Tőzsde és pénzügy” címmel, sikeres brókerképző tanfolyamot szervezett, melyen 22 többségében pénzintézeteknél dolgozó fiatal közgazdász vett részt. A tanfolyamon nagy tekintélyű magyarországi szakemberek tartották az előadásokat és vezették a szemináriumokat;

- ide sorolhatnánk azokat a lehetőségeket is, amelyeket társszervezetek, alapítványok segítségével ugyancsak fiatal közgazdászok számára biztosítottunk, hogy részt vehessenek különböző országokban közgazdász fórumokon, konferenciákon, tanfolyamokon, szemináriumokon. Csak néhányat említünk meg ezek közül: Németország: egyhetes tanulmányút (az RMDSZ segítségével), Svájc (a Neuchateli egyetemen kis- és középvállalkozók számára rendezendő tanfolyamok szervezői részére tartott három hónapos felkészítő), a Soros Alapítvány rendezésében egy-egyhetes környezetvédelmi-közgazdasági tanácskozás Prágában. Ugyancsak a Soros Alapítvány támogatásával Kortovóban (Lengyelország), a lengyel Báthori István Alapítvány által rendezett négyhetes mikro- és makrogazdasági problémákkal foglalkozó tanfolyam, a Keresztény Demokrata Akadémia által Budapesten, angol nyelven megrendezett tanácskozás, melynek témája „Gazdasági programok az új demokráciák részére” volt. Ezekben a programokon egy-két tagunk vehetett részt, legtöbb esetben pályázat alapján, a kiválasztást a szervezők végezték.

- a Magyar Közgazdász Társaság meghívására társaságunk 11–11 tagja vett részt az évente tartott magyarországi közgazdász vándorgyűléseken, ahol a gazdaságtudományok legkiválóbb szakembereit hallgathatták meg szervezetünk képviselői;

- társaságunk, a helyi szervezetekre arányosan lebontva, évről évre 30–40 közgazdászt és két-három előadót küldött a debreceni Ady Endre Akadémia nyári egyetemének két-kéthetes képzésére.

Közgazdász vándorgyűlések

Rendezvényeink között fontos helyet foglalnak el az időszerű gazdasági-pénzügyi kérdéseket taglaló, 1991 óta évente rendszeresen megrendezett közgazdász- vándorgyűléseink. Ezek ma már a romániai magyar közgazdász társadalom eseményszámba menő rendezvényeinek számítanak. Első ilyenszerű rendezvényünket

meglehetősen szerény körülmények között rendeztük Szárhegyen, majd jobb feltételekkel Sepsisillyefalván, Hargitafürdőn, Szovátán, Kolozsváron, Székelyudvarhelyen, Félix-fürdőn és Szatmárnémetiben. A soron következőt, a kilencediket, ez év szeptember 15 -17-én Gyilkos-tón tartjuk. Vándorgyűléseinken mindig a gazdasági élet legidősebb kérdéseinek megvitatását tűzzük napirendre (a privatizáció, a piacgazdaságra való áttérés sajátos problémái, nehézségei, napjaink marketingje, gazdaság-eurorégiók, monetáris politikák, adópolitikák). A vitaindító előadások megtartására neves magyarországi szakembereket sikerült megnyernünk: Balázs Pétert, Magyarország németországi nagykövetét, Bokros Lajos volt magyar pénzügyminisztert, Baráth Etele országgyűlési képviselőt, Halm Tamást, az MKT főtitkárát, Hunya Gábort, a bécsi Összehasonlító Közgazdasági Kutatóintézet főkutatóját, Mizsei Kálmánt, a Magyar Tudományos Akadémia Nemzetközi Gazdaságkutató Intézet aligazgatóját, Kovács Álmos MNB-alelnököt, Lörincziné Istvánffi Hajna tszv. egyetemi tanárt, Nárai Lászlót, a Budapesti Állami Pénz és Tőkepiaci Felügyelet elnökhelyettesét, Fecser Ildikót, a Budapesti Értéktőzsde főosztályvezetőjét, Veres Józsefet, az MKT volt elnökét, tszv. egyetemi tanárt. De vándorgyűléseink sikeréhez egyre több hazai ismert szakember is hozzájárult: dr. Vince Mária egyetemi tanár, Birtalan Ákos, Vida Gyula országgyűlési képviselők, Bodó Barna egyetemi előadótanár, Tövissi József ny. egyetemi tanár, dr. Vorzsák Álmos egyetemi tanár, Czédli József, Ilfov megye alprefektusa, Kolumbán Gábor, Hargita megye tanácsának volt elnöke, Gáll Ödön okl. mezőgazdász, az Erdélyi Faluturizmus elnöke, Pillich László, Somai József, Vincze György okl. közgazdászok.

Társaságunk fennállásának tízéves jubileumi megemlékezéssel egybekötött gyilkos-tói vándorgyűlésünk tematikája is gazdag szakmai élményt ígér. Az ez évi vándorgyűlésünk jelenleg igen időszerű témával, az „adópolitikával” foglalkozik, és neves szakemberek előadására kerül sor (Kékesi László, a Magyar Pénzügyminisztérium államtitkár-helyettese, Polgár Péter, a Pest megyei APEH aligazgatója, Bocskor Jenő, Hargita megye pénzügyigazgatóságának vezetője, Doina Leonte, a román Pénzügyminisztérium főtitkára, Nini Săpunaru, az országos Vámigazgatóság vezérigazgatója).

Két vándorgyűlésünk (Hargitafürdő, Félix-fürdő) előadásait magába foglaló kiadványunk jelent meg eddig, „A privatizáció időszerű kérdései” és „Gazdaság – Eurorégiók” (1999) címmel. Jelen számunkban megjelentjük a szatmári vándorgyűlés három kiemelkedő előadását is (Valentin Lazea, Kovács Álmos és Fecser Ildikó).

Kezdetben a résztvevők száma 80–100 körül mozgott, és ez a szám fokozatosan nőtt. Az utóbbi gyűléseken láthatóan emelkedett a színvonal, a résztvevők száma meghaladta a 200-at. Ez is azt igazolja, hogy vándorgyűléseink iránt egyre nagyobb érdeklődés mutatkozik az erdélyi közgazdászok részéről. Külön öröm számunkra, hogy a fiatalság körében népszerűek lettek a vándorgyűléseink, amit az ifjúság egyre nagyobb számú jelenléte igazol.

Mint pozitív jelenséget említhetjük a román közgazdászokkal való kapcsolat kialakításának jó irányú fordulatát. Legutóbbi, Szatmárnémetiben tartott vándorgyűlésünkön sikerült megnyernünk a bukaresti központi intézeteknél vezető beosztásban tevékenykedő szakembereket. Mivel a hallgatóság között sok román közgazdász is jelen volt, szinkronfordítást biztosítottunk. Sikeres vándorgyűlésünknek rendkívül pozitív visszhangja volt a hazai román sajtóban is. Valentin Lazeának, az RNB monetáris politika főosztálya volt vezetőjének és Radu Mihainak, az Országos Értékpapír Felügyelet alelnökének színvonalas előadását hallgathatták a jelenlevők. Ebben az évben is várjuk két román előadó részvételét.

Sajtó és kiadványok

Kolozsvári szervezetünk két alkalommal rendezett kerekasztal megbeszélést a romániai magyar nyelvű sajtó keretében dolgozó, gazdasági problémákkal foglalkozó újságírók számára (1996, 1998). Ezeken mintegy 40 (20–20) újságíró, valamint a kolozsvári és marosvásárhelyi rádió több munkatársa vett részt. A vitaindító előadásokat ismert magyarországi személyiségek tartották: dr. Krecz László, a budapesti „Figyelő” felelős szerkesztője, dr. Szabó Katalin, a „Közgazdasági szemle” főszerkesztője, dr. Hámori Balázs, a BKE professzora, akik ismertették a magyar gazdasági újságírás szerkezetét, különböző műfajait, beszéltek a fontosabb etikai kérdésekről, főbb irányzatokról, trendekről. Az előadásokat élénk vita követte. A rendezvény rendkívül hasznos volt, annál is inkább, mert a résztvevők közül mindössze egynek volt közgazdasági végzettsége.

Az évek hosszú során foglalkoztatta társaságunkat valamilyen romániai magyar sajtótermék beindítása. A kezdeményezések végül is némi sikert hoztak a szakmában. Az igaz, hogy a néhány számot megért „Piac és gazdaság” című, Sepsiszentgyörgyön megjelentetett lap tisztavirág életű volt, azonban az Udvarhelyen megjelentetett hetilap, a „Pulzus”, 1996-tól indulva, sikeresen érte meg napjainkat és láthatóan egyre nagyobb népszerűségnek örvend.

Társaságunk 1998 januárjában *Hírlevelét* négy oldallal indította, melynek szándéka, hogy elsősorban társaságunk tagjainak negyedévente a közgazdászokat és gazdasági szakembereket érdeklő híreket, információkat szolgáltatson. Időközben lapunk tematikája újabb és újabb, a szakmát érintő területekkel bővült.

Hírlevelünk megjelenésekor célul tűztük ki, hogy lapunkat rendszeresítjük, egyfelől a tájékoztatás folyama-
tossá és hatékonyá tétele, másfelől pedig egy fórum teremtése érdekében azon közgazdászok számára, akik szakmai kérdéseket kívánnak közölni.

Szándékunkban áll a tájékoztató írások mellett a konkrét szakmai írások terét megnövelni és helyet biztosítani minden olyan közgazdász számára, aki közérdekű szakmai véleményt, kutatásainak eredményét szeretné a lap hasábjain közzétenni. Éppen ezért többször felkértük helyi szervezeteink vezetőit és tagságát, éljenek ezzel a lehetőséggel, azzal a tudattal cselekedve, hogy munkájukkal hozzájárulhatnak közgazdászaink pontosabb tájékoztatásához, talán a hazai közgazdaságtan fejlesztéséhez is. Sajnos ezidáig helyi szervezeteink részéről nem történt érdemleges bekapcsolódás lapunk tevékenységébe, pedig szeretnénk, ha lapunk hírterjesztő feladata mellett szakmai tudományos műhely szerepét is betöltené, az egész társaság számára.

Sikerült lapunkban hat történelmileg elvlasztható időszakra bontva bemutatni az erdélyi magyar nyelvű közgazdasági felsőfokú oktatást, a múlt századtól napjainkig, amelyből kitűnnek az oktatás XX. századi vi-
szontagságai, továbbá az a tény, hogy a magyar nyelvű felsőoktatást ért kedvezőtlen történelmi változások olyan akadályokat jelentettek kisebbségbe jutott magyar közösségünk számára, melyek lehetetlenné tették lét-
számához arányos gazdasági-pénzügyi értelmiségi gárda biztosítását. A mostani számunkkal kezdődően szán-
dékunk az erdélyi pénzügyi-kereskedelmi-gazdasági magyar nyelvű szakközépiskolák történetét is városon-
ként megörökíteni, főleg az ifjabb generáció számára, amely csupán hallásból tudhatja, hogy valamikor híres
önálló magyar középiskolák biztosították a szakmailag erős középkaderek képzését.

Egy újabb sorozat beindításával bemutattuk olyan volt neves személyiségek hozzájárulását a gazdaságtudo-
mányokhoz, mint Wesselényi Miklós, Széchenyi István, Bölöni Farkas Sándor, Brassai Sámuel. Ezt a sorozat-
ot folytatjuk a következő számainkban Kővári László, Palocsai Rudolf, Mikó Imre, Rajka Péter, Bernádi

György és más erdélyi személyiségek bemutatásával. Lapunkban helyet kapott – 80. születésnapjuk megünneplése alkalmából – Imreh István és Kerekes Jenő gazdag munkásságának bemutatása is.

Hírlevelünkben, amely az 1999. II. évfolyam 4. számától kezdődően KÖZGAZDÁSZ FÓRUM néven jelenik meg 16 oldalban, szakmai és tudományos írásoknak is helyet tudunk biztosítani a közgazdaságtan változatos területeiről, ezek közül néhány címet említünk: *Újabb válsággóc hatása a magyar börzén; Személyi jövedelemadó; A Román Nemzeti Bank szerepe a román bankrendben; Bankfelügyelet; A portfólió kockázata, várható hozama és hatékonysága; A hagyomány és az új ötvözése a marketingben; A romániai vidékfejlesztési potenciál helyzete. Esettanulmány: Csanád község.*

Lapunkban a társaságunk, a RIF és a KKGK minden fontosabb eseményének ismertetése mellett, bemutatunk kilenc vállalkozásfejlesztő központot (Rajka Péter Vállalkozók Szövetsége, Brassó Megyei Iparosok és Kereskedők Szövetsége, Szatmárnémeti Vállalkozók Fóruma Egyesület, XX. Század Alapítvány, Partium Klub Vállalkozói Társulás, Szatmárnémeti Kis- és Középvállalkozásokat Fejlesztő Központ, Kolozsvári Privat Business Club Egyesület, Gyergyószentmiklósi Mark House Klub és a Hargita megyei Innovációs és Inkubációs Szövetség). Ezt a sorozatot is folytatjuk, hogy bemutathassuk Erdély valamennyi gazdasági jellegű szervezetét. 1999 januárjától folyamatosan közöljük Pásztor Csaba feldolgozásában az „Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban” című, a szakma területén igen népszerű összefoglalóit, a legújabb törvénykezésekről.

Úgy hisszük, hogy a Közgazdász Fórum társaságunk életébe új színt hozott, éppen ezért a jövőben is támogatni fogjuk a fennmaradását, fejlesztését, tekintettel arra, hogy színvonala emelkedően van, és az érdeklődés iránta az utóbbi időben láthatóan megnövekedett.

Ifjúság a porondon

A RIF (az RMKT Ifjúsági Frakciója) Szovátán tartotta 1998. november 13–15 között alakuló közgyűlését. Saját meghatározása szerint: „A RIF a romániai magyar ifjú közgazdászok és gazdasági kérdések iránt érdeklődő fiatalok érdekvédelmi és szakmai csoportosulása. Az RMKT belső szerveződése, és annak céljaival összhangban fejt ki tevékenységét. Működését, az önszerveződés elvére alapozva, a helyi szervezeteken keresztül igyekszik kifejteni. Célkitűzése: a romániai magyar ifjú közgazdászok, gazdasági kérdések iránt érdeklődő fiatalok szakmai tevékenységének összehangolása és bővítése, valamint szakmai kapcsolatok létrehozásának elősegítése. A RIF tevékenysége: szakmai rendezvények szervezése, továbbképzési lehetőségek felkutatása és terjesztése, pályakezdők szakmai és információs támogatása, gazdasági információs adatbázis létrehozása, szakmai publikációk megjelentetése.” (Incze Emma, RMKT Hírlevél I.évf. 4.szám). Helyi szervezeteik közül egyesek megalakulóban vannak, mások már a RIF fennállása óta működnek. A tartalmasabb tevékenységet felmutató helyi szervezetek között említjük a csíkszeredait, a szatmárit, a sepsiszentgyörgyit és a kolozsvárit.

A RIF az ifjú közgazdászokat tömörítő csoportként, az RMKT belső szerveződéseként és annak céljaival összhangban tevékenykedik. Megalakulása óta élénk tevékenységről tett tanúbizonyságot, számos rendezvénynek volt a gazdája.

Torockón 1999 márciusában megtartották az Ifjú Közgazdászok Találkozóját, ahol megválasztották a RIF vezetőségét (Vass Attila – elnök, Kramer Zsolt – szervezési alelnök, Szőke Erzsébet – pénzügyi alelnök). Ugyanitt szakmai előadásokat tartottak neves bel- és külföldi előadók a „vállalkozás-technológiák”-ról és a külföldi beruházások lehetősége Romániában kérdésköréről.

Megelőzően (1998 december 9-én Kolozsváron) Farkas Mária vitaindító irányításával nagy érdeklődésnek örvendő vitafórumot tartottak „Szolgáltatások marketingje” címen. Úgyszintén folyó év február 26-án a RIF meghívására, nagy hallgatóság előtt, Lőrincze Péter, Deloitte & Touche nemzetközi könyvvizsgáló és tanácsadó cég budapesti igazgatója tartott előadást Kolozsváron „Mit jelent egy nemzetközi cégnél dolgozni?” címmel.

A Csíkszeredai RIF, a Junior Business Klubbal karöltve rendkívül hasznos szemináriumot szervezett 1999. május 28–30.-án, „Értékpapírpiacok nemzetközi helyzete. Romániai értékpapírpiacok jelene és jövője” címmel, amelyen közel 60 fiatal közgazdász és egyetemi hallgató vett részt Kolozsvárról, Marosvásárhelyről, Sepsiszentgyörgyről, Székelyudvarhelyről és Csíkszeredából. A rendezvény alkalmat teremtett, hogy a résztvevők betekintést nyerjenek a bukaresti és budapesti Értéktőzsde és Árutőzsde működésébe, megismerjék a Tőzsdefelügyelet szerepét és mechanizmusát, ugyanakkor a nemzeti tőkepiac működéséről is általános képet kaphattak.

A RIF 2000. május 17–19. között Szovátán tartotta a II. Ifjú Közgazdász Találkozót közel száz fiatal közgazdász és közgazdász hallgató részvételével. A rendezvényen, zsúfolt teremben, a marketing témakörben hangzottak el előadások, majd megválasztották az új vezetőséget Szőke Erzsébet (elnök), Kelemen Jutka (alelnök) és Czumbel Tamás (alelnök) személyében, akik jelenleg is kompetensen és eredményesen vezetik társaságunk ifjainak frakcióját.

Fiataljaink évente rendszeresen részt vesznek Magyarországon a Fiatal Közgazdászok Országos Találkozóján (Békéscsaba, Salgótarján, Szolnok, Nyíregyháza), az utolsó években elsősorban a RIF küldöttjeiként. Az utolsó két találkozó tematikája is „Információ és gazdasági növekedés” (Szolnok, 1999. március 5–7.) és „Irány az Európai Unió” (Nyíregyháza, 2000. március 3–5) igazolja ezeknek a találkozóknak a szükségességét, hogy az erdélyi fiatal magyar közgazdászaink követhessék és értsék meg a nagyvilágban zajló gazdasági jelenségeket.

Szoros együttműködés áll fenn a RIF és a KMDSZ keretében működő Közgazdasági Klub (KKG) között, amely elsősorban abban nyilvánul meg, hogy kölcsönösen részt vesznek egymás rendezvényein, sikerrel együttműködnek az Új Kézfogás Közalapítványnál a kistérségfelméréssel kapcsolatos megnyert pályázat esetében is.

Szovátán tanulni is jobb

A KKG tevékenységét a *Közgazdász Fórumban* rendszeresen ismertettük, s a TDK-n (Tudományos Diákkörök) első díjat nyert dolgozatok tömörített változataiból többet közöltünk lapunkban.

Igen hasznos kezdeményezésnek tekintjük a RIF pályázati kiírását gazdasági témájú dolgozatok megírására, amely egyfelől hozzájárulhat az ifjú közgazdászok szakmai felkészültségének fejlesztéséhez, másfelől hozzászoktatja fiatal szakembereinket a tudományos kutatáshoz.

Az RMKT országos vezetősége elismeri a lendületes tevékenységet, és a jövőben is fokozott szándékunk támogatni minden RIF-kezdeményezést.

Oktatás

Társaságunk évek óta aktívan részt vesz a Bolyai Tudományegyetem visszaállítása, illetve a Kolozsváron az önálló magyar egyetem felállítása érdekében folyó munkálatokban, +362, főleg a közgazdasági magyar nyelvű felsőfokú képzés újraindítása érdekében. Elkészítettük azoknak a szakoknak a tantervét, amelyeken magyar nyelvű csoportok létrehozását kérjük. Összeállítottuk az egyetemi fokozattal rendelkező számításba vehető tanszemélyzeti tagok névsorát. A ma már négy évfolyammal működő BBTE sepsiszentgyörgyi kihelyezett kollégium beindítása pozitív eredmény. Jelenleg a magyar történelmi egyházak által létesített, hiányszakokat felölelni szándékozó, magyar nyelvű magánegyetem felállítását kezdeményező alapítvány előkészítő munkálataiban veszünk részt. Vállaltuk, hogy összeállítjuk a tervezett gazdasági-informatika, pénzügyi, könyvelési szakra vonatkozó akkreditációs iratcsomót.

A társaságunk diplomáciai erőfeszítésének is köszönhetően, ebben az évben beindul a BBTE közgazdasági karán három magyar nyelvű szak. Ezen kívül pályáztunk és indítványoztuk a Sapientia Alapítvány kezelésében alakuló magánegyetem keretében egy közgazdasági kar létrehozását Kolozsváron, amelyre a következő iskolai évben kerülne sor, mindemellett társaságunk teljes támogatásáról biztosítja a Székelyudvarhelyen és Csíkszeredában beinduló közgazdasági karokat.

Társaságunk évek óta részt vesz a hiányszakokra, posztgraduális képzésre, PHD-doktorátusra, valamint a Magyar Tudományos Akadémia részéről felajánlott ösztöndíjak elnyerésére benyújtott pályázatok elbírálásán, valamint gazdasági jellegű civil szerveződések részéről az Illyés Közalapítvány gazdasági szaktestületéhez eljuttatott anyagi támogatást igénylő kérések véleményezésében.

Az RMKT országos vezetősége az utóbbi időben fokozott figyelmet szentel a középfokú gazdasági közoktatásnak. Figyelembe véve a magyar nyelvű középiskolai szakoktatás időszerűségét és fontosságát, 1999. november 5-én, Kolozsváron a Bethlen Kata Diakóniai Központban megtartott RMKT-közgyűlésen, amelynek kiemelt napirendi pontja a szakoktatás kérdése volt, meghívottként jelen volt Kötő József tanügyi államtitkár, Gârbea Péter, a Közoktatási Minisztérium kisebbségi államtitkársága szakmai oktatásért felelős igazgatója és Fülöp Fischer Ildikó, az RMDSZ oktatási főosztályának főelőadója.

Az RMKT országos vezetősége úgy tekinti, hogy eljött az ideje az egyetem előtti magyar nyelvű szakoktatás alaposabb áttekintésének, valamint olyan intézkedések megtételének, amelyek már a jövő iskolai évtől kezdődően lendületet adhatnak az egyes városokban működő, vagy ezután beinduló szakoktatásnak. Azért javasoltuk az RMKT 1999 novemberi országos küldöttgyűlésére első napirendi pontként a magyar nyelvű középiskolai szakoktatás problematikáját, hogy alapos megbeszélésre kerüljön sor a legtöbb olyan erdélyi várost képviselő közgazdászok jelenlétében, ahol már volt és van középfokú közgazdász képzés, illetve van esély a magyar nyelvű gazdasági-pénzügyi szakoktatás megerősítése vagy létrehozása terén.

Úgy gondoljuk, hogy az RMKT helyi szervezeteinek a vezetőségei figyelemmel kell hogy kísérjék az illető helység szakoktatásának állapotát, támogatniuk kell a megyei tanügyi felügyeletnek ezzel a kérdéssel kapcsolatos törekvéseit, és hozzá kell hogy járuljanak a magyar anyanyelvű szakoktatás szakmai háttérének biztosításához.

A kolozsvári magyar nyelvű önálló egyetem visszaállítását szándékoztunk szolgálni azzal a kezdeményezésünkkel, hogy aranydiplomát adományoztunk a Bolyai Tudományegyetem jog- és közgazdasági karán végzett közgazdászoknak ötvenéves találkozójuk alkalmával.

Eddig két alkalommal nyújtottuk át a jubilálóknak a Bolyai Társaság és az RMKT közös aranydiplomáját 1999. július 3-án és 2000. július 1-jén az 1949-ben, illetve 1950-ben végzett közgazdászoknak.

Mindkét alkalommal az aranydiplomákat egyedül életben lévő tanáruk, dr. Kerekes Jenő, társaságunk elnöke nyújtotta át a találkozókön megjelent 48, illetve 27 végzősnek.

Könyvtárállomány

Könyvtárunk működéséről továbbra is kolozsvári szervezetünk és az országos vezetőség gondoskodik. Látogatói elsősorban egyetemi hallgatók, de könyvtárunkban gyakran megfordulnak tanszemélyzeti tagok, újságírók, dokumentálni szándékozó közgazdászok. Jelenleg közel 3500 könyv alkotja a könyvtárállományt. Az állandó beiratkozott könyvtártagok száma 355. Az elmúlt időszakban könyvállományunk magyar, román és nyugati szakkönyvekkel gazdagodott az Illyés Közalapítvány, a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának jóvoltából. A múlt évben könyvtárunk dr. Nagy Lajos kolozsvári közgazdász hagyatékából 45 értékes könyvvel gazdagodott, továbbá a Könyvtárellátó Közhasznú Társaságtól kapott Magyar Nagylexikon eddig megjelent 8 kötetével és az Encyklopaedia Hungarica négy kötetével.

Fontosabb adományozók: Illyés Közalapítvány; BKE; JPTE – Pécs; KLTE – Debrecen; Osiris Könyvkiadó – Makroökonómia, Útmutató a makroökonómiához; Közg. És Jogi Könyvkiadó; Országos Széchényi Könyvtár, Budapest; Könyvtárellátó Közhasznú Társaság, Budapest; Soros Alapítvány, Románia; a Hungarian Ethnic Lexicon Foundation-Kanada; hazai és külföldi közéleti személyiségek: dr. Nagy Lajos; dr. Bélyácz Iván; dr. Kovács Álmos; dr. Kovács Sándor; dr. Vincze Mária; Farkas Mária és mások.

Folyóiratok: *Világgazdaság* – napilap; *Pénzügyi Szemle*; *Közgazdasági Szemle*; *Külgazdaság*; *Európa Fórum*; *Finnish Economic Papers*; *Pulzus* – hetilap; *Tér és Társadalom* – MTA Regionális Kutatások Központja; *Területi Statisztika* – Statisztikai Hivatal havilapja; *Debreceni Szemle*.

Témakörök: általános közgazdaságtan, gazdaságtörténet, gazdaságszociológia, politika, szociálpolitika, gazdasági fejlődés, jog, munkaügy, emberi erőforrás, világgazdaság, kereskedelem, pénzügy, vállalati gazdaságtan, pénzügy, könyvvitel, statisztika, külgazdaság, marketing, logisztika, régió-gazdaságtan, biztosítás, környezet gazdaságtan, minőségbiztosítás

Legjobban a pénzügy, marketing, vállalati gazdaságtan területeken van ellátva a könyvtár.

Amennyiben társaságunk pénzalapjai megengedik, jövőre fel szeretnénk újítani néhány hazai- és külföldi szakfolyóirat előfizetését, valamint igyekszünk kiegészíteni könyvtárunkat a legfrissebb megjelent szakkönyvekkel.

Helyi szervezeteink

Helyi szervezeteink tevékenységében az utolsó esztendőben sem tapasztaltunk említésre méltó előrelépést. Láthatóan javult szatmári szervezetünk tevékenysége, amelynél a tagok száma 50%-kal emelkedett az elmúlt évben. Ez annak is köszönhető, hogy sikerült rendszeresíteniük havi összejöveteleiket, amelyek nagy érdeklődésnek örvendenek a helyi közgazdászok, vállalkozók körében, mivel azokon aktuális szakmai problémákat vitatnak meg. A felmerülő problémák tisztázásában nagy segítséget nyújtanak a különböző helyi intézményeknél (pénzügyi hatóságoknál, kereskedelmi kamaránál, pénzügyintézeteknél stb.) dolgozó szakemberek.

Szatmári szervezetünk tapasztalatait újabban sikeresen alkalmazza kolozsvári szervezetünk is. Több mint egy éve havonta tartanak szakmai megbeszéléseket a legújabb pénzügyi és egyéb jogszabályozásokról. Némi élénkülést tapasztaltunk a gyergyószentmiklósi, csíkszeredai és a székelyudvarhelyi szervezeteink tevékenységében.

Kolozsvári szervezetünk ugyanakkor folytatta megszokott rendezvényeit is: megrendezte a II. romániai magyar nyelvű gazdasági újságírói szimpóziumot, amelyen Erdély különböző magyar nyelvű sajtótermékeit képviselő szakemberek, újságírók, valamint a kolozsvári és marosvásárhelyi rádió több munkatársa vett részt.

Úgyszintén Kolozsváron nagyszámú érdeklődő hallgatta meg az EME székházában dr. Pitti Zoltánnak, az APEH volt elnökének a személyi jövedelemadó rendszeréről tartott előadását, amelyre ugyancsak kolozsvári szervezetünk rendezésében került sor 1998. április 4-én. Sajnos az utóbbi időben ezek a rendezvények elmaradtak. Talán ezzel is magyarázható, hogy a kolozsvári közgazdászok érdeklődése szervezetünk tevékenysége iránt érezhetően csökkent, ami arra figyelmeztet, hogy elsősorban a helyi vezetőség tevékenységének élénkítésére lenne szükség.

Az országos vezetőség kezdeményezésére marosvásárhelyi szervezetünk rendezésében az Altern csoport ügyvezetője, Baranyi Árpád, a BKE adjunktusa tartott előadást „A közgazdaságtan mítoszai” címmel. A szervezés hiányosságai miatt az egyébként rendkívül érdekes előadáson vásárhelyi szervezetünk tagjai nagyon kis létszámban jelentek meg.

Hisszük, hogy mind a marosvásárhelyi, mind a kolozsvári szervezettől, amelyek nagyszámú közgazdász társadalmat tudhatnak maguk körül, élénkebb tevékenységet vár el közösségük és az országos vezetés.

Székelyudvarhelyi és sepsiszentgyörgyi szervezeteink ez év május 28–29-én, a sepsiszentgyörgyi Tanulók Klubjában, „Bank kihívásai 99. A szakma kihívásai a mai Romániában” címmel rendkívül sikeres szemináriumot szerveztek a Brassói Magyar Diákszövetséggel karöltve. A rangos hazai és külföldi szakemberek által tartott előadásokat (Szalkay József, a Péter Bank marosvásárhelyi fiókjának igazgatója, Erdős Gyula, a Román Kereskedelmi Bank jogtanácsosa, Fodor Ferenc, a Mezőgazdasági Bank osztályvezetője, Sass Pál, a magyar OTP főosztályvezetője, Nagy Ágnes, a RNB igazgatótanácsának tagja, Szécsi Kálmán, az RMKT alelnöke, Sipos Ágnes, a Bancorex főosztályvezetője, Szitás István, az Erdélyi Befektetések Társaságának főosztályvezetője) félszáznál többen kísérték figyelemmel, főként fiatalok, egyetemisták, de jelen voltak a bankszakma helyi képviselői is. Az előadásokat élénk vita követte. A rendezvény szervezői kifejezték reményüket, hogy a szeminárium sikere ösztönzőleg hathat sepsiszentgyörgyi szervezetünk vezetőire, hogy társaságunk helyi szervezetének munkáját kimozdítsák a helyben topogásból.

A kis- és középvállalkozóknak nyújtott támogatás terén, ami azok beindítását, bejegyzését és könyvelési munkálatait illette, kiemelkedett Brassó, Szatmárnémeti, Marosvásárhely.

Különben társaságunk egyértelműen élénkebb tevékenységet vár el a helyi szervezeteink vezetőségeitől, mivel az ő kezükben van az erő a helyi közgazdász társadalom szakma körüli hasznos csoportosulásának kérdésében.

Az országos elnökség és a helyi szervezetek vezetői együtt az új székházban

Jövőkép

Társaságunk jelenleg éppen abban a lendületben van, hogy remélhetőleg képes lesz tevékenységének újjátására. Képesek lesznek tagszervezetei saját tevékenységük újragondolására és élénkítésére. Képes lesz társaságunk, a helyi vezetőségek a Közgazdász Fórum köré csoportosulva kialakítani a szaktestületeit és vállalni a gazdaság szakterületeinek elemzését, felmérését és kutatását, hogy a szakma súlyának megfelelően a romániai magyar közösség felemelésének nyomós tényezője legyen és szereplőjévé váljon annak a polgári átalakulásnak, amely előtt az egész magyar, és ennek keretében az erdélyi magyar társadalom áll.

DR. KERÉKES JENŐ
SOMAI JÓZSEF

Mi is az RMKT?

BIRTALAN ÁKOS:

RMKT – hogyan tovább?

Nem egyszerű, de mégis kellemes cselekvés egy olyan szervezet tíz évéről rövid elemzést végezni és valamiféle jövőképet megfogalmazni, amelynek életében évekig tevélegesen is részt vállaltam, majd mint egyre ritkábban hazajáró családtag tartottam vele kapcsolatot.

Az alábbiakban megpróbálok tárgyilagos lenni, de ha helyenként mégis szubjektívnek fog tűnni véleményem, kérem nézzék el, hiszen szándékom egy és nyitott, és pedigré: jobbítani az RMKT működését, téve ezt tagjainak, az erdélyi/romániai magyar gazdálkodó/vállalkozó közösség, a gazdálkodást oktató, tanuló és kutató egyének érdekében.

Nem szokásom a summázás, de jelen esetben engedtessek meg, hogy az RMKT tízéves életének pozitív, napos oldalát, elért sikereit összességükben értékeljem ilyeneknek, és ne térjek ki külön-külön mindegyikre, ugyanis fontosabbnak tartom a javítani-, a pótolnivalókról történő gondolkodást és természetesen az azt követő cselekvést.

Az alábbiakban következzen néhány észrevétel és javaslat:

1. Az RMKT, mint sok más 1989 után létrejött vagy újjászerveződött civil társadalmi entitás, tagjainak kezdeti lelkesedése, ügybuzgósága és önzetlensége által jellemezhető szakasz után, mára – kissé hamar – kezdett egyre inkább belterjes, szűk szervezetté válni. Az igazság az, hogy a megnevezés, mely szerint csak közgazdászok társasága lenne, nem fedí a valóságot, hiszen tagjai közé meghívott és befogadott – és ez így kell legyen ezután is – minden olyan magyar gazdasági szakembert, aki elfogadja a társaság alapszabályzatát és annak értelmében kíván tevékenykedni. Meggyőződésem, hogy az RMKT nyitott, befogadó politikát kell követnie, fórumot jelentve a gazdasági életet képviselő erdélyi/romániai magyar szakemberek számára.

2. Elsődlegesen szakmai szervezet lévén, hasznos lenne, hogy azon tagjai számára, akik már rendelkeznek egyetemi alapképzéssel, folyamatosan szervezze, és legalább közvetetten biztosítsa az elméleti és gyakorlati jellegű továbbképzést, vagy az ahhoz való hozzáférést, itthon és külföldön; olyan tagjainak pedig, akik egyetemi hallgatók, kínáljon valós alternatívát az anyanyelven történő (köz)gazdasági alapképzéshez. Ebbe a modulba tartozónak tudom elképzelni, az oktatás-továbbképzés kiegészítéseként, kiemelt fontosságúnak tekintve, a gazdasági tudományos kutatás szervezését Erdélyben. Mindaddig, amíg az anyanyelven történő köz(gazdasági) felsőfokú oktatás nem önálló intézményben zajlik, nos addig is keretet kellene biztosítani az egyetemi gazdasági tudományos kutatás, és az egyetemen kívüli gyakorlati jellegű, alkalmazott kutatás számára. Abban a szerencsés esetben, amikor a fent említett oktatás saját lábán fog járni, akkor is megmaradhat olyan háttérintézménynek, amely közvetíteni tud a szakma oktatási-kutatási és gyakorlati területei között.

3. Az RMKT tagok ismerik azt a tényt, hogy Kolozsváron egyre nagyobb és minőségében egyre jobb, friss szakkönyveket, kiadványokat tartalmazó könyvtár jött létre. Ezt tovább kell fejleszteni és javasolom jellegében a könyvtáros-információs központ felé való elmozdítását. Mindez azért is hasznos lenne, mivel így a Székelyföldön működő, vagy a közjövőben induló (köz)gazdasági felsőoktatási intézmények is rákapcsolhatók lennének egy kolozsvári, modern, központi szakkönyvtár-információs központ rendszerére.

4. Erdélyi, romániai sajátos helyzetünket figyelembe véve, meggyőződésem, hogy az RMKT mint szerve-

zet és tagjai külön-külön is effektív szerepet kell vállaljanak és játsszanak az erdélyi magyar közösség gazdasági életének szervezésében. Tévedés ne essék, az RMKT nem mint szakmai szervezet kell közvetlenül gazdasági tevékenységet folytasson Erdély-szerte, ami azonban nem zárja ki akár saját, profitorientált tevékenységnek az elindítását. A gazdaságszervezési munkába az RMKT a szakmaiságot kell vigye, tagjainak tudásán és a társadalmi-gazdasági intézményekben elfoglalt, esetenként meghatározó helyükön, hatáskörükön keresztül.

5. A következő, amit megfontolás tárgyává teszek újra, hogy meg kellene találni a módját és formáját a kiváló gazdasági jellegű teljesítmények elismerésének, azoknak gyakorlati, oktatási, kutatási és más vonatkozásait is beleértve.

Folytatni lehetne a gondolatsort, de talán fontosabb az, hogy miből, hogyan lehet működtetni, vezetni egy olyan RMKT-t, amely megfelel az általam vázolt néhány és más kihívásnak. Nincs szándékomban sértő választ adni, de azt gondolom, hogy ha közgazdászok, gazdasági szakemberek nem találják meg a társaság szervezésének, vezetésének legjobb módját, akkor ... a helyzet szövődményes bajokra enged következtetni.

6. Javaslatom, hogy továbbra is meg kell őrizni az RMKT Kolozsvár központúságát, de a régiók és/vagy szakosztályok hatáskörét annak formai jellege helyett valós tartalommal kell megtölteni. A fentebb vázolt tennivalók minőségi elvégzése céljából, véleményem szerint, dinamikus ügyvezetésre van szükség, amely ügyvezető igazgatói és külön titkári feladatkörök bevezetését tenné szükségessé. Az utóbbi tisztséget, minden bizonnyal különösebb túlterhelés nélkül, betöltheti egy egyetemi hallgató, míg az ügyvezető igazgatóit szerencsés lenne olyan főállású vagy másodállású személyre bízni, akinek idején túl elképzelései is vannak az RMKT szerepéről, helyéről, működéséről, egyáltalán jövőjéről – magyarul, pályáztatni kell! Természetesen az RMKT mindenfajta külső képviselését és álláspontjainak megjelenítését, a tagok közgyűlése által választott elnök kell ellássa.

Befejezésül, köszönet és őszinte tisztelet az RMKT eddigi elnökének, dr. Kerekes Jenő tanár úrnak, aki nélkül, akinek önzetlen munkája nélkül nem lett volna RMKT, és hiszem, hogy az ő bölcsessége szükséges ahhoz is, hogy a társaság valóban megújídjék.

BODÓ BARNA:

Gomadingen és Félix-fürdő

Gomadingent soha nem fogom elfelejteni. Na, nem azért, mert ez a Baden-Württemberg tartományi kicsiny település olyan rendkívüli környezeti-kulturális-természeti értékek letéteményese volna – szép, hercig kis telepdombok hajlatában, Némethonban aligha egyedüli. Számomra Gomadingent egyedivé azt teszi, hogy hozzásegített felismerni, látni és átérezni azt, ami Nyugat nyugodtabb tájain alighanem általános: az egyén önmagát nemcsak szakmailag, munkaerőként építi, hanem testi-lelki teljességében. Építi, mondom, mert pénzt és időt áldoz arra, hogy megismerjen és átérezzen folyamatokat és trendeket. Az önépítés köreinkben megáll(t) a szakmai vonatkozásoknál, ami ezt meghaladta, arra a póri Keleten nem volt honnan és hogyan anyagiakat, de még időt sem áldozni. Persze, külön szólni kellene arról, hogy mit jelent(het)ett az önépítés kommunistáéknál – de ez messzire vezetne.

Amikor felismerésemet – a talált igazságok iránti lelkesedés hangján – megosztani próbáltam nyugati friss ismerősökkel, olyan tekintetekkel találkoztam, hogy rá kellett ébrednem, valami nincs rendben. Miért nem nagy „was ist das” egy nyugati számára az, hogy szabadságának jelentős részét, egynegyedét képes arra fordí-

tani, hogy egy számára kevésbé ismert témakörben némi tájékozottságra tegyen szert, és ezért a „szolgáltatásért” fizetni is hajlandó? Talán azért, mert ez – természetes.

Közismert, a diktatúra bukása nem hozta el mifelénk a normalitás idejét: korábban hajtottak, ma mi pörögünk be, taposunk keményen, csak hogy megmaradjunk a pályán. Magunkra korábban nem lehetett, ma pedig nem jut időnk.

Nincs az eddigiekben semmi rendkívüli, tudom, sokak életérzése az, hogy sodródunk az árral, szinte tehetetlenül. És mégis – kivétel van.

Ezt a kivételt adatott megtapasztalnom, Félix fürdön, 1998-ban, amikor a romániai magyar közgazdászok társaságukba invitáltak egy előadás erejéig. Eladdig nem volt tudomásom olyan hazai szakmai-közösségi grémiumról, amely nem csupán adni kívánt, hanem a másik oldalról némi szerep-és felelősségvállalást feltételezett. Magyar közgazdászaink igenis fizettek azért, hogy meghallgathassák az előadókat, vagyis aki idejött, nem ajándékba kapta az információt, illetve a társaságot. Persze, ez még nem Gomadingen, ahol a szabadidő szférájában mozogtunk, de azt se feledjük – illetve valljuk be férfiasan – mennyire nem vagyunk képesek még elismerni és érvényt szerezni annak az elvnek, miszerint „semmi sincs ingyért”. Illetve felismerni azt, hogy amiért semmit sem kérnek, azt aligha jegyzik a szellemi börzén.

Itt is vigyázni kell, félrecsúszhat a gondolat menete. Nem csupán az érték, amiért pénzt kérnek – ez természetes. Amit viszont számomra a közgazdászok példája jelent(ett): önmaguk komolyan vétele. A vándorgyűlés – minden rendezvény – annyit ér, amennyire azok taksálják, akik számára létrehozták, akikért létezik. És Félix fürdön azt éreztem, éltem át, hogy magyar közgazdászaink szeretik és értékelik azt, amit társaságunk nyújt. Egy kívülről jövő ezt talán jobban megérzi, stréberséget sem kell gyanítani, ha ezt megfogalmazza.

Miközben szinte már minden csapból a civil szféra fontosságát és jelentőségét bizonygató szöveg önt el mindent, a közgazdászok teszik civil dolgukat: találkoznak, tanácskoznak, és szórakoznak. Évente egyszer mindenképpen. Ezt kellene – lehetne – tanulni tőlük.

COLPEA TIBOR:

Hogyan kezdődött?

Tíz esztendő roppant kevés történelmi perspektívából, de ugyanakkor egy ember életében számottevő idő. Ugyanez mondható el egy olyan szakmai szervezet, mint az RMKT esetében is, bizony tíz év sok idő, amit még hangsúlyosabbá tesz a rendszerváltás tumultuózus időszak, századunk utolsó évtizede.

Meggyőződésem, hogy sok erdélyi magyar közgazdász fejében megfordult közvetlenül az 1989-es decemberi események után a gondolat: élni kellene az új lehetőségekkel, valahogy össze kellene a fogni a közgazdász társadalmat.

Tudom, hogy anekdotikusan fog hatni; egy borongós, ködös márciusi napon (1990-et írtunk) szájról szájra járt a hír a kolozsvári katolikus plébánia épületében, hogy előadást fog tartani egy magyarországi szociológus, bizonyos Csanády András. Kevesen gyűltünk össze, de az előadás roppant érdekes volt, reánk részben revelációként hatott a fő mondanivalója: az erdélyi magyar kisebbség számára létkérdés, meg tud-e erősödni gazdaságilag, a humán értékek ápolása, irodalom, oktatás, népművészet stb. gazdasági alapok nélkül fenntarthatatlan. Mindebből logikusan következett a közgazdászképzés fontossága, a közgazdasági ismeretek anyanyelven való elsajátításának igénye és jelentősége.

Az előadás után Csanády András kezdeményezésére Pillich László és jómagam egy magánbeszélgetés után tovább boncolgattuk a témát. Mind világosabbá vált: szükség van egy szakmai szervezetre, amely felvállalja a romániai magyar közgazdászok összefogását és képviselését.

Akkor még sok volt a kérdőjel, vajon a kollégák hogy fogadják a kezdeményezést, és egyáltalán hány magyar közgazdász van Romániában.

A továbblépésben egy szerencsés körülmény volt a segítségünkre. A Kolozsvári Babe^o-Bolyai Tudományegyetem Közgazdasági Fakultásán 1974-ben végzett diákok között volt egy úgynevezett „magyar csoport”, akik több tantárgyat magyar nyelven hallgattak. Nos, ez a csoport 1984 után évente találkozott Erdély különböző városaiban, és meglehetősen szoros baráti szálak fűzték és fűzik őket össze mind a mai napig. Így aztán könnyű volt a „toborzó” levelet Erdély több nagyvárosába széjjelküldeni, kérve évfolyamtársaink segítségét a további szervezőmunkában.

Ami ezután következett, sokkal inkább közismert. A kezdeményezést többen felkarolták és megkezdődött a lelkes szervezői munka.

Hát ez volna dióhéjban a kezdetek kezdete, ha nem mi tesszük, bizonyára mások tették volna. Mindenesetre tíz év távlatából jóleső érzés nyugtázni azt a tényt, hogy végül is egy sikertörténetet indítottunk el.

Felszabadultan a vándorgyűlés előadásai után. Felixfürdő.

CSANÁDY ANDRÁS:

Az RMKT eddigi 10 éves működéséről

Örömmel teszek eleget a felkérésnek, és megpróbálom összefoglalni benyomásaimat a társaságról, valamint annak eddigi működéséről. Nem fog könnyen menni a dolog, mivel közvetlen kapcsolatunk jó ideje megszakadt, 3 éve nem kaptam meghívást a társaság semmiféle rendezvényére, s így nem is volt módom találkozni képviselőivel, tagságával. Hírlevelüket viszont szoktam kapni – és természetesen olvasni, valamint aránylag gyakori erdélyi útjaimon itt is, ott is hallok a társaság életéről.

A társaság keletkezéséről

A következőképpen éltem meg ennek történetét:

Az 1989-es politikai fordulat után néhány héttel érkeztem Pestről körülnézni Erdélybe. Szerettem volna kapcsolatot találni azokkal, akik az induló gazdasági átalakulásban szerepet fognak játszani. Erre leginkább Székelyudvarhelyen ígérkezett lehetőségem. Ott Lőrincz György író barátom a Megmentési Front egyik vezető embere volt, s őt kérdeztem meg: összehívhatna-e egy-két gazdasági vezetőt, hogy beszélgetnénk a román gazdaság helyzetéről, kilátásairól, problémáiról. A városháza tanácstermébe lépve megszeppentem, amikor láttam, hogy vagy 30–40 ember üli s állja körül a nagy kerek asztalt. Jó másfél órás előadásom után vége-hossza nem volt a kérdéseknek, hozzászólásoknak – amit végül is Antal István így foglalt össze: „Mi magunk ezzel nem fogunk boldogulni, hanem küldjenek nekünk Pestről olyanokat, akik értenek hozzá, s minket megtanítanak, amire kell”. Én megígértem, hogy küldök – bár sejtelemem sem volt, hogy kiket s hogyan.

Visszautamon Pillich Lacival tanakodtunk, s egyeztünk meg abban, hogy én Pesten szerzek előadókat, ő pedig emitt kerít valami szervezetet, amelyik azok fogadását és azok toborzását megoldja. Én könnyen lettem meg a magam részével, mert a pesti Közgazdaságtudományi Egyetemen mindenki készségesen segített, akihez csak fordultam. Türelmetlenkedtem, sürgettem Lacit, míg aztán egyszer büszkén jelentkezett azzal, hogy hajdani egyetemi évfolyamuk szokásos évi találkozóján megalakították a Közgazdász Társaságot. Ez aztán mindent elintéz, amit kell! Csakugyan meg is indult az első féléves tanfolyam négy városban: Váradon, Kolozsvárt, Vásárhelyen és Udvarhelyen, és a körülményekhez képest minden elfogadhatóan haladt.

A tanfolyam előadói közül szervezőképességével kiemelkedett Kocsis Károly, aki hamarosan megszervezte Pesten a Bölöni Farkas Sándor Alapítványt, s aztán annak nagyobb szabású segélyprogramjait.

Az első láz csillapodása után

A társaságot tehát az a felismert szükség hozta létre, hogy legyen legális szervezet, amelyik képes fogadni azt a szakmai segítséget, amit Magyarország nyújtani tudhatott az erdélyi magyar közgazdászoknak – elsősorban a szakképzés és tájékoztatás terén. Azokban a kezdeti időkben általában azt képzelték az ügyben résztvevők – köztük én is – hogy a társaság működése önnönmagától terjeszkedni fog, és magába gyűjti csakugyan az erdélyi közgazdászokat – hiszen a gazdasági rendszer átalakulása mindenki számára nyilvánvalóvá teszi a saját felkészültségének az elégtelenségeit, s ez által a mennél szélesebb körű együttműködésre való ráutaltságát.

Hamarosan kiderült azonban, hogy ezeknél az egyesítő indítékoknál erőteljesebben működnek az elkülönítő – csoportos és egyéni – érdekek. Azok közt, akik bekapcsolódtak, s akik kimaradtak, egyaránt. Tudomásul kellett vennem, hogy az erdélyi társadalom szerveződési és együttműködési képessége sokkal alacsonyabb szintű, mint azt képzeltük. Naiv és kezdetleges individualizmus uralkodik, ami képtelenné teszi az egyéneket önmaguknak és helyzetüknek elfogulatlan, tárgyilagos megítélésére, s ezzel arra is képtelenné, hogy hosszabb távú, másokéval egyező érdekeit felismerje és kövesse. Ez ugrasztotta szét a termelészövetkezeteket, züllesztette le végképp a gyárat, és akadályozta keservesen bármiféle hatékony gazdasági szervezet létrejöttét.

Mindenkit eltöltött az az illúzió, hogy a kommunista rendszer és Ceau^oescu bukásával véget ér a gonosz hatalma; a magántulajdoni rend helyreállítása és hajtóereje pedig minden további kérdést megold. Mintha az ahhoz kellő képességek és tudások mindenkiben készen ott rejtőztek volna, s onnan csak szabadjára kellett volna engedni, s tovább már a magántulajdon üdvössége magától elvégezhető volt.

A társaság negatívumai

A megalakulás hősi lendületének fogytával, bizony máris jelentkeztek a nehézségek a Közgazdász Társaság működésében.

Értelmetlen versengés ütötte fel a fejét a városok, nemzedéki és baráti csoportok, de még személyek között is – a kapcsolatokért és a szervezeti befolyásért, de még anyagi előnyökért is. Ugyankor viszont nehezen lehetett találni olyat, aki szükséges feladatok ellátására vállalkozzék, s bizony sok minden maradt elvégzetlenül.

A jövőben látható-várható nehézségekről szinte senki nem akart tudni, hallani. A közgazdaságnak mint tudományának, mint módszeres előrelátásnak, nem volt semmi becsülete, nem tudott érdeklődést kelteni maga iránt. Az önálló kezdeményezés és kritikai gondolkodás, elmélyült tanulás hajlandósága a legjobbakból is hiányzott. Erre most nincs idő – mondták – most egyszer a gyakorlati dolgokat kell megtanulni, s elvégezni. A tanulásban egyszerű recepteket, sémákat követelt és várt el mindenki. Ami ezen túlment, azt az idő vesztegetésének, szószaporításnak tekintették, s nemigen voltak hajlandók meghallgatni se.

Ennek lett aztán tragikus következménye, hogy az erdélyi magyar gazdálkodásnak nincs stratégiai elgondolása, nincs nemzetgazdasági horizontja, világgazdasági pedig mégannyira se. Kissszerű, egy lépéses elgondolások alapján, rendezettség nélküli tülekedés zajlik benne csupán. „A vállalkozás mindenek felett” – mintha az anarchikus kisvállalkozások sokaságából pusztán a piaci erők hatására létrejönnének a nagyok, és automatikusan megszerveződnek a kiegyensúlyozott nemzetgazdaság.

Ezeknek a feladatoknak így nem alakulhatott ki központi műhelye, szerve. Ezekben az ügyekben tudományosan megalapozott, igazi mondanivalója mindmáig a Közgazdász Társaságnak nincsen. Honnan is venné az ilyesmit, amikor semmi figyelmet és erőt nem fordított ebbe az irányba, ezekre az ügyekre, hanem amikor a politikai szféra ilyen kérdésekben hozzá fordul, akkor felkészületlen amatőrök megalapozatlan vélekedéséből rögtönöz kulisszákat.

Az erdélyi közgazdászoknak és társaságuknak nincs hitelt érdemlő helyzetképe – amibe mindenki saját tevékenységét beilleszthetné azután, ami szerint tájolhatná magát. Ennek kialakításán még csak nem is munkálkodnak. Nem kutatják – a rendelkezésükre álló csekély erővel sem – érdemben nem törik a fejüket rajta. E helyett az európai és egyéb fejlettebb országok készen kapott modelljei szerint beszélnek a román és a kelet-európai gazdaságok folyamatairól, készpénznek veszik a Nyugaton bevált rendszereket.

Nehéz helyzetéhez és gyengeségeihez képest a vezetőségnek önmaga iránti legszigorúbb kritikával lehetne csak reménye arra, hogy a helyzetből fakadó súlyos feladatokat kijelölje és teljesítse. Ezzel szemben ezt nem hogy gyakorolná, hanem sajnos kínosan érzékeny, és elutasít magától minden konkrét érdemi kritikát. A más-honnan induló kezdeményezéseket nem hogy támogatná, és együttműködést keresne velük, hanem ellenőrzése alá igyekszik vonni, vagy éppenséggel gáncsolja azokat. Kollektív kisebbségi – erdélyi – betegség: mindig más a hibás. Csak az a bűn, amit a másik tesz, amit én, annak mindig mentsége, igazolása van.

Haladtunk-e mégis előre? – és mit?

Jelentős előrehaladásként értékelem azt, hogy a társaság végre létre tudta hozni a maga kis központi apparátusát. Megvette házát, benne elhelyezte és kezelhetővé tette könyvtárát, állandó adminisztrátort alkalmaz. Folyamatossá tudta tenni *Hírlevelének* megjelenését, sőt mintha annak színvonala is emelkedett volna az utóbbi hónapok folyamán.

Nem kisebb jelentőségű, hogy a *Pulzus* című folyóirat is már hosszabb ideje folyamatosan megjelenik. Így,

a *Hírlevéllel* együtt végre már biztosít valamelyes nyilvánosságot a közgazdaság ügyeinek és problémáinak Erdélyben.

Ígéretes és igen fontos eseménynek találok a fiatalok önálló csoportjának létrejöttét – amennyiben ennek működése megszilárdul, s ők képesek kitisztázni nemzedékük sajátos feladatainak körét; képesek lesznek továbblépni ott, ahol az „öregék” egyelőre el vannak akadva. A nekik rendezett pályázatok, megbízások szemlátomást termékenyek.

A közgazdasági oktatás terén kétségkívül történtek előrelépések, és az előmenetel egészében véve nagyon örvendetes. Amit ebben a társaság végzett, abban jól értékelhetőnek tűnnek azok a tanfolyamok, amik kezdeményezésükkel, és szervezésükben Kolozsvárt – amint hallom – szép eredménnyel lefolytak.

További feladatokról

Kívánatos az volna, ha a most újonnan megválasztott vezetőség képes volna rá, és komoly és szervezett erőfeszítést tenne Erdély gazdasági problémáinak strukturális áttekintésére, és programot dolgozna ki az ebben rangsorolt, nyitott kérdések megközelítésének és megoldásának módjára. Ehhez, illetve ezzel párhuzamosan újjá kellene szerveznie magát. Át kellene térjen egy szövetségi és szolgáltató-szervező szerep elvállalására és kialakítására, aminek, jelenlegi apparátusával elindulva, meg is tudna felelni.

Ehhez konzultatív, tájékoztató és szervező szolgálatot kellene kifejlesztenie és megalapoznia – természetesen a szakemberek lehető legszélesebb körének bekapcsolásával és aktivizálásával, és a megfelelő költségfedezet előteremtésével. A szervezésnek ki kellene terjednie a gazdasági élet teljes körére: területi és ágazati hálózatra, formális- és informális szektorokra.

Az ünnepi közgyűlés olyan vezetőséget kell találjon és válasszon, amelyik képes ilyen átszervezést elindítani; képes együttműködést építeni, képes mások igazát elismerni és tiszteletben tartani, saját egyéni érdekeit pedig alárendelni az átfogó közösségi céloknak.

DR.CSIBI VENCEL-JÓZSEF:

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság, a többi társasághoz hasonlóan, szükségszerűen alakult meg a tíz éve lezajlott történelmi fordulat után. Az újonnan alakult társaságok célkitűzései, általában az országban levő magyar szakemberek felmérése, kapcsolatrendszer kialakítása belföldi és külföldi szervezetekkel és, nem utolsósorban, a magyar szakmai nyelv megismertetése és ápolása.

Az általános célkitűzések mellett az RMKT-ra még egy sajátos, nehéz feladat is hárult, a tagok tevékenységének megszervezése és támogatása, abból a célból, hogy minél rövidebb idő alatt át tudják értékelni szakmai felkészültségüket, mely nélkül nem lehet hatékony tevékenységet kifejteni a piacgazdaságra való áttérés feltételei között.

Az RMKT jó kapcsolatot fejlesztett ki a többi társasággal, így az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társasággal is, mely keretében a természettudományos alapokra biztosítja a gazdasági felületet, kölcsönösen kiegészítve egymást. Egyik legsikeresebb közös tevékenységük az Erdélyi Magyar Civil Szervezetekért Alapítvány bejegyzése, mely sikeres Fórumot szervezett, nagy hazai és nemzetközi érdeklődéssel.

Ki kell emelnem az RMKT hasznos tevékenységét a tagok és a fiatal közgazdász utánpótlás szakmai felkészítése terén is. A közgazdász vándorgyűlések, melyek nagy többségén részt vettem, hasznosak voltak, amit a

résztevők évről évre növekvő száma, a rendezés minősége és a nemzetközileg elismert, hazai és külföldi szakteknétek színvonalas előadásai is bizonyítanak. Az előadások tartalmát a szervezők kötetekben népszerűsítették.

A fiatal közgazdászok képzése és továbbképzése is állandó feladatot jelentett a társaság számára. Ennek keretében több mint száz fiatal közgazdász vehetett részt különböző továbbképző tanfolyamokon, nemzetközi fórumokon, Magyarországon, Svájcban, Lengyelországban, Csehországban. Nagy sikert arattak az RMKT Ifjúsági Frakciója által szervezett szakmai továbbképző táborok, Ifjú Közgazdász Találkozók is.

Az RMKT eddigi sikeres tevékenysége elképzelhetetlen a társaság vezéregyéniségeinek, mint dr. Kerekes Jenő, Somai József, Colbea Tibor, és mások nagy szakmai tapasztalata, dinamikus gondolkodásmódja és kapcsolatrendszere nélkül. Ugyanakkor meg kell említeni a támogatókat, többek között az Illyés Közalapítványt is, melyeknek nagy része van az RMKT-székházvásárlás, a rendezvények költségvetése, a könyvtár kialakítása terén. nyújtott támogatásban is.

Biztos vagyok abban, hogy az RMKT a jövőben tovább fejleszti eddigi tevékenységét és kapcsolatrendszerét, eredményesen hozzájárul az erdélyi magyar iskolai és egyetemi képzési rendszer újonnan kialakításához, melyhez sok sikert kívánok.

HALM TAMÁS:

Igényes kollégák, kedves barátok!

Ha egészen röviden kellene számot adnom róla, milyen benyomásom alakult ki tíz év alatt a Romániai Magyar Közgazdász Társaság tagjairól, ennyit válaszolnék. Igényességükről ezerféle módon győződhettem meg. Csak példaként néhány bizonyíték: nagyon igényesek az előadók megválasztásában – valóban büszke lehet bármely magyarországi vezető közgazdász, ha az RMKT vándorgyűlésén vagy bármely fórumán szerepelhet. Igényesek a tevékenységük regisztrálásában: tőlünk eltérően (és nekünk is példát mutatva) kötetben is kiadják a vándorgyűlések előadásait, és tagjaik rendszeresen kapnak jól szerkesztett, tartalmas, informatív hírlevelet. Igényesek abban is, hogy fáradságot nem kímélve, hosszas kilincselést vállalva saját székházat vásároltak, és azt állandóan bővítik, gazdagítják. Folyamatosan bővül tevékenységük is: sokféle továbbképzést, rendkívül tartalmas és aktuális témájú tanfolyamokat szerveznek, és mind több erdélyi városból vonnak be kollégákat az RMKT működésébe.

Mindez igazán irigylésre méltó eredmény – mégsem ezért irigylem testvérszervezetünket! (Mert azt be kell vallanom, hogy irigylem) Azt a kollegialitást, barátságot, kedvességet, összetartást, amit valamennyi (számomra örvendetesen nagyszámú) otlétemkor tapasztalhattam, nagyon szívesen látnám a Magyar Közgazdasági Társaságban is. (Persze azért nekünk is van néhány olyan megyei szervezetünk, ahol hasonlóan jó a csapatszellem)

Lehetőségeimhez mérten mindig igyekeztem segíteni a szervezet működését. Mégis úgy érzem: én kaptam a többit. Kerekes Jenő bácsi, Somai Jóska barátsága, és annak a sok-sok erdélyi kollégának a szeretete, akikkel a magyarországi vagy a határon túli rendezvényeken találkozhattam, újra meg újra meg erősít abban: érdemes ezt csinálni!

Végezetül szeretettel gratulálok az RMKT jubileumához. Őszintén kívánom, hogy tovább épüljön és gazdagodjék a szervezet, minden tagja és közös hazájuk javára!

KISS ANDRÁS:

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság tíz esztendővel ezelőtti megalakulásakor jó helyzetfelismerésről tett tanúbizonyságot, amidőn céljai meghatározásakor a közgazdasági szakismeretek bővítése és fejlesztése terén az elméleti ismeretek mellett, azok gyakorlati alkalmazásának elsajátítását is, valamint az anyanyelvi szak kifejezések ápolását jelölte meg feladataiként.

Gyümölcsöző együttműködésünk során tapasztalhattam, hogy az elméletnek és a gyakorlatnak összefüggéseit szem előtt tartva szervezte meg eredményesen előadássorozatait mind székhelyén, mind más városokban, de hasonló szempontok alapján rendezte évi vándorgyűlés jellegű tudományos ülészekait is. Ezeket elismert hazai és határon túli szakemberek részvételével értesülhettek az érdeklődők egy-egy szakterület időszerű kérdéseiről és beszélhették meg azoknak a gyakorlatba ültetését a helyi sajátosságoknak megfelelően. A tematika kiválasztása ezeken az ülészekokon mindig a korszerűség és hazai igények jegyében történt, annak felismerésével, hogy az etatista állam- és társadalmi rendből történő átmenetben, amikor az évtizedes oktatás teljesen ennek az állam- és gazdasági rendnek a szemléletében történt, mennyire fontos nemcsak lépést tartani a korszerű közgazdaságtudománnyal, hanem fel is kell zárkózni annak gyakorlati alkalmazásához. Mert nem csupán a piacgazdaság gyakorlata volt ismeretlen itt képzett közgazdászaink előtt, hanem például az állami bankrendszer működése, vagy a valutáris politika.

Külön kell hangsúlyoznom azt a feladatvállalást is, amit a társaság az anyanyelvi szaknyelv használata terén vállalt, hiszen köztudomású, hogy a gazdasági élet egyik legnagyobb területe a nyelvromlásnak és a nyelvi asszimilációnak.

Az eredmények azt bizonyítják, hogy a Romániai Magyar Közgazdász Társaság sikeresen teljesítette vállalt feladatait.

MIKÓ LŐRINC:

Az elmúlt tíz évben volt még alkalom arra, hogy a Közgazdász Társaság előzményeiről beszéljek. Akik 1970-ben bejutottunk a közgazdaságira, minden tantárgyat románul kezdtünk. Másodéven kiderült, hogy a Babe^o-Bolyainak mégiscsak valahogy, valamennyire magyarnak is kell lennie. Kértük, és engedélyezték, hogy egyes tantárgyakat magyarul tanuljunk. Akadt, aki furcsán nézett ránk. Végül is másod-, harmad- és negyedéven egyes tantárgyakat magyarul tanultunk. Az akkor létező három szakon több mint hatvanan voltunk magyarok és kb. a fele járt magyar órákra. Miután végeztünk, a magyar csoport is szétszéledt, alig tudtunk egymásról. Tíz év után, vagyis 1984-ben megrendeztük az első találkozót közösen a románokkal, és azután külön a magyarok. Ezen a találkozón határoztuk el, hogy minden évben összejövünk, mindig máshol, Erdély más-más szegletében. Én innen számítom a Közgazdász Társaságot, a fogamzástól. Hétévi áldott/áldatlan állapot után megszületett a valódi társaság. Csak szólni kellett, és az 1974-ben végzettek jelentkeztek együtt az előbb és később végzettekkel.

Tíz év után a társaság kinőtt a gyermekcipőből, és a kezdeti buzgóságból. Akkor egy-egy előadáshoz termet kellett szerezni, irodát felállítani, bútort és irodaszert hozni, könyvtárat alapítani, kapcsolatot teremteni. Volt, aki azt hitte, hogy a társaság vállalkozni fog, volt, aki azt hitte, hogy az RMDSZ gazdaságpolitikáját veszi kézbe. Végül is letisztult, hogy ez egy szakmai szervezet, semmi köze a napi politikához, és hatását tagjai útján érvényesíti, akik többek között lehetnek vállalkozók, felelős beosztású tisztségviselők vagy a gazdasági élet más résztvevői. Ha a közgazdász komolyan veszi szakmáját, munkanélküli nem lehet.

A társaság lényegében szakmai kérdésekkel, főleg továbbképzéssel foglalkozik. E téren a legnagyobb kihívást az erdélyi magyar egyetem közgazdasági oktatásának szervezése jelenti. A következő tíz évben ez lesz a feladat.

SZÉCSI KÁLMÁN:

1990 januárjában, a változások adta szabadság első heteiben Székelyudvarhelyen megalakult a Közgazdász Klub. A találkozóinkon megjelenő közgazdászok a térség több településéről jöttek és aktívan részt vettek a programokon. Nagy érdeklődést tanúsítottak a nyitottabb gazdaságok szakemberei által tartott előadások iránt, a klub élete élénk volt. Az akkor szerveződő Román Közgazdász Társaság (AGER) fölfigyelve az udvarhelyi klubra, meghívott az alakuló gyűlésére Csíkszeredába, ahol részt is vettem. Mivel az AGER működési keretei akkor nem tűntek a klubunk számára megfelelőnek, tagságunk úgy döntött, hogy önállóságunkat nem adjuk fel, de érdeklődéssel követjük az AGER tevékenységét. 1990 nyarán, az RMKT kolozsvári megalakulása után kapcsolódtunk be a társaság életébe. Klubunk egészében vált az RMKT székelyudvarhelyi szervezetévé és azóta folyamatosan igyekszik aktívan részt venni a társaság munkájában. Tagságunk jelentősen megújult, de az alapító tagok képezik ma is a szervezet gerincét. Az RMKT mára sokat változott; elég csak arra gondolni milyen volt az első, szárhegyi vándorgyűlés a szatmárnémetihez hasonlítva. A mai rendezvényeink méretükben jelentősen fejlődtek, az előadók rangja, a résztvevők száma és szerkezete is a fejlődést igazolja. Az alapító és a máig tevékeny elnök, dr. Kerekes Jenő tanár úr szerepe az RMKT létrejöttében és fejlődésében meghatározó. Szerencsénkre több aktív tagunk van, akik a folytonos tevékenységet, a szakmai élet fenntartását jelentősen támogatták, szerepet vállalva a mindennapi munkában. Az RMKT mára székhellyel, állandó személyzettel, könyvtárral működő, élő társaság. A fiatal közgazdászok és közgazdász hallgatók számára nyitott szervezet keretet biztosít a frissen szakmába kerülők szakmai integrációjához ami – reményeink szerint – elősegítheti a fiatalok otthonmaradását és sikeres elhelyezkedését. Társaságunk szakmai fejlődésében jelentős szerepe volt a Magyar Közgazdasági Társaság támogatásának és személy szerint Halm Tamásnak, aki a kapcsolatot végig segítette megtartani és erősíteni. Fontos segítséget kaptunk Kocsis Károly egyetemi tanártól, aki számos rendezvény, tanfolyam indítványozója és szervezője volt. A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, valamint a Budapesti Nemzetközi Bankárképző Központ segítségével igen jelentős mindmáig. Az RMKT mindig igyekezett kapcsolatot teremteni és ápolni a román AGER-rel és a romániai intézményekkel, ám ezen a téren csak az utóbbi években sikerült eredményeket elérnie. A rendezvényeinken részt vevő román szakemberek a társaságunk szakmai tevékenységét változatosabbá és értékeesebbé tették – fontos lépést sikerült így megtennünk. Az RMKT ma, tíz év után számadás és jövőépítés előtt áll: értékelnünk kell a megtett utat, és átgondolt terveket kell készítsünk. Meg kell erősödünk szervezetileg, szakmailag egyaránt, ahhoz hogy újabb tíz év után eredményes mérleget tudjunk készíteni. Bízunk benne, hogy sikerül.

A közgazdász Brassai Sámuel

A tíz nyelvet tudó, tíz tudományt művelő, száz évet megélő Brassai Sámuel, az utolsó erdélyi polihisztor tízes koordinátájába szervesen beilleszkedett a gazdaságtudományok művelése is. Mindezt annak ellenére állíthatjuk, hogy a művelődéstörténészek keveset értekeztek a nagy tudós ezen oldaláról, bár az életrajzírói (Boros György, Kővári László, Mikó Imre s mások) munkáikban méltatják a reformkori gazdasági eszmékhez és elképzelésekhez való hozzájárulását. Ezen írás a célja, hogy emlékezetünkbe idézzon egy olyan gondolkodót, aki igenis hozzájárult a gazdaságtudományok mai építményéhez.

A XIX. század nagy reformerei mellé bátran sorolhatjuk a „közgazdász” Brassait, aki Széchenyi Istvánnak és Wesselényi Miklósnak nemcsak a barátságát élvezte, de a kor megreformálásáról való gondolkodásban kölcsönösen építették egymást.

Brassai már 1832-ben, három írásában a *Nemzeti Társalkodó* hasábjain meggyőzően védi meg Széchenyi Istvának a *Hitel* és *Világ* című híres könyveiben kifejtett reformeszméit.

Ezekben az írásokban teljesen azonosul Széchenyinek a polgári haladást célzó olyan reformgondolataival, mint a jogegyenlőség, a jobbágyság megszüntetése, a polgári haladás-polgárosodás, iskoláztatás-nevelés, a „tudományos emberfők” mennyiségének növelése, a nemesi birtokok feudális védettségének megszüntetése vagyis mindazokkal a társadalmi-gazdasági eszmékkel, amelyek a korszakot megváltoztatni rendeltetett két könyv gondolatmenetét jelentették.

A perbe fogott és elítélt Wesselényi Miklós törekvéseit vallotta magáénak a jobbágyfelszabadítás és a modern, iparra alapozott gazdálkodás meghonosítását illetően. A tizennégy éven át megjelent *Vasárnapi Újság* hasábjain (1834–1848), melynek Bölöni Farkas Sándor kezdeményezésére és felkérésére a főszerkesztője volt, gondoskodott arról, hogy nézetei eljussanak az olvasókhoz, azzal a kis számú haladó csoport tagjainak eszmei gondolatvilágával fejezve ki nézetazonosságát, akik, Brassai szavaival élve, „a roskadozó épülethez hasonlító alkotmány” megváltoztatása mellett állnak ki, akik a politikai jogokkal nem rendelkező jobbágyparasztság helyzetének rendezése ügyében szerettek volna cselekedni.

Brassai úgy vélte, hogy a „földműves bilincsei” az úrbér meg a földesúrnak járó jobbágyszolgáltatások, és más feudális kööttségek rendszerének megbontása a jobbágyfelszabadítás útját és egyben a gazdálkodás reformját jelenti.

A „közhasznú ismeretek terjesztésére” (ez a lap mottója) alakult *Vasárnapi Újságban* következetesen foglalkozott az okszerű gazdálkodással, az iparosodás, ipari technika meghonosításának társadalmat alakító szerepével, közlekedésüggyel és egyáltalán mindazzal, ami a polgári társadalom kialakításának úttörő munkájában az akkori idők hasznát és haladását jelentette.

Brassai a már említett *Vasárnapi Újságot* használta fel, hogy hasznos gazdasági tanácsokkal lássa el olvasóit, nem kis szolgálatot tett a korszellemű gazdasági gondolkodás alakításában a reformkor leghaladóbb társadalmi és politikai eszméit hirdetve, azonban a két kiadást is megért *Bankismeret* című könyvével jegyezte be magát a gazdaságtudományokat közhasznúan művelő erdélyi gondolkodók sorába.

Az 1942-ben megjelent munkája, amelyet Széchenyinek, „a Hitel halhatatlan írójának” ajánl, nemcsak ismeretterjesztő könyv, hanem gyakorlati javaslatokat is tesz, Skócia példáját véve alapul, erdélyi bank létesítésére, vagy hogyan lehetne Erdélyben is a hiteléletet meghonosítani, mert felismerte és itt és más munkáiban is fennen hirdette, hogy a polgári társadalom kialakításához elengedhetetlenül szükséges az iparosodás és az ipar fejlesztése, ami viszont csak akkor valósulhat meg, ha bankok alakulnak és azok kölcsönrel támogatják az alakuló ipari beruházási kezdeményezéseket.

A bankismeretekkel foglalkozó könyvében az akkori bankrendszer alapos elemzését tárja az olvasó elé.

Banktörténeti szempontból a ma olvasójának is élményt jelent és ma sem vesztette el időszerűségét, mert a tudós ismerte a nagy tőkés államok életét és ismereteit kamatoztatva, eredeti forrásanyagok felhasználásával tanulmányozta az akkori korszakban már működő nyugati bankokat, de nyomon követi már a XII. századtól a bankok kialakulásának történetét és azok fejlődését is, kezdve a velencei (1157) és folytatva a génuai, hamburgi, amsterdami bankokkal, majd a dán, az angol, az orosz, a lengyel, a német, a norvég, olasz és a philadelphiai bankok is bekerülnek a leírásba, átfogva a bankrendszer egész spektrumát.

A bankok történeti leírása mellett Brassai tanulmányozta a bankrendszernek a korra és a megelőző korokra jellemző sokféleségét, végigvezetve az olvasót az egyszerű pénzt megőrző tárbanktól, a pénzmozgást biztosító és már kölcsönt is nyújtó forgató bankon át a nemzeti bank elődjét jelentő girobankig. Leírásában mindvégig visszatérő elem a hitel fontossága, a gazdasági fejlődésben betöltött szerepe, mert hitelszerzési lehetőség nélkül nincs beruházás, nincs ipar, nem lehet javítani a földet, nem lehet gépeket vásárolni az „okszerűbb” földművelésre.

Szintén a hitelezés szükségessége kapcsán bírálja a polgári átalakulás nagy akadályát: a nemesi földbirtokok feudális védettséget. Az ősiség elvének megtartása nagyon megnehezítette a földesurak számára a hitelszerzést: a birtokot nem lehetett megterhelni, tehát nem juthattak a gazdasági életerőt jelentő kölcsönhöz, mivel nem fizetés esetén a hiteladóságok behajtására nem volt lehetőség. Brassai ebben a könyvében és más írásai-ban is egy kisértékű haladó nemességgel, a reformkor haladó értelmiségével szellemi összhangban, határozot-tan síkra szállt az ősiség megszüntetéséért.

Brassai Sámuel gazdaságtudományi munkásságának ismeretében senki sem vádolhatja a közgazdászokat szerénytelenséggel, amiért a nagy polihisztort ők is magukénak tekintik s a szaktudomány előéletének erdélyi úttörőjeként fogadják el. Bár erről az oldaláról a nagyközönség alig ismeri, mi közgazdászok bátran elmond-hatjuk, hogy gazdasági kutatásaival, írásaival a tudományág erdélyi szellemi elődje és egyben a polgári társas-dalom kialakulásának hazai előharcosa volt. Nekünk, közgazdászoknak a feladatunk a nagy tudós ezirányú tel-jesítményének a felszínre hozása, a nagy publikummal való megismertetése és emlékezetének gyakori felidé-zése minden generáció számára.

SOMAI JÓZSEF

A Román Nemzeti Bank monetáris politikája

Megtiszteltetés számomra, hogy ma Önökhöz szólhatok, és hogy tolmácsolhatom a Román Nemzeti Bank vezetőségének, Isărescu úrnak, a RNB kormányzójának és Ghizari úrnak a RNB alkormányzójának szívélyes üdvözlését. Ghizari úr sajnos nem vehet részt személyesen a mai konferencián, mivel jelenleg a határokon túl az eurokötvények kibocsátási akciójában, road-show, Romániát képviseli, amely ezekben a napokban zajlik.

A szervezők által, a Nemzeti Bank képviselőjének javasolt témakör ígéretes, de ugyanakkor kényes is. A monetáris politika témaköre rendkívül terjedelmes és nehezen közelíthető meg, ezért megpróbálok minél összefogottabb lenni.

Elsősorban azzal kezdeném, hogy a Román Nemzeti Bank fő célja a nemzeti pénznem stabilitásának biztosítása. Köztudott, hogy a Nemzeti Bank széles körű autonómiának örvend, tény, amelyet az 1998-ban elfogadott törvények megszilárdítottak. Hivatkozom itt a Nemzeti Banknak 1998-ban elfogadott statútumára és az új banktörvényre, amelyet ugyancsak 1998-ban fogadtak el. Ez a két törvény kiegészítette és tökéletesítette az 1991-ben létrehozott törvényes kereteket, nagyobb súlyt biztosítva ezzel a Nemzeti Banknak hatásköre gyakorlásában.

Mit jelent konkrétan a pénznem stabilitása?

Elsősorban az árak stabilitását jelenti. Tehát a Nemzeti Bank elsődleges célja az infláció rátájának lehetőség szerinti csökkentése. Köztudott, hogy ebből a szempontból Románia viszonylag lemaradt a közép- és kelet-európai országokkal szemben, mivel olyan inflációs rátával, (kb. 40%) mint a mi országunké, a világ e részében csak néhány országban találkozunk, mint például Fehéroroszországban, Jugoszláviában, Oroszországban és még néhány más országban, amelyek a reformok folyamatával viszonylag lemaradtak.

Éppen ezért nemcsak a Nemzeti Bank, hanem a kormány és az egész politikai osztály ennek a célnak, az inflációrata csökkentésének, óriási fontosságot kell hogy tulajdonítson, tekintettel arra, hogy a közép- és kelet-európai országok közötti állandó versengés az euroatlanti intézmények és az EU-hoz való csatlakozási versenyben az infláció és a makrogazdasági stabilitásnak a kritériuma igen fontos.

Az infláció rátájáról szólva meg kell említeni, hogy 1997-hez viszonyítva, amikor az infláció az év végén 151%-ra emelkedett, 1998-ban sikerült ezt 41%-ra leszorítani. Eredeti célkitűzésünk az 1999. évre 25%-os infláció volt, ez, el kell ismernünk, túlon túl nagyra törő célkitűzésnek bizonyult.

Utólag fellépett egy sor tényező, amely lehetetlenné tette ennek a célnak az elérését. Megemlíteném a legfontosabbakat:

A devizaárfolyam csökkentésének szükségességét, hogy be lehessen tartani egy másik kritériumot, amelyről majd később beszélek, és pedig a külső egyensúlyt, tehát a fizetési mérleg pillanatnyi hiányát, vagyis, ismétlem, a lej árfolyamának nagyobb mértékű csökkenését, mint amilyenre az év elején számítottunk, s amely többszázalékos növekedésben konkretizálódott.

Egy másik ok, amiért az infláció 25%-nál nagyobb lesz, annak tulajdonítható, hogy az állam által ellenőrzött árak, bár nem sok ilyen maradt, amelyek közül egyesek lényegesek a fogyasztói kosár szempontjából, többször növekedtek. Például a házbérek, amelyek mint tudják, ebben az esztendőben kb. 20-szorosára növekedtek; ugyanúgy a villamos energia árának emelkedése a háztartási fogyasztásban. Ezek az intézkedések szükségesek voltak, mivel a román gazdaságot összehasonlítható alapokra helyezik a piacgazdaságot folytató

országokkal, ahol a házbérek nem olyan alacsonyak, mint amilyenek Romániában voltak, és ahol nem az ipar szubvencionálja a háztartási fogyasztókat magasabb energiaárakkal, hanem éppen fordítva.

Természetesen ezek az intézkedések a piacgazdaság felé való haladás szempontjából rendkívül üdvösek, de kissé megzavarták az inflációra vonatkozó elképzeléseinket. Úgyhogy most a Nemzeti Bank által megfogalmazott cél, az év végi 42%-os infláció megvalósítása, ismét nagyra törőnek tűnik.

Egy másik célja a Nemzeti Banknak, mint említettem, a külső egyensúly megőrzése. Amikor a külső egyensúlyra hivatkozom, ennek két arculatára célzok: egyrészt a minél alacsonyabb fizetési mérleghiány fenntartására, másrészt arra a teherre, amelyet a küladósság jelent. Ha a küladósságból származó deficitre hivatkozunk, láthatjuk, hogy az elmúlt évben ez 3 milliárd dollárra rúgott, ami óriási egy olyan ország számára mint Románia, amelynek kivitele kb. 8 milliárd dollár körül volt a múlt esztendőben, behozatala ezzel szemben meghaladta a 11 milliárd dollárt. Tehát a deficit nagy és nehezen fedezhető. A múlt évben a hiány jó részének a fedezése a Nemzeti Bank valutatartalékainak csökkentésével történt, világos tehát, hogy hosszú távon ez a gyakorlat tarthatatlan.

A Nemzetközi Valutaalappal létrejött egyezményben is, de nem a Nemzetközi Valutaalap miatt, hanem mert ennek így kell lennie, a fizetési mérleg hiányát drasztikusan csökkentenünk kell, kb. 2,2 milliárd dollárral. Ezt célként tűztünk ki, és amint mondtam, több eszköz igénybevételével meg is valósítottuk. Ezek közül az egyik a valutaárfolyam gyorsított leértékelése, amely az év első három hónapjában megtörtént.

Egy másik eszköz a behozatali illetékek 4%-os növelése, de nem minden behozatalnál, hanem csak egy részénél. Ez is szerepet játszott a behozatok csökkenésében, de nem utolsósorban a restriktív jövedelempolitika, a restriktív munkabér-politika, amely a lakosság vásárló erejét csökkentette, minek következtében a behozatal is csökkent.

Természetesen, ezek közül sok intézkedés fájdalmas, népszerűtlen, de a gazdasági valóság nyers és kíméletlen, nem igazodik az óhajokhoz vagy az érzelmekhez, hanem csakis egy adott ország konkrét gazdasági lehetőségeihez.

Az év első hat hónapja után a fizetési mérleg egyensúlyára vonatkozó cél elérése, úgy tűnik, elérhető, mivel a múlt év első hat hónapjához viszonyítva a fizetési mérleg hiánya majdnem 400 millió dollárral volt kisebb. Az 1999-es évre 800 millió dolláros csökkenést irányoztunk elő és ebből az év első felében 400 millió dollár csökkenést megvalósítottunk.

Nem kevésbé igaz, hogy ez a csökkenés szoros összefüggésben van a kőolajtermékek behozatalának csökkentésével. El kell mondanunk, hogy az első félévben a kőolaj, a földgáz és más energetikai termékek behozatala kb. 400 millió dollárral volt kevesebb. Látható, hogy a fizetési mérleg egyenlege és a kőolaj és földgáz behozatalának csökkenése között a koreláció majdnem egy az egyhez. Ha ez az irányzat folytatódik, akkor biztosan el tudjuk érni azt a célt, amelyről beszéltem, azaz a 2,2 milliárd dolláros csökkenést.

A kérdés az, hogy a kőolaj és energetikai termékek fogyasztásának csökkenése a román cégek alacsony energiafogyasztásának, tehát a kis energiaigényes technológiákhoz való átállásnak köszönhető-e, vagy inkább azzal magyarázható, hogy az év első felének nagy részében két nagy kőolaj-finomító egység szünetelt.

Ezzel arra szeretnék rámutatni, hogy az ipar politikáknak, a szerkezeti politikáknak a lehető legnagyobb befolyása van a makrogazdasági mutatókra. Ha az én feltételezéseim, miszerint a kőolaj behozatal csökkenése a két nagy kőolaj-finomító szünetelésének köszönhető, igazak, akkor világos, hogy a makrogazdasági egyensúly biztosítása ezeknek a kőolaj-finomítóknak a sorsától függ.

Egy második arculata a külső egyensúlynak, amiről beszéltem, a küladósságból származó teher, és itt el kell mondanom, hogy Románia eladósodási mértékét tekintve nem áll rosszabbul, mint más közép- és kelet-európai ország.

A küladósság, amely ez év elején 9 milliárd dollárt tett ki, ami a bruttó hazai termék egynegyedénél valamivel kisebb, elég kicsi. A küladóssággal kapcsolatban az a legnagyobb probléma, hogy ez viszonylag rövid lejáratú, két-három, maximum négy évre szól. Ha a kölcsön visszatérítésének határidejét nyolc-tíz évre ki lehetett volna tolni, nem okozott volna semmi nehézséget. Mivel a lejáratú idő ennyire rövid, még egy viszonylag alacsony küladóssági szint is, mint ez a 9 milliárd dollár bökkenőket okozhat. Ismeretes, hogy ebben az évben fizetési csúcsunk volt. A küladóssági terhek kb. 3 milliárd dollárt tettek ki. Ez az az összeg ami magában foglalja nemcsak az állam adóságait, hanem az állam által szavatolt adóságot, amelyből 2,2 milliárd az év első hat hónapjában volt esedékes.

Természetesen visszatérek még erre a kérdésre, vagyis arra, hogy melyek voltak a Nemzeti Bank vezetősége előtt álló, a törlesztést illető lehetőségek/alternatívák. Amit most el szeretnék mondani, az arra vonatkozik, hogy ilyen helyzetben nagyon fontos az állami intézmények, mint a Nemzeti Bank, a kormány, általában Románia, az ország hitelének javítása, megerősítése, mivel gyakorlatilag a külföldi kölcsönöknél elérhető hosszabb lejáratú határidők, valamint a kamatlábak közvetlenül összefüggnek a román intézmények iránti bizalommal.

Más szóval, nekünk, Romániának ma 10%-on felüli kamatos hiteleket adnak a külföldi piacokon, mindez annak köszönhető, hogy gyenge az ország rating-je (megítélése). Sajnos most fizetjük az elkésett reformok árát.

Ezért állítom, hogy a politikánknak hitelesnek kell lennie és a vállalt kötelezettségeinket szigorúan be kell tartanunk, mert másképpen ennek be nem tartása szükségszerűen a kamatszázalékok növelését eredményezi.

Egy harmadik célkitűzés, amelyet az infláción és a külső egyensúlyon kívül követünk, a gazdaság fellendítése. Ebben a vonatkozásban nagyon fontos a kamatláb szintje. Itt azt is mondhatnám, hogy nagyon érzékeny témakört érintünk.

Köztudott, hogy ebben az évben a kamatok különösen magasak voltak, mondhatni nagyon magasak. Ezt több alapvető szerkezeti ok váltotta ki. Az első szerkezeti ok az lenne, hogy tavaly ősszel elindítottuk a lej leértékelési politikáját. A leértékelés nagyobb volt, mint az infláció hányadosa. Ezt a politikát mérsékelte lefolyásának óhajtottuk, és ezt 1998 szeptember és 1999 február között sikerült megvalósítani. Márciusban, amikor már nem sok maradt hátra, hogy az árfolyamot az egyensúlyi szintre csökkentsük, közbejött két esemény, egy belső és egy külső, amelyek kissé felgyorsították a dolgok menetét. Hivatkozom itt a BANCOREX március második felében bekövetkezett krízisére, valamint a jugoszláviai háború kitörésére. Így néhány nap alatt két egybeeső esemény az árfolyam meredek csökkenéséhez vezetett, az egyensúlyi szinten túl.

Mi bizalmatlanságunkat fejeztük ki akkor azzal kapcsolatban, hogy ez kellene legyen az árfolyam szintje. A későbbiek során a tények minket igazoltak, mivel ha emlékeznek rá, az árfolyam visszatért az akkori egyensúlyi szintre. De a gondolatmenet a következő: az árfolyam csökkenése, ismétlem, a folyó mérleg egyensúlya szempontjából szükséges volt, de ezért árat kellett fizetni, olyan értelemben, hogy növelni kellett a lej után járó kamatot, mivel – magától értetődően – amikor a valuta és a lej között kell döntenet, az árfolyamcsökkenést megemelt kamatokkal kell egyensúlyozni. Ez volna az első indok.

A második érv tulajdonképpen ennek a problematikus banknak a létezése a bankrendszerünkben. A BANCOREX-re utalok.

Akkor, amikor egy bankrendszerben egy kétes bank jelenik meg, amely hajlandó bármi áron pénzügyi alapokat magához vonni, hogy működésben maradjon, bekövetkezik az, ami az év első három hónapjában történt: látva, hogy ez a bank magához von hiteleket óriási kamattal, a többi bank is elkezdett sokkal nagyobb kamatot kérni, mint amit az infláció mértéke megkövetelt volna.

És végül a harmadik oka a magas kamatoknak a költségvetés ingatag helyzete volt. Nem annyira azért, mert az előirányzott deficitet túlléptük, bár ez is problémát jelentett, hanem inkább azért, mert ezt a hiányt egészen az év augusztusáig csak belső forrásokból lehetett fedezni. Ugyanis a költségvetés előzetes prognózisa szerint a NVA-tól, valamint a Világbanktól a pénz márciusban kellett volna, hogy befusson, s így Románia májusban vagy júniusban kölcsönöket vehetett volna fel a nemzetközi tőkepiacról. Ennek következtében a belső piacra a nyomás csökkent volna, mivel pénzügyi téren nem került volna sor masszív belső piaci kölcsönök felvételére. A valóság azonban teljesen más volt.

Romániának ez a kölcsön égetően fontos volt, mert ha a kölcsönt Románia megkapja a tervezett időben, júniustól kezdve sikerült volna a nemzetközi valutapiacról is felvenni kölcsönöket és ily módon a belső piacon a nyomás csökken, mivel a pénzügynek nem lesz szüksége annyira tetemes kölcsönöket felvenni a belső piacról; de a valóság teljesen más volt.

A nemzetközi szervezetek első részlete csak augusztusban érkezett meg, tehát kb. négy-öt hónapos késéssel, és most abban reménykedünk, hogy sikerül pénzt vonzani a külföldi tőkepiacról, ami ismét nagyon nagy eltolódást jelent, úgy október folyamán. Az öt hónapos eltolódás gyakorlatilag azt jelenti, hogy a Pénzügyminisztérium a költségvetési deficit fedezésére csak a belső tőkepiacról tudott pénzt szerezni, a maga részéről megemelve a kamatokat. Tehát ezek lennének az alapvető okok. Vegyük sorra őket.

Az első ok, amely a felértékelt árfolyamhoz kapcsolódik, véleményünk szerint, már nem létezik, tehát nem gyakorolhat nyomást a kamatokra. Az árfolyam, úgy látjuk, az egyensúly szintjén van.

A második, a BANCOREX-szel kapcsolatos ok ugyan csak elesett a BCR és BANCOREX egyesítésével.

Marad a harmadik ok, de ez is veszített jelentőségéből azért, mert, amint mondtam, májusban pénz érkezett a nemzetközi szervezetektől – kb. 220 millió dollár –, amely feltöltötte az államkincstár tartalékait és ez érzékelhető volt a piacon is. Augusztusban a pénzügyiek kevesebb pénzt kértek a monetáris piacról, és akkor, amikor megtették, sokkal kisebb kamatot fogadtak el, mint a múltban. Így a kamatláb lényegesen csökkent, a júniusi 80 – 90%-ról jelenleg kb. 50 – 55%-ra, amely még elég magasnak számít. A várakozási állapot tovább tart, a bizonytalanság ugyanis még nem múlt el.

A jövő évre, természetesen, ma még nehéz pontos előrejelzést készíteni a makrogazdasági mutatókról. Nagyon sok függ a Nemzetközi Valutaalappal való tárgyalásoktól is, amelyek épp ezekben a napokban folynak Bukarestben.

Minden esetre, az előzetes felmérések azt mutatják, hogy célunk egy 25%-os infláció, annak reményében, hogy nem lépnek fel megrázkódtatások, amelyek eltávolítsanak ettől a szinttől, mint ahogy az elmúlt évben történt. Célul tűztünk ki egy 1,5%-os hazai bruttótermék növekedést, tehát gazdasági növekedést és a fizetési mérleghiány 2 millió dollárnál kevesebbre való csökkentését.

A külföldi adósságteher csúcsa, amely ez évben kb. 3 milliárd dollár volt, elmúlt. A jövő évben kb. 2 milliárd dollárt kell fizetnünk megint az állam által szerződött adósság törlesztésére, valamint az állam által garan-

tált kölcsönökre. Ez viszonylag összehasonlítva kevés, de mégis elég nagy, figyelembe véve, hogy jelenleg a Nemzeti Bank tartaléka 1 milliárd 400 millió dollár, az aranytartalék beszámítása nélkül.

Éppen ezért mindent meg kell tennünk, hogy a nemzetközi szervezetektől megkapjuk a pénzalapokat, és kölcsönöket vegyünk fel a nemzetközi tőkepiacról.

Eddig a monetáris politika célkitűzéseiről beszéltem többet. Engedjék meg, hogy néhány percig szóljak azokról az eszközökről, amelyekkel a monetáris politika rendelkezik.

Mindenekelőtt rá kell mutatnom arra, hogy az előző évekhez képest monetáris politikánk sokkal kevésbé támaszkodik a kereskedelmi bankok által a Központi Banktól kapott refinanszírozási kölcsönökre, sokkal nagyobb mértékben támaszkodik a piaci műveletekre, az úgynevezett "open market operations"-re, olyan értelemben, hogy a Nemzeti Bank állami kötvények eladásával vagy vásárlásával lép közbe aszerint, hogy az adott napon mekkora a likviditási képesség. A maga részéről vásárlásra felkínál vagy vásárol állami kötvényeket, közvetlen műveletekkel, repo vagy reverse repo stb. műveletekkel.

Persze itt is meg kell jegyeznünk, hogy az állami kötvények másodlagos piaca nálunk még nem éppen tökéletes. Most dolgozzák ki, tulajdonképpen véglegesítik a Nemzeti Bank szabályzatát erre a másodlagos piacra vonatkozólag, amely elfogadás után megkönnyíti majd az ügyletek lebonyolítását ezen a másodlagos piacon úgy, hogy az állami kötvényeket könnyebben lehessen forgalmazni.

Egy másik eszköz, amellyel a Nemzeti Bank rendelkezik, a letétek megszerzése, tehát az állami kötvényekkel való műveleteken kívül a Nemzeti Bank naponta közbeléphet, hogy a kereskedelmi bankoktól letéteket szerezzen.

Tehát ezek lennének azok az eszközök, amelyek állandó jelleggel használhatók, a Nemzeti Banknak még egy eszköze, amelyet azonban nem lehet naponta használni, naponta változtatni: a kötelező tartalékok rátája. Miről is van szó? Ez év tavaszán több oknál fogva, mint például a „pénzömlésztés”, a BANCOREX helyzete miatt, túlzott likviditás volt a piacon, túltengés a pénzügyi és inflációs célkitűzéseinkkel szemben. Ahhoz, hogy ezt a Nemzeti Bank kiegyensúlyozhassa, naponta erőteljesen közbe kellett lépnie. Ez jelentősen növelte a kamatokat. Tulajdonképpen ez a negyedik ok, amiért a kamatok magas szintje állandósult. És akkor került sor arra a döntésre, hogy ez év júliusától a kötelező tartalékok rátája, amelyet a kereskedelmi bankok a Nemzeti Banknál kell hogy tartsanak, 15%-ról 20%-ra emelkedjen. Természetesen a kereskedelmi bankok nem örvendtek túlságosan ennek az intézkedésnek, csak hogy ahhoz, hogy valamilyen módon feleletet találjanak rá, a 15-ről 20 % -ra való növekedést a kamatláb növekedésével közelítették a piaci 60%-hoz és a kamat rátájával számított számtani középátlós, amellyel a kötelező tartalékok első 15%-át honorálták, és amely évente 10% volt, a mostani 20%-os kötelező tartalékért a mérlegelt középátlós, amelyet a Nemzeti Bank fizet a bankoknak, 22,5%. Tehát ennyit kapnak a bankok, azért mert tartalékaiknak 20 % át Nemzeti Bankban tartják.

Természetesen ez az eszköz, a kötelező tartalékok rátája nem változtatható túl gyakran, mivel bizonyos időre van szükségük a bankoknak is, hogy kincstáraikkal alkalmazkodhassanak, és ki tudják számítani a szükséges tartalékokat stb. De, mint említettem, ha a jövőben megállapítást nyer, hogy újabb túltengés állt elő a likviditás terén, a Nemzeti Bank nem zárja ki annak lehetőségét, hogy kötelező tartalékok rátájának további növeléséhez folyamodjon, a jelenlegi 20%-os szint felett. Mert alapjában véve a Nemzeti Bank és nem utolsósorban a román állam számára a túlzott likviditás letörése, megszüntetése a lehető legolcsóbb módozat. Végül is, ha a Nemzeti Bank nem a kötelező tartalékokkal szünteti meg a túlzott likviditást, hanem kamatok fizetésével, a letétek bevonásával, akkor ezek nagyon költségesek. Az állami költségvetés veszít, de mi mindannyian is.

Beszéltem a célokról, néhány szót a monetáris politika eszközeiről, gondoltam, most jó lenne, ha mondanék valamit a monetáris politika intézményi kereteiről.

Létezik a Monetáris Politika Bizottsága, amely minden reggel ülésezik a Nemzeti Bank kormányzójának vezetése alatt, és amely operatív határozatokat hoz. Természetesen a nagy horderejű monetáris politikai határozatokat a Vezető Tanács hozza, amely a szabályzatok, a normák stb. változtatását is jóváhagyja. De, mint említettem, a bank mindennapi tevékenysége, a túlzott likviditás megszüntetése vagy táplálása Monetáris Politika Bizottsága mindennapi határozatainak alapján a piacon történik. Ezeken a napi üléseken jelen van a NB kormányközgazdásza, néhány tanácsosa és igazgatója.

Így érthető, hogy az átszervezés után, ami már megtörtént, mindennapi felügyelő-bizottság létrehozását indítványozzák, amely minden nap tevékenykedik, amely azonban még nem létezik. Tehát naponta fog működni a bankokat felügyelő bizottság. Ez szerintem szükséges és dicséretes.

Még egy dolgot el kell mondanom: a Monetáris Politika Bizottságának mindennapi közbelépése és az általa feldolgozott információk nagy mértékben függenek a Pénzügyminisztériummal, pontosabban a Kincstári Igazgatósággal való együttműködéstől, mivel a likviditás támogatásának egy része vagy a piacon történő felhívása az Állami Kincstártól származik, a bankrendszeren belül eszközöl kifizetéseket vagy a bankrendszerből bevételez adókat. Ezért fontos, hogy naponta informálja a Nemzeti Bankot minél pontosabb és tartós prognózisok útján úgy, hogy a Nemzeti Bank a tények ismeretében tudjon cselekedni. Egy eltérés, még akkor is, ha csak 200 milliárd lej naponta, jóllehet elhanyagolható összegnek tűnik, nagy zavarokat okozhat a piacon. Gyakran megtörtént, hogy a kincstár becslését elhibázta – túlzott kifizetéseket eszközölve vagy igen nagy adóbevételeket végezve egy adott napon – és ez komolyan megzavarta a Nemzeti Bank közbelépési tevékenységét. Ezért a megelőző év elejétől megerősítették a Pénzügyminisztérium és a Nemzeti Bank közötti együttműködést. Intézményesítették a heti tanácskozást, amelyben megtárgyalják a következő héten alkalmazandó politikát, vagyis, hogy miként fog alakulni a Kincstár egyenlege, mit fog tenni a költségvetés a következő héten, mennyit fog piacra dobni vagy mennyit fog elvonni a piacról úgy, hogy a Nemzeti Bank a tények ismeretében tudjon jó határozatokat hozni. Természetesen ez az együttműködés nem teljesen tökéletes, még lehet rajta javítani. A prognózisok sem mindig a legjobbak, de megtörténtek az első lépések a monetáris politika jobb összpontosítása felé, és – hála Istennek – az utóbbi két hónapban például azzal dicsekedhetünk, hogy eltaláltuk a prognózisokat. A RNB és a Pénzügyminisztérium a valósághoz eléggé közel álló prognózisokat adott, be kell azonban vallanunk, hogy két kevésbé feszült hónapban volt részünk többek között azért is, mert közbejött a külső finanszírozás. Visszatérve a vezérgondolatra, a külföldi finanszírozás Románia számára több oknál fogva kulcsfontosságú: mivel úgymond csillapítja a pénzgazdálkodás pénzhűségét, és így csökkenti a nyomást a belső pénzpiacra, aminek következtében csökken a kamat, nő a lehetősége a gazdaság elérhetőbb kamatok mellett történő újrafelvételének. Ennyi volt a mondanivalóm! Ha a nyelvezetem túlzottan technikai jellegű volt, bocsánatot kérek és állok rendelkezésükre, ha esetleg Önök kérdéseket akarnak feltenni a monetáris politikával kapcsolatban.

VALENTIN LAZEA

(Elhangzott a Romániai Magyar Közgazdász Társaság VIII. Vándorgyűlésén, 1999. szeptember 18-án.)

Dezinfláció, egyensúly, monetáris politika

Előadásomat az előttem szóló Lazea úr befejező gondolatával kezdeném. Ennek lényege, hogy a hatékony monetáris politikának szükséges feltétele, hogy a gazdaság megfelelően működjön, kialakuljon a piacgazdaság intézményrendszere, érvényesüljenek annak játékszabályai. Először ezért szeretném áttekinteni azokat a lépéseket, amelyek Magyarországon ebben az értelemben a 90-es évek elején történtek.

Elsőnek a magántulajdonon alapuló gazdaság megteremtését, egy domináns magántulajdoni szektor kialakulását említem meg.

Az állami tulajdonon alapuló gazdálkodás több mint négy évtizedes tapasztalata alapján világossá vált, hogy hatékony gazdaság nem képzelhető el olyan magántulajdoni túlsúly nélkül, ahol a gazdasági döntéseket a tulajdonosi felelősség vezérli.

Ezért Magyarországon, az új vállalatok alapítása terén, a vállalkozás szabadságát gátló adminisztratív korlátozások megszüntetésével egyrészt a magántulajdon szabad lehetőséget kapott, másrészt egy határozott privatizációs program kezdődött, aminek az volt a célja, hogy az állami vállalatok esetében valós tulajdonosok jelenjenek meg. Azért tartottuk nagyon fontosnak a magánszektor szerepének a növelését, hogy az új tulajdonosok kényszerítsék ki azt a hatékony gazdálkodást, ami aztán az egész ország teljesítményét javítani fogja.

A következő elem, amit kiemelek: a külföldi tőke szerepe, a külföldi tőke szerepének fontossága. Teljesen nyilvánvaló volt, hogy Magyarországon, a kommunizmus vagy szocializmus négy évtizede alatt nem alakult ki, nem jöhetett létre, illetve nem maradhatott meg egy olyan tulajdonosi kör, amely saját forrásokból, széles körben tulajdonossá tudna válni, ezért ebből adódóan is fontos cél volt, hogy a külföldi tőke szabad hozzáférést kapjon a magánosításhoz. Másrészt nagyon fontos volt az is, hogy a külföldi tőke „zöld mezős” új beruházások révén is pozíciókat szerezzen az országban, hiszen úgy érezzük, hogy a külföldi befektető nemcsak a hiányzó tőkét hozza az országba, hanem korszerű technológiát, vezetési kultúrát és nem utolsósorban piaci kapcsolatokat, piaci lehetőségeket, külföldi értékesítési lehetőségeket is.

A magyar gazdaságpolitikának ezért '90-től folyamatosan célja volt, hogy a külföldi tőke számára vonzó terepet teremtsen. Ennek eredményeként mára 15 milliárd dollár fölé nőtt a külföldi tőkeberuházások értéke, és folyamatosan, évről évre nőtt a külföldi tőke súlya a magyar gazdaságban. Éves átlagban a GDP 4–5%-nak megfelelő beruházás érkezett az országba, ami nagyon fontos szerepet játszott az ország külső finanszírozásában is.

Harmadikként említem a piacgazdasági reformnak azt az elemét, hogy versenygazdaságot kell teremteni, azaz lehetővé kell tenni a szabad piacra lépést, az import, az árak és bérek alakulásának szabaddá tételét, a termelésnek nyújtott támogatások leépítését. Úgy gondolom, e lépések hatékonyságot növelő hatása csak akkor érvényesül, ha a gazdaságban már kialakul egy jelentős magántulajdoni alapon álló szektor, ugyanis – ez elég erős meggyőződésem – önmagában a piac liberalizálása, ha nincs megfelelő tulajdonosi kontroll és nincs verseny, akkor nem vezet a gazdaság teljesítményének javulásához. Sajnos egy-két kelet-európai országban példákat találunk arra, hogy önmagában a gazdaság liberalizálása egy felelős tulajdonosi kör nélkül, a külföldi tőke megfelelő súlya nélkül, nem biztos, hogy eléri azokat az eredményeket, amelyek a hatékonyság javulása szempontjából fontosak lennének.

Végül, nagyon fontosnak tartom a pénzügyi fegyelem megteremtését a gazdaságban.

Pénzügyi fegyelem megteremtésén azt értem, hogy a gazdálkodók érezzék azt, hogy a kötelezettségeiket

teljesíteniük kell, érezzék azt, hogy abban az esetben, ha nem tesznek eleget fizetési kötelezettségeiknek, akkor eltűnnek a piacról. A vállalati sorban állás, a nem fizetés, a pénzügyi fegyelmezetlenség általános jellemzője volt a „szocialista” gazdálkodásnak, jellemző volt az, hogy a termelést sikeres értékesítés nélkül is lehetett folytatni, hiszen legfeljebb a hitelállomány növekedett. Mindez a gazdasági hatékonyság gátja volt. E jelenségek megszüntetése érdekében lépett életbe Magyarországon 1991-ben egy, sokak szerint rendkívül szigorú csődtörvény. Ez a törvény világos jelzést adott a gazdálkodóknak: vagy hatékonyan gazdálkodnak és összhangba hozzák bevételeiket költségeikkel, vagy el kell tűnniük a piacról. Sokan bírálták ezt a csődtörvényt, mert valóban – majd utalni fogok rá – termelési visszaeséssel járt, de az üzenet rendkívül lényeges volt: a gazdaságban a fegyelmenek, a költségek és bevételek közötti összhang megteremtésének fontos szerepe van.

Természetesen a strukturális változtatások azonnali hatásai nem egyértelműen pozitívak. Viszonylag gyorsan meg lehet szüntetni a veszteséges tevékenységeket, de nem léphetnek helyükre ugyanilyen gyorsan gazdaságos tevékenységek. Egy vállalkozás, egy tevékenység gyorsan megbukik, ha veszteséges, ám az a folyamat, amíg a felszabaduló erőforrások, a munkaerő, a tőke olyan helyeket „talál”, ahol gazdaságosan lehet működni, az idővel jár. A gazdaságtalan tevékenységek leépülése nyomán így nagymértékű termelés-visszaesés következett be 1990 és 1992 között. Ennek mértéke az ipari termelésben rendkívül nagy, több mint 30%-os volt és a visszaesés a GDP tekintetében is elérte a 20%-ot.

Pozitív hatása volt viszont ezeknek a reformoknak, hogy a termelékenység a termelés visszaesése ellenére is nagyon gyorsan növekedni kezdett, lényegében indulástól kezdve, tehát már ‘91-től kezdve a feldolgozóiparban évi 10% körüli termelékenységnövekedés valósult meg.

A termelékenységnövekedés eleinte alapvetően abból származott, hogy csökkent a foglalkoztatottság, hiszen a hatékonysági kényszer azt eredményezte, hogy a költségek csökkentése, a felesleges foglalkoztatás leépítése azonnal beindult, ez megjelent a termelékenység növekedésében, de a termelés még csökkent. Ezen a téren a változás fokozatosan következett be, és 1998 és 1999 volt az első két év Magyarországon, amikor már a foglalkoztatottság is bővült a feldolgozóiparban.

Ahogy mondtam, a gazdaságban a visszaesés mértéke a GDP tekintetében ‘93-ra több mint 20% volt, ezzel együtt komoly és az embereket megrázó, több mint 10%-os visszaesés következett be a lakossági jövedelmekben. Ez ugyan nagyon súlyos csökkenés, de az az érezhető különbség, hogy egy 20%-os teljesítmény-csökkenés mellett a lakosság jövedelem csökkenése „csupán” 10%-os, azt is jelenti, hogy egy harmadik „szereplőnek”, azaz a vállalati szektornak, nagyobb veszteségeket kellett elszenvednie. A következőkben ebből kiindulva mondom majd el, miért kellett stabilizálni a magyar gazdaságot, és ezután fogok csak rátérni a monetáris politika feladataira.

A vállalati szektorban Magyarországon a ‘80-as években képződő jövedelem, tehát az ott maradó nyereség és amortizáció összege a GDP 10%-a fölött volt. A ‘91–’92-es nagyarányú termelés-csökkenés következtében a viszonylagosan kisebb mértékű bérköltség-csökkenés mellett a vállalati jövedelmek, a vállalati profitok rendkívüli mértékben csökkentek, és a vállalatoknál maradó jövedelem szintje a ‘91–’93-as időszakban a GDP 2–3%-ára csökkent.

Nyilvánvaló volt, hogy ilyen alacsony vállalati jövedelmek mellett a gazdaság növekedése elképzelhetetlen. Az első években a vállalati jövedelmek nagyarányú csökkenése ellenére a vállalatok finanszírozási igénye nem nőtt meg, mert nemcsak a vállalati jövedelmek, hanem a vállalati beruházások is csökkentek, a ‘91–’93-as idő-

szakban a GDP 10%-a alá. Ez nyilván tarthatatlan, hiszen ilyen kis beruházási arány mellett a termelőkapacitások leépülnének, a gazdaság teljesítménye folyamatosan csökkenne.

1993-tól kezdve a vállalati beruházások növekedni kezdtek. Egyrészt a külföldi tulajdonú vállalatok beruházásai nőttek (értelemszerűen a külföldi cégek magyarországi beruházásai magyarországi vállalati beruházást jelentenek), másrészt a hazai vállalatoknál a privatizáció, az új tulajdonos megjelenése után elmúlt a bizonytalanság, az új tulajdonosok kidolgozták hosszabb távú stratégiájukat, és ennek részeként beruházásokat is indítottak.

Amikor ez a beruházás-növekedés '93-'94-ben elindult és erőre kapott, akkor a 91–93-as időszakban rendkívüli mértékben visszaeső vállalati jövedelem azt is eredményezte, hogy a saját források hiánya miatt nagyon nagy mértékben megnőtt a vállalatok finanszírozási igénye. A vállalatok finanszírozási igényét a világon szinte mindenhol a lakossági megtakarítások biztosítják. A lakossági megtakarításon osztozik az államháztartás és a vállalati szektor, és ha a kettő összege nagyobb a lakossági megtakarításoknál, a különbséget külföldről kell – hogy úgy mondjam – pótolni.

Ez a különbség Magyarországon '93-'94-ben nagyon megnőtt.

A háztartások finanszírozási kapacitása az elmúlt évtizedben a GDP 6–8%-a között ingadozott, de '93-ban nagyon visszaesett, részben az akkor kialakult negatív reálkamatok miatt.

A vállalati szektor hiteligénye a fentiekkel összhangban '92-ben még elhanyagolható mértékű volt, és így a GDP 7%-át elérő állami hiteligény ellenére a külső forrásigény viszonylag kicsi volt, és a folyó fizetési mérleg 91-ben és 92-ben lényegében egyensúlyban volt. Amikor azonban '93-ban a vállalati hiteligény megnőtt és elérte GDP 8%-át – a számokat csak nagyságrendileg akarom érzékeltetni –, a GDP 6%-át megközelítő állami hiteligény mellett a teljes finanszírozási igény tehát a GDP 14%-ára nőtt, ezzel szemben a lakossági nettó megtakarítás csupán a GDP 4%-a volt, azaz a különbség a GDP 10%-ára nőtt. Ezt a különbséget külföldi forrásként kellett bevonni, lefordítva a dolgot: a fizetési mérleg hiánya a GDP 10%-át megközelítette és ugyanez volt a helyzet '94-ben is. A nemzetközi tapasztalatok alapján világos, hogy a GDP 10%-át elérő fizetési mérleghiányt a külföld tartósan nem hajlandó megfinanszírozni, eleinte csak a kamat felárak nőnek, majd beszűkülnek a hitelcsatornák, ahogyan arról Lazea úr is beszélt.

Gazdaságpolitikai korrekcióra volt tehát szükség annak érdekében, hogy ez a helyzet megszűnjön. Úgy ítélem meg, a leglényegesebb dolog ebből a szempontból az volt, hogy valamilyen módon helyre kellett állítani a vállalati szektor jövedelmezőségét. Durván fogalmazva azt kell mondanom, hogy miután a GDP 20%-kal csökkent és a lakosság jövedelme „csak” 10%-kal, aminek következtében a vállalati jövedelmek nagyon visszaestek, elkerülhetetlen volt, hogy a lakossági jövedelmek csökkenése összhangba kerüljön a GDP csökkenéssel. Tehát a lakossági jövedelmeknek durván számítva további 10%-os csökkenése elkerülhetetlen volt '94 után, annak feltételeként, hogy a vállalati szektor jövedelmezősége helyreálljon.

A stabilizáció érdekében szűkíteni kellett a gazdaságban keletkező megtakarítások és a beruházások közötti különbséget, de nem úgy, hogy a beruházások visszaessenek, hiszen a beruházások mértéke elégtelen volt, tehát a megtakarításokat kellett növelni. Ahhoz, hogy a gazdaságban a megtakarításokat növeljük, egyik ágon az állam negatív megtakarítását, az állami hiteligényt kellett csökkenteni, a másik ágon viszont el kellett érni, hogy nagyobbak legyenek a vállalati jövedelmek.

Ahhoz, hogy a vállalati jövedelmek nagyobbak legyenek, a lakossági jövedelmeknek sajnos kényszerűen vissza kellett esniük, hiszen a torta, amin osztozni kellett, még viszonylag kicsi volt, és nem nőtt gyorsan. Te-

hát nem alakult ki az a kedvező helyzet, ami papíron, elméletileg lehetséges lett volna, nevezetesen, hogy egy rendkívül gyorsan növekvő gazdaságon belül a lakossági jövedelmek csökkenése nélkül nőjön a vállalati jövedelmezőség.

A reálgazdaság oldaláról nézve a 10%-os fizetési mérleghiány háttérében a gyenge exportteljesítmény és a nagy importigény állt. Reálgazdasági oldalon tehát a feladat a hazai termelés versenyképességének javítása volt. Az export versenyképesség és a vállalati jövedelmezőség javulásához járult hozzá az árfolyam-politika és így a monetáris politika megváltoztatása is.

Többszöri leértékelés után a magyar monetáris politika megváltozott és ekkor tértünk át az előre bejelentett csúszó leértékelés rendszerére, ami tehát azt jelenti, hogy a kormány és a Nemzeti Bank előre meghirdette, hogy a forint árfolyama hogyan fog csökkenni a valutakosárral szemben. Ez induláskor havi 1,9% volt, azóta pedig fokozatosan csökkent. Már abban az évben, az év második felében 1,3%-ra csökkent a mérték, tehát volt egy nagy ugrás a kezdeti bizalom megteremtése után, azt követően pedig évente egy-két alkalommal 0,1%-kal csökkent a leértékelési ütem, mértéke októbertől havi 0,4 % lesz.

A vállalati jövedelmezőségre gyakorolt hatás szempontjából a leértékelésnek ez az először bejelentett viszonylag nagy mértéke, illetve az azt megelőző egyszeri leértékelés azt eredményezte, hogy az exportáló vállalatok jövedelme lényegesen megnőtt. Ahhoz, hogy ez a jövedelem ezen a szinten megmaradjon, arra volt szükség, hogy a költségek ne nőjenek ilyen mértékben, tehát biztosítani kellett, hogy a bérek növekedése ne érje el ezt a leértékelési mértéket.

Ezt a '95-ös stabilizáció lényegében azon keresztül biztosította, hogy az állami körben, ahol az állam befolyásolja a béreket, ott a leértékelésnél lényegesen kisebb bérnövekedésre adott lehetőséget. A versenyszektorban pedig, ahol a tulajdonosok maguk döntöttek a bérnövekedésről, a hatékonysági kényszer megakadályozta, hogy a bérek elfussanak. A leértékelés ezért valóban versenyképesség-növekedéssel járt, nőttek a vállalati bevételek, és ezt nem teljes mértékben követte a költségek növekedése, mert részben az állami bérpolitika, részben pedig a felelős tulajdonosok gazdálkodása nem engedte a béreknek a gazdaság teljesítményétől független elszaladását.

A kiigazítás első eredményei azon keresztül voltak láthatók, hogy a gazdaságban az export teljesítmény viszonylag gyorsan megnőtt annak nyomán, hogy javult a versenyképesség. A reál effektív árfolyam, amely a versenyképességet a magyar feldolgozóiparban költségalapon méri, folyamatos javulást tükröz a '93-as mélyponthoz képest és ez a versenyképesség-javulás lényeges exportteljesítmény-javulást tett lehetővé. A '93-as visszaesés után '94-től kezdve az exportnövekedés üteme átlagosan 10% fölött volt, de például '97-ben és '98-ban ennél is lényegesen gyorsabb exportnövekedés következett be.

A megvalósuló exportnövekedésnek természetesen csak egyik eleme volt a versenyképesség javulása. Másik, legalább ilyen fontos eleme volt az előadás kezdetén említett külföldi tőke beáramlás, hiszen ez a külföldi tőke nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a magyar gazdaság olyan termékeket állítson elő, amelyek iránt megfelelő piaci igény és piaci elhelyezési lehetőségek voltak. Az árfolyam-politika önmagában nem tudott volna ilyen exportnövekedést generálni, ehhez kellett a külföldi tőke meghatározó szerepe a magyar feldolgozóiparban. Ez a két tényező együtt vezetett az exporttevékenység javulásához és az exporttevékenység javulása természetesen magával hozta a gazdaság egészében a teljesítmény növekedését. Folyamatos növekedés következett be az ipari termelésben és ez a növekedés azóta is, '99-ben is tart. A jelenlegi ütem is 10% fölött van, tartós és folyamatos az ipari termelés növekedése. A külső egyensúly szempontjából rendkívül kedvező, hogy az

exportértékesítés növekedése gyorsabb, mint a belföldi értékesítésé. A termelés ilyen szerkezetű növekedése biztosítja, hogy a nagyobb teljesítmény és az ezzel járó nagyobb importigény ellenére az exportteljesítmény is nőjön és a külkereskedelmi egyensúly elfogadható tartományban maradjon.

A fizetési mérleg egyensúlyában a kritikus '93-'94 évi, a GDP 10%-át megközelítő hiány után folyamatos javulás következett be. Mértéke 1996 óta minden évben a GDP 5%-a alatt maradt, és ez a hiány viszonylag könnyen finanszírozható, gondoljunk csak arra, hogy a tőke beáramlása évente eléri a GDP 4–5%-át.

Csökkenett a külföldi adósságteher is. 1990-ben az államot terhelő nettó kamatteher az export 15%-a fölött volt, mára a kamatteher az exporttevékenység 3%-ára csökkent.

A stabilizációnak egyik és talán legfontosabb eleme a vállalati szektor versenyképességének javítása és a vállalati szektorban keletkező jövedelmek növelése volt. A másik kritikus elemnek az államháztartás hiteligénynek, tehát az államháztartás hiányának csökkentése tekinthető.

A teljes államháztartási hiány, amely 1993–1994-ben a GDP 7–8%-át közelítő érték volt, '97-ben a GDP 4%-ára csökkent, '98-'99-ben is nagyjából ebben a tartományban marad és a jövő évi költségvetési tervezet a GDP 3,5%-val számol. A javulás alapvetően azon keresztül következett be, hogy a költségvetés elsődleges hiánya, tehát a kiadások és a bevételek közti különbség a kamatszolgálati kiadások nélkül látványosan javult. Az elsődleges hiány 1996-tól többletté vált, és a GDP 2%-a körüli többlettel számolunk erre az évre is és a következő évre is. A költségvetés elsődleges hiányának a csökkenése lehetővé tette a teljes hiány csökkenését annak ellenére is, hogy a kamatteher viszonylag nagy.

Az államháztartási kiadások súlya, az állami újraelosztás is csökkent. 1993–1994-ben még rendkívül erős volt a központosítás és az újraelosztás, az államháztartási kiadások a GDP 60%-a fölé kerültek, '98-ra ez a szint a GDP 40%-a alá került és a most tárgyalandó 2000. évi költségvetésben további csökkenés fogalmazódik meg.

Az állam adóssága is némiképp csökken, a teljes államháztartás adóssága 95-ben a GDP 80%-a fölött volt, és előrejelzéseink szerint ez az érték 99-ben a GDP 60%-a alá csökken.

A nettó adósság ennél nagyobb ütemben csökkent, a valutatartalékok megnöttek, a 8–10 milliárd dolláros szint között ingadoznak.

Áttérve a monetáris politikára, megállapítható, hogy 1995 óta annak meghatározó eleme az előre bejelentett mértékű csúszó leértékelés.

A bejelentett leértékelési ütem azt is jelenti, hogy a befektetők ki tudják számolni, biztonsággal össze tudják hasonlítani a külföldi befektetéssel, illetve a belföldi befektetéssel elérhető hozamokat. A külföldi kamatszint és a leértékelési ütem összege megmutatja azt az alsó határt, amennyit a belföldi kamatnak el kell érnie, hiszen ha a belföldi kamat ennél kisebb, a tőke nem fog az országban maradni még akkor sem, a rövidtávú tőkeáramlás nem teljesen liberalizált. Ezt megtapasztaltuk 93–94-ben, de megtapasztalta Oroszország, megtapasztalta számos latin-amerikai ország is. Ha a belföldi kamat nem versenyképes a külföldi kamatokkal, akkor a tőke kimegy az országból. Tehát ez a csúszó leértékeléses rendszer egy alsó limitet, egy alsó határt szab a belföldi kamatoknak.

Természetesen a belföldi kamatok ennél az alsó határnál nagyobbak, hiszen az a külföldi befektető, aki egy fejlődő országba helyezi el a pénzét, bizonyos kamatprémiumot is igényel, kamatprémiumra számít, az elképzelt kockázatnak megfelelően. Ez a kockázat induláskor a csúszó leértékelés bejelentése után eleinte rendkívül nagy volt és fokozatosan, de viszonylag gyorsan csökkent. A kockázati felárat az állampapírok belföldi kama-

taik és a megfelelő külföldi kamatok közötti különbséggel szokás mérni. A csúszó leértékelés bejelentésekor az állampapírkamatok 35 % fölött voltak, ezzel szemben a leértékelés és a külföldi kamat összege akkortól kezdve, amikor a leértékelés mértéke 1,5%-ra csökkent, a 20%-os tartományban volt, tehát több mint 10%-os kamatprémiumot kapott az a külföldi, aki Magyarországon fektetett be.

Ez rendkívül nagy kamatfelár volt, azt is mondhatjuk, hogy a bizalom megteremtésének ez volt az ára. A magyar monetáris politikában, a magyar gazdaságpolitikában, az árfolyam-politikában való bizalom viszonylag gyorsan megteremtődött és a kamatprémium, tehát a belföldi és a külföldi kamatok közötti különbség, a kezdeti 1000 bázispont fölötti értékről viszonylag gyorsan 300 bázispont alá csökkent.

Árfolyam-politikánk másik jellemzője, hogy a leértékelés mértékén túl egy árfolyamsávot is meghirdettünk, a középárfolyamtól 2,25%-ra térhet el felfelé és lefelé az árfolyam. Ebből adódóan a külföldi befektetőnek ezt a 4,5%-os sávot figyelembe kell vennie a kockázati prémium számítása során, hiszen ilyen mértékben az árfolyam mozoghat a sávon belül. Meglepő módon a külföldi és a belföldi kamat különbsége 300 bázispont alá, tehát a 450-nel szemben 300 bázispont alá csökkent. Ennek az volt az oka, hogy a forint nagyon hamar az árfolyampálya erős szélére tapadt, épp az erős tőkebeáramlás következtében, és a befektetők jó része – hogy így mondjam – adottságnak tekintette, hogy ott is fog maradni. Ezen a téren természetesen csalódtak, hiszen ma a történetet már ismerjük, mely szerint az orosz válság nyomán, amikor megfordult a tőkeáramlás iránya, a forint-árfolyam az árfolyampálya alsó felére süllyedt.

Világossá vált, hogy a kamat vagy az árfolyam nem lesz mindig a sáv erős szélén, azóta a kamatfelár egy kicsit megnőtt. Ugyanakkor, bár az orosz válság során az árfolyam a gyenge széléig lesüllyedt, de egy 3–4 hónapos szakasz ismét az erős szélén vagy ahhoz közel helyezkedik el.

A belföldi és a külföldi kamat közötti különbség azt eredményezi, hogy különböző csatornákon keresztül ös Magyarországra összességében több külföldi tőke áramlik, mint amennyit a gazdaság igényel. A három fő csatornán, tehát a közvetlen külföldi tőkebeáramlás, a vállalati hitelfelvételen, az állampapírok külföldiek részére való értékesítésén keresztül beáramló külföldi tőke az alábbi években a GDP 8%-a fölött van. Ha az ennek megfelelően keletkezett forint teljes egészében a gazdaságban maradna, az – definíció szerint – azt is eredményezné, hogy a folyó fizetési mérleg hiánya a GDP 8%-a fölé kerülne, ami véleményünk szerint tarthatatlan, és azzal járna, hogy a kamatfelárak újra drágulnának, a gazdaság egy átmeneti lendület után sokkal kedvezőtlenebb helyzetbe kerülne. A túl gyorsan növekvő belföldi kereslet inflációs nyomással is járna.

Ezért, ebben a helyzetben a Nemzeti Banknak és a monetáris politikának feladata, hogy megakadályozza azt, hogy a többlet, amely a külföldi csatornákon keresztül az országba érkezik, teljes egészében a gazdaságba kerüljön. Kegyetlenül hangzik, jön a külföldi tőke, szeretné a gazdaságot finanszírozni, a gonosz Nemzeti Bank pedig elvonja a gazdaságtól ennek egy részét, de hát éppen azért teszi, hogy a gazdaság tartósan egészséges maradjon. Tehát amikor mi azt mondjuk, hogy a fizetési mérleg hiánya ne legyen nagyobb a GDP 4–5%-ánál, ez azt is jelenti, hogy meg kell akadályoznunk, hogy a hitelbővülés olyan mértékű legyen, amely nagyobb fizetési mérleghiányt okoz, ezért a Nemzeti Banknak ki kell vonnia a külföldi tőke beáramlásából keletkező forint egy részét a gazdaságból.

Magyarországon a monetáris politika eszköztárának legfontosabb eleme a Nemzeti Bank által meghirdetett kéthetes betéti lehetőség, illetve a kéthetes hitelek lehetősége. A monetáris politika '93–94-ben és 95 elején abban a helyzetben volt, hogy a tőke el akarta hagyni az országot. Ez azt jelentette, hogy a kereskedelmi bankok hitelt vettek fel a Nemzeti Banktól, hogy minél több forintért tudjanak devizát vásárolni, tehát a Nemzeti Bank

az aktív oldalon volt, de igyekezett ezt a hitelezést keretek között tartani. Amikor a tőkebeáramlás erős lett, akkor a helyzet megfordult, a bankok a náluk lévő devizát forintra váltják és az így kialakuló forinttöbblet alapján jelenleg, 95 óta folyamatosan a kötelező tartalékon túl is betételhelyezők a Nemzeti Banknál, döntő mértékben kéthetes betétek formájában. Így jelenleg a Nemzeti Bank irányadó kamata a kéthetes betéti kamat, ennek a kamatszintjét kell úgy megállapítani, hogy a bankok számára a felesleges likviditást célszerű legyen itt elhelyezni és így megakadályozódjon, hogy a gazdaságban túl sok pénz maradjon.

A monetáris politika tehát Magyarországon úgy működik, hogy a betéti szintnek kell biztosítania azt, hogy átlagban és egészében a felesleges likviditás a Nemzeti Bankhoz kerüljön.

Ez a politika, annak ellenére, hogy bizonyos értelemben szigorú, hiszen likviditást von ki a gazdaságból, az országhoz tartozó prémium csökkentése révén végső soron javította a vállalati gazdálkodás helyzetét, miután a kereskedelmi bankok hitelkamatai és a betétek kamatai közötti rés lényegesen csökkent, többek között a külföldről való hitelfelvétel révén támasztott verseny nyomán.

A kereskedelmi banki hitelkamatok és a betéti kamatok közti különbség, a kamatrés 1995-ben közel 10% volt. Ez a szint '98-ra 4% alá csökkent, tehát lényegesen javultak a hitelhez jutás feltételei a vállalatok számára. Ennek van egy olyan oka is, amely visszavezet a gazdaságpolitikában a privatizáció és a külföldi tőke fontosságát hangsúlyozó elemre, hiszen a magyar bankrendszerben rendkívül erős verseny van, elsősorban a vállalati piacon, és ez a verseny azt eredményezi, hogy a bankok igyekeznek piacot és ügyfelet szerezni, akár profit áldozat révén is. Az, hogy ilyen mértékben tudott szűkülni a kamatrés, annak is köszönhető, hogy Magyarországon a bankrendszer is lényegében magántulajdonba került, és döntően olyan külföldi stratégiai tulajdonosok vannak, akik kikényszerítik a hatékony gazdálkodást, az ésszerű költséggazdálkodást a bankokban.

A bankok nyeresége a kamatrés szűkülése nyomán persze romlott, de azt gondolom, hogy ami a bankoknak fájdalom, az a gazdaság egészének pozitívum, tehát a gazdaság egésze számára a belföldi hitelszint csökkenése komoly előnyt jelent.

Kevés időm van hátra, de, hogy valamennyire a címre is utaljak, még néhány mondatot arról szeretnék mondani, hogyan segíti a monetáris politika a Nemzeti Bank fő célját, az infláció ütemének a csökkenését.

A leértékelési ütemet rendszeresen olyan mértékben állapítja meg a kormány és a Nemzeti Bank – ebben a kérdésben közös a felelősség –, hogy a mértéke mindig egy kicsivel a meglévő infláció alatt és egy kicsivel az inflációs várakozások alatt legyen.

A rendszer bevezetésekor az inflációs szint 30% volt, azóta fokozatosan csökkent a leértékelési ütem és az infláció szintje 10% körüli mértékre csökkent. A leértékelési ütem – ami idén októbertől lesz havi 0,4%, eddig 0,5% volt – ebben az évben mintegy 7%-os volt, ez kisebb, mint a várható 10%-os éves infláció, tehát horgonyként szolgálva, azt eredményezi, hogy a várakozások, mind a piaci szereplők árképzési várakozásai, mind a bérek bizonyos értelemben követik a leértékelési ütemet. Nagyon fontos ennek a hitelessége, hiszen ez a dolog addig működik, amíg hiteles a leértékelési mérték és természetesen a hitelességnek feltétele, hogy a Nemzeti Bank megakadályozza, hogy a gazdaságban olyan többlet hitelállomány keletkezzen, amely inflációs nyomást generál, tehát ezért kell erős tőke beáramlás esetén a keletkező forint egy részét a gazdaságból kivonni.

A csúszó leértékelés mértékének fokozatos csökkentésével előbb-utóbb el lehet jutni egy olyan szintig, amikor a csúszó leértékelés már megszűnhet, de itt nem szabad előreszaladni. Nagyon fontos a túl ambiciózus célokkal szemben bizonyos óvatosság annak érdekében, hogy a versenyképesség megmaradjon és csak olyan mértékben csökkenjen a leértékelési ütem, amely mérték az export versenyképességét, és így a külső egyen-

súlyt meg tudja őrizni. Papíron nagyon könnyen lehetne az inflációt tovább csökkenteni, például a leértékelési mérték nagyobb csökkenésével, ennek azonban komoly veszélye van abban a tekintetben, hogy átmenetileg sikert lehet ugyan elérni az inflációban, de annak olyan külső egyensúlyromlás az ára, amely aztán később újabb inflációs nyomást eredményez. Erre is lehet kelet-európai példákat találni, több országban is sikerült az infláció mértékét felértékelődő árfolyammal nagyon határozottan csökkenteni, de ez előbb-utóbb a fizetési mérleg olyan mértékű hiányához vezetett, ami nem volt tartható. Úgy érezzük, hogy az a fajta infláció-csökkentés, amely egy nagyon erős árfolyammal és egy azt megtámogató nagyon magas reálkamat szinttel próbálja az inflációt csökkenteni, tévút. Az inflációcsökkentés terén a gazdaság teljesítményét nem rontó módon kell eljárni, és azt gondolom, hogy ez lesz a Nemzeti Bank monetáris politikájának a fő jellemzője a következő években is.

KOVÁCS ÁLMOS

(Elhangzott a Romániai Magyar Közgazdász Társaság VIII. Vándorgyűlésén, 1999. szeptember 18-án.)

A Budapesti Értéktőzsde működése

A Budapesti Értéktőzsde 1990. június 21-én alakult és az előző előadásban említett helyzetnek teljesen fordítottja jellemezte ekkor Magyarországot: egyetlen értékpapírral kereskedett 43 kereskedő, tehát az a fajta értékpapír-túlkínálat, ami Romániában mind a mai napig megmaradt, nálunk nem volt meg. Ennek nagyon egyszerű oka az volt, hogy a Budapesti Értéktőzsde és a magyar tőkepiac olyan értékpapírpiacot akart létrehozni, ami már a valóban privatizált és a valóban forgalomképes értékpapíroknak a kereskedésével foglalkozik.

Ha azt csináltuk volna, hogy minden vállalatot, részvénytársaságot, ami akkor az országban megtalálható volt, listáztunk volna, jegyeztünk volna a tőzsdén, akkor gyakorlatilag azt tapasztaltuk volna, hogy nincsen kereskedelem ezekben az értékpapíroknak. Hiszen értékpapírokkal csak akkor tudunk kereskedni, ha a vállalatok már privatizáltak és a közkéz-hányaduk, tulajdonosi struktúrájuk ezt megengedi. Tehát az értékpapíroknak van egy ún. „free float”-ja – azaz szabadon forgó értékpapír mennyiség –, mely lehetőséget ad az értékpapír adásvételére.

Az a fajta tendencia és értékpapír-listázási rendszer, amit mi megvalósítottunk, Közép-Kelet Európában meglehetősen egyedülálló volt, hiszen akár a varsói, akár a prágai, akár a román értékpapírpiacot nézzük, ott a privatizációt mindig megelőzte a bevezetés, és rengeteg értékpapírt kezdtek el jegyezni és forgalmazni. Ilyen szempontból Prága már levonta azt a következtetést, amit úgy látom, hogy itt még nem. Ott a tavalyi 2500 értékpapírból, amit bevezettek a tőzsdére, 2000-et ki is vezettek, és azóta is azokat az értékpapírokat, amelyek nem forgalomképesek – egyszerűen a tulajdonosi struktúra miatt – folyamatosan kivezetik, és nem tartják a piacon.

Mi azt az elvet követtük, hogy a tőzsdére bevezetett értékpapírok legyenek jók és legyenek forgalomképesek, és lehessen bennük forgalmat generálni.

A magyar értékpapírpiacra a folyamatosan jegyezhető papírokkal kezdtünk, és ez ma sincs másképp. Ma is az értékpapírok mennyisége, tehát a tőzsdére bevezetett és ott jegyzett részvénytársaságok száma összesen 64-et ér el. A mai napig nem értük el a 100-as számot és mégis, ezzel a 64 értékpapírral – ami a környező országokban a legkevesebb értékpapír – a legnagyobb forgalmat, a legnagyobb likviditást tudja produkálni a tőzsde.

Azt gondolom, hogy mindez ebből a szempontból igazolta azt az igen fontos döntést, ami a piac indításakor eldöntendő kérdés volt, és akkor a tőzsde, illetve az értékpapírpiac-szabályozók jól döntöttek.

Most rátérnék a jelenlegi helyzetre és a jövőre, mert azt hiszem, hogy a múlt helyett inkább mindig előre kell nézni, főleg ha az ember arra gondol, hogy a jövő az, ami számít és ami felé tekintenünk kell.

A Budapesti Értéktőzsde egy speciális jogállású önálló non-profit szervezet, s a legfontosabb dolog, melyben nincs közvetlen állami tulajdon, ill. nem jellemzi állami függőség az értéktőzsdét. Nyilvánvalóan vannak állami szervek, mint az ÁTPF, amely mint felügyelet a felügyeleti jogokat gyakorolja a tőzsde életében, de igazán komoly hatása a tőzsdére nincsen. Kivéve, hogy ellenőrzi azt, hogy a törvényi előírásoknak megfelel-e a tőzsde, de a működésébe nem szól bele.

A tulajdonosi struktúrát tekintve ugyan nem vagyunk részvénytársaság, de ahhoz hasonló módon működünk. A tulajdonosaink azok a brókercégek, akik a tőzsdén kereskednek.

A tőzsde működését alapvetően az értékpapírtörvény szabályozza, de nyilvánvalóan a Gazdasági Társaságokról szóló törvény, különböző adótörvények, kormányrendeletek, és bizonyos esetekben még a BTK is hatással van rá.

Az 1990. évi értékpapírtörvény igen komoly revízió ment át 1996-ban, nagy változások történtek benne, és ezek azok a keretek, melyek meghatározzák jelenlegi helyzetünket. Már volt szó a korábbiakban az angol-szász, illetve germán típusú értékpapír-piaci szabályozásról. Korábban az angolszász típusú szabályozás jellemezte a tőkepiacot, tehát a bankok, mint szereplők, nem jelenhettek meg az értékpapírtőzsdén, értékpapír-piaci tevékenységet nem folytathattak. Az 1996.évi, majd az 1997.évi módosítással megteremtődtek az univerzalitásnak a feltételei, tehát elméletileg ma már nemcsak brókercégek, hanem akár bankok is lehetnének akár tagok is a tőzsdén. Amint az előző előadásban elhangzott, erre még nincsen példa: jelenleg mindössze az állampapír szekcióban van egyetlen bank.

A tőzsde három szekcióra bontható: van egy részvénytársaság, ahol a vállalati papírokkal lehet kereskedni. Itt listázzuk a részvényeket, vállalati kötvényeket, befektetési jegyeket s a „speciális magyar értékpapírt”, a kárpótlási jegyet is. Ezen kívül van egy állampapír szekciónk és egy származékos szekciónk, amiben a határidős és opciós kereskedés folyik.

Először a részvénytársaságot mutatnám be, majd az állampapír-piacot és végül a származékos szekciót.

A részvénytársaságban jelenleg három kategória van: A, B és C kategória, melyek összesen 64 darab értékpapírra vonatkoznak. Az A, B és C kategória segítségével különböző bevezetési kritériumokat állapítunk meg azokkal a társaságokkal szemben, akik az értékpapírjaikat a tőzsdén szeretnék jegyezni. Az A kategória a leghigorúbb, a C kategória pedig a legenyhébb.

Az értékpapírtörvény meghatározza a nyilvános kibocsátás kritériumait, a C kategória gyakorlatilag teljes egészében ezeknek a kritériumoknak megfelelő értékpapírok bevezetését engedélyezi. Az A kategória a részvénytársaság legfontosabb területe: itt vannak a mi „blue chip-jaink”, azaz sikerpapírjaink, valamint azok a papírok, melyek a tőzsdei forgalom jelentős részét adják. Nagyon komolyak az A kategória kritériumai: az egyik leglényegesebb – mely a legutolsó módosításokkor került elfogadásra – az, hogy egy A kategóriás papírnak az előző évben nyereséget kell felmutatnia.

Nagyon fontos, hogy igen komoly információszolgáltatási kötelezettségeik vannak a tagoknak: féléves jelentéseket kell beadniuk, míg az A kategóriás értékpapíroknak negyedéves jelentéseket kell készíteniük a mű-

ködésükről, és minden olyan lépést, intézkedést, ami bármilyen módon befolyásolná egy értékpapírnak az árát vagy az árfolyamát, azonnal jelezniük kell a tőzsdén, és azonnal nyilvánosságra kell hozniuk.

A már említett értékpapírtörvény-módosításnak volt egy nagyon pozitív hatása a tőzsdére: az ún. tőzsdekényszer bevezetése. A tőzsdekényszer gyakorlatilag két területen jelenik meg a részvényt piacon. Az egyik szerint, ha 200 millió forint fölötti összegben nyilvános kibocsátásra kerül egy társaság, annak kötelessége a tőzsdei bevezetést kezdeményeznie. Ennek a törvénypasszusnak az értelmezése kapcsán sok komoly vita merült fel: nem volt teljesen egyértelmű, hogy mit is jelent a kezdeményezés, de végül is alapvetően azt jelenti, hogy a törvény kötelezővé teszi a nagy nyilvános társaságoknak a tőzsdére való bevezetést. Ilyen szempontból tehát a tőzsde a magyar tőkepiacon, értékpapírpiacon védve van, hiszen minden nagy társaságot be kell ide vezetni.

A másik nagyon lényeges eleme a tőzsdekényszernek az, hogy míg korábban a tőzsde írta elő, ma már törvény rendelkezik róla, hogy minden egyes értékpapírügyletet, amit részvéennyel hajtanak végre az értékpapírpiacon, azt a tőzsdén keresztül kell bonyolítani, tehát nem lehet a tőzsdén kívül kereskedelmet folytatni az értékpapírokra. Ennek megfelelően a részvényt piacon a koncentráció gyakorlatilag 100%-os: az értékpapírok nagy része be van vezetve a tőzsdére, tehát a tőzsdén kívüli forgalomban ma már igen kevés részvény szerepel. Ha megnézzük, hogy mennyi az OTC a tőzsdén kívül és a tőzsdei forgalomban a részvényt piacon, akkor 99%-os gyakorlatilag az a forgalom, ami a tőzsdén bonyolódik s ez nem kis mértékben annak a törvényi rendelkezésnek köszönhető, amely az 1997. évi módosítás után következett be.

Két mutatóval érdemes mérni egy tőkepiac vagy egy tőzsde fejlettségét: az egyik a részvénykapitalizáció (azaz a tőzsdén jegyzett értékpapírok piaci értéke) aránya a GDP-hez. Ebben a tekintetben a Budapesti Értéktőzsde igen előkelő helyet foglal el: Közép-Kelet-Európában e mutató tekintetében 1998 vége óta az első helyen állunk, s megelőzzük még a bizonyos szempontból fejlettebb tőkepiacnak számító Bécsset is.

A másik lényeges mutatót a forgalom jelenti. Említésre került a bukaresti tőzsde 1 millió dolláros napi forgalma; nálunk ez körülbelül 100 millió dollárt ér el. A napi átlagos üzletkötés száma 7–9 ezer darab körül mozog. A tőzsde életében a legnagyobb forgalmat a 15 483 darab kötés és 40 milliárd forintos forgalom jellemezte, ami közel kétszázmillió dollárt jelent.

Létezik még egy mutató, melynek segítségével szintén mérhető a piac likviditása és a forgalom relatív nagysága: ez a részvények forgási sebessége, ami a bevezetett részvény piaci értékének a forgalmazott mennyiséghez viszonyított arányát mutatja. Ez a mutató a Budapesti Értéktőzsde esetében 1998-ban 110% körül volt, ami a többi tőzsdével összehasonlítva nem olyan rossz eredmény. Igaz, hogy az ábrákból kimaradtak az igazán nagy tőzsdék, mint pl. a New York-i vagy a londoni, de velük szemben sincsen szégyellnivalója a Budapesti Értéktőzsdének.

A leglényegesebb dolog a tőzsde életében – és ami egyébként a gyengeségünket is jelenti valahol –, hogy ez a fajta likviditás nagy koncentrációnak az eredménye. Említettem a jegyzett állampapírokat, melyek közül itt most négyet soroltunk fel, de létezik kb. 8 darab nagyon értékes papírunk, melyek a forgalomnak igen jelentős részét teszik ki. Bizonyára ismerik is őket: a MOL, az olajipari társaságunk, a MATÁV, az OTP, a TVK. Ez a négy cég a meghatározó és a forgalomnak igen nagy részét teszik ki.

Itt kitérnék arra, hogy ez milyen problémákat és nehézségeket okozhat a tőzsde életében.

Ennek a konferenciának a témája a monetáris politika és a monetáris politikával kapcsolatos kérdések. Mi, tőzsdei szakemberek nem a monetáris politikával foglalkozunk, de egy dolog biztos: az ország monetáris poli-

tikája, makrogazdasági helyzete az, ami abszolút mértékben meghatározza a tőzsde életét. Hiszen mi, mint tőzsde, hozhatunk bármilyen intézkedéseket, kitalálhatunk különböző termékeket, a legjobb kereskedési rendszereket vehetjük meg, hogyha az országnak a megítélése, a makrogazdasági helyzete, a monetáris politikája nem megfelelő és nem tőkepiac-barát, akkor egyszerűen nem tudunk létezni.

Ha megnézzük a BUX-indexet, ami a mi részvénypiacunk átlagos alakulását mutatja, akkor lehet látni, hogy mennyire érzékenyen reagálunk, és mennyire érzékenyen reagál a piac, az árak a magyar tőzsdén a különböző, akár külső, akár belső hatásokra. Az ábra 1998-tól körülbelül a mai napig mutatja az index értékének az alakulását. Látható, hogy micsoda óriási nagy esések történtek. Az embert kicsit szomorúsággal tölti el, hogy ezt az ábrát kell mutatnia, mert 1996-tól kb. 1998 augusztusig, az orosz válságig a világon a Budapesti Értéktőzsde volt az a tőzsde, amelyik a legnagyobb árfolya-nyereséget realizálta. Érdekes módon az első helyért mindig az oroszokkal kellett megküzdenünk. Mindenesetre igazán gyönyörű szép ívet mutat a BUX-index és olyan jóleső érzéssel lehetett erről beszélni. A felfelé ívelés ma már nem nagyon jellemzi ezt az indexet. Ennek részleteibe nem igazán szeretnék belemenni, de azért látható, hogy milyen válságokat éltünk át, és ezek a válságok hogyan érintették a magyar tőkepiacot.

Ahogy arra már korábban is volt példa, az orosz válság idején is, a magyar piac volt az, amelyik a világon a legérzékenyebben reagálta le ezeket a piaci mozgásokat, és a legnagyobb nyereség után a legnagyobb veszteséget is a mi piacunkon kellett elkönyvelni, akárha csak ideiglenesen is. Hogy ennek mi az oka, és hogy ez minek köszönhető, azt hiszem, nagyon egyszerűen összefoglalható: a piacunk mérete és a viszonylagos nyitottsága.

Ha megnézzük a jelenlegi tulajdonosi struktúrát a magyar tőkepiacon, akkor a külföldi befektetők aránya óriási: már a 70%-ot is meghaladja a külföldi tulajdonosok aránya a tőzsdén jegyzett cégek között. Azt gondolom, hogy ebből nyilvánvalóan következik, hogy ha bármilyen olyan nemzetközi tendencia van, mely a külföldieket elfordítja ettől a régiótól, akkor abban a percben mi sajnos erre igen komoly árfolyameséssel kell reagálnunk, hiszen ha a külföldiek elindulnak kifelé a mi piacunkról, akkor az alapjaiban rengetheti meg az egész tőkepiacot. Ennek a következménye volt az, hogy az értékpapíroknak az értéke közel két hét alatt az 50%-át is elveszítette. Mindez elsősorban a külföldi befektetők magas arányának köszönhető, és a piacunk relatív kisebb méretének a következménye ez a fajta érzékenység a nemzetközi tendenciákra. Ez a külföldi tőke annak az óriási tőkebeáramlásnak köszönhető, ami Magyarországra érkezett az elmúlt időszakban; ezt próbálja mutatni ez az ábra.

Ami igazából még az érzékenységünket mutatja, az az, hogy a belföldi befektetők aránya, a belföldi befektetői kultúra nem igazán megfelelő, sőt még óriási nagy lehetőségei és feladatai is vannak Magyarországnak.

Azt, hogy ez a fajta érzékenység és nyitottság csökkenjen, kétféle módon lehetne elérni: az egyik az, hogy a külföldi befektetőket valamilyen szabályozási módszerrel elüldöznénk a piacunkról, ami gondolom, hogy természetes módon nem lehet a célunk.

A másik megoldás és fontos feladat az, hogy a belföldi befektetőknek az arányát próbáljuk növelni, és itt óriási lehetőségei vannak a magyar piacnak, illetve a magyar tőkepiacnak, értékpapírpiacnak.

Ennek a vizsgálatára szolgál pl. az a mutató, mely a nyugdíjalapoknak a GDP-hez viszonyított arányát mutatja. Európában két olyan ország van, amelyek valamilyen szinten angolszász típusú tőkepiacnak tekinthetők: Hollandia és Anglia. Ott ez a fajta fedezettségi mutató 87 és 74%, ami óriási nagy arányszámot jelent, de a többi európai ország ettől jóval elmarad: az EU többi tagállamában ez az érték mind 10% alatt marad. Tehát azt

kell mondanunk, hogy ezeknek az országoknak még van egy óriási nagy fejlődési potenciálja: a nyugdíjalapjaiknak, a nyugdíjrendszerüknek az átdolgozásával a nyugdíjalapok megjelenése olyan óriási keresletet jelenthet a tőkepiacon, ami biztosíthatja a további likviditást és forgalmat.

Látható, hogy Magyarországon elindult az új nyugdíjrendszer, megjelentek a nyugdíjalapok, de ezeknek a mérete még igen jelentéktelen.

Bár még vannak bizonytalanságok e tekintetben, de azt gondoljuk, hogy a nyugdíjalapoknak és befektetési alapoknak a fejlődése és a megfelelő jogszabályi környezet lehet az, ami pozitívan hathat a Budapesti Értéktőzsdére és gerjeszthet olyan keresletet, ami, ha nem is igazán hosszú távon, de 1–2–5 éven belül egyfajta biztonságot jelenthet a számunkra.

Arról nem szabad elfeledkezni, hogy induláskor a tőzsde egy kicsi tőzsde volt és igazából jelentéktelenként indultunk. Elértünk egy viszonylagos fejlettségi szintet, és hogy innen a továbblépés és a továbbhaladás hogyan történjen, elég komoly kérdés és elég komoly dilemmát is jelent a tőzsde számára.

Ilyenkor meg szokták kérdezni, hogy mik a hosszú távú elképzeléseink. Mi úgy értelmezzük a kérdést, hogy hosszú távon mi lesz a tőzsdének a jövője. A tőzsde jövőjét két részre szoktuk bontani: a rövid távú lehetséges lépésekre és a hosszú távú elképzelésekre.

Igazából, ahol kikristályosodott elképzeléseink, terveink vannak, azok a rövid távú intézkedések. Ennek egyik és egyben legfontosabb eleme az informatika fejlődése.

Már volt szó a piacok globalizálódásáról, a kereskedési technikák változásáról, a piacok informatikai fejlődéséről. A mi tőzsdénk is – felismerve az elmúlt időszakban azokat az óriási változásokat, melyek a nemzetközi piacokon bekövetkeztek – elindított egy igen komoly informatikai fejlesztést a kereskedési technika területén.

A tőzsde klasszikus kereskedési rendszere a nyílt kikiáltásos kereskedési rendszer. A világon mindenhol nyílt kikiáltással indultak, de ahogy a piacok nőttek, ahogy a piaci tranzakciók száma növekedett, egyre inkább fontos igénnyé vált, hogy megoldják ennek a kereskedésnek a fejlesztését, és a számítógépek megjelenése óriási lehetőséget jelentett a piacok számára.

Kb. 5–6 évvel ezelőtt igen jelentős fejlesztés indult meg a távkereskedés és az informatikai kereskedés irányába, amivel párhuzamosan bizonyos tőzsdék – pl. a New York-i és a Tokiói Tőzsde is – meghagyták még a nyílt kikiáltásos kereskedés elemeit, de azt kell mondjuk, hogy hosszú távon – gyakorlatilag 2–3 éven belül – a nyílt kikiáltásos kereskedésnek az ideje leáldozik és ezek a piacok, termék bezárnak és mindenki áttér az elektronikus kereskedésre.

Gondolom, szükségtelen elmondanom, hogy mit jelent az elektronikus kereskedés és milyen lehetőségei vannak. Az alapfeladat és az alaplehetőség, amit a távkereskedés nyújtani tud, az az, hogy már nincsen az a korlát, ami korábban volt, hogy muszáj volt egy városban lenni és muszáj volt abban a városban lenni, ahol az az értékpapírral kereskednek. Az informatikai fejlődés, a kereskedési rendszerek megjelenése lehetővé tette, hogy másik városból – hogyha a jogszabályok lehetővé teszik, akár másik országból is – egy egészen más piacon elektronikus úton számítógépekkel kereskedjenek.

Ez volt az, amit a tőzsde felismert és négy évvel ezelőtt elindított egy teljesen új projectet, ami a kereskedésnek az elektronizálása felé haladt és a távkereskedés megjelenését jelentette a tőzsdén.

Ezt két lépcsőben terveztük megvalósítani. Az első rész során először az azonnali piacon kezdtük el az elektronikai fejlesztést és ott tértünk át 1998 novemberében a távkereskedésre.

Tehát 1998 novembere óta a tőzsde bezárta a termet, és a tőzsdeterem már nem működik, a határidős piacon pedig 1999. szeptember 17-e volt az első olyan nap, amikor a tőzsdeteremben már nem kereskedtünk. Gyakorlatilag ettől az időponttól kezdve a tőzsdén a közvetlen, a nyílt kikiáltásos kereskedés megszűnt, és kizárólag elektronikus úton lehet kereskedni.

Ennek az előnyei a következők: azon kívül, hogy sokkal kényelmesebb és biztonságosabb az irodából való kereskedelem, a kapacitások, a köthető ügyletek száma is megnőtt és gyakorlatilag kapacitáskorlátokba már nem ütközünk, ami a nyílt kikiáltásnál azért igen komoly korlátot jelentett.

Ha van egy másik nagyon fontos kihívás, amivel a tőzsdének szembe kell néznie, akkor az a globalizáció, a tőzsdék közötti különböző egyesülések és az ezekre való reagálás.

Ez az a kérdés, amire a tőzsde jelenleg még nem találta meg a választ, és azt gondoljuk, hogy ha a többi európai tőzsdét nézzük, akkor nagyrészt még ők is az útkeresés időszakában vannak.

Nagyon nagy nyomás a mi tőzsdénket még nem terheli. Amíg az EU- csatlakozás és az euró nem kerül bevezetésre Magyarországon, amíg a forint létezik – kb 5–6 évig eltart ez az időszak – igazából nem kell félnünk, hogy azok a globalizációs hatások, amelyek ma Európában végbemennek, ránk valamilyen komoly nyomást jelentenek vagy akármilyen módon elszívják a mi piacunkat.

De közép- és hosszú távon végig kell gondolnunk azt, hogy milyen régióban és milyen tőzsdei kereskedési rendszerekhez csatlakozunk.

Bizonyos veszély már ma is megvan: bár van tőzsdekényszer, de ugyanezt a tőzsdekényszeret nem tudjuk alkalmazni külföldön. Tehát, ha van egy magyar részvény, amiről egy külföldi bármikor kibocsáthat GDR-okat és ezekkel a globális letétigazolásokkal külföldön elkezd kereskedni, akkor erre vonatkozóan semmilyen ráhatása nincsen a magyar szabályozási rendszernek.

A külső hatások mellett vannak az országon belül is olyan szükséges szabályozási lépések, amiket meg kellene tennünk. Akármilyen büszkék is vagyunk az értékpapírtörvényeinkre és a tőkepiac viszonylagos liberalizáltságára, azért bizonyos problémák ma is vannak a szabályozásban: számunkra az egyik legnagyobb problémát és nehézséget az jelenti, hogy ma Magyarországon úgynevezett „short selling”, azaz rövidre eladásra és értékpapír-kölcsönzésre a törvény nem ad egyértelmű lehetőséget.

Amikor az értékpapírtörvény 1990-ben megalkotásra került, akkor mind a „short selling”, mind az értékpapír-kölcsönzés még nagyon idegennek tűnt és nem igazán tűnt fontosnak, hogy bevezetésre kerüljön. Az 1996.évi módosításnál már a BÉT igen keményen lobbizott, hogy próbálja elérni az ilyen típusú módosításokat és legyen lehetőség ilyen típusú ügyletekre is.

Azt gondoljuk, hogy abban, hogy a törvény módosításakor nem sikerült megvalósítani ezeket a rendelkezéseket, az is közrejátszott, hogy féltek a kockázattól és nem igazán látták át a lépésnek a piacra gyakorolt óriási jelentőségét.

Nyilván komoly ellenérzést váltott ki, hogy a „short selling” esetén valaki olyan értékpapírt ad el, ami még nem az övé: de akkor miből adja el, hogyan tud teljesíteni, kölcsönt kell felvenni. Mindezt az értékpapírtörvényben módosítani kellett volna és ezért a Parlamentben igen komoly ellenérzések voltak a „short selling” és az értékpapír-kölcsönzés bevezetésével kapcsolatban, mert úgy tűnt, hogy ez lehetőséget adhat arra, hogy a befektetők értékpapírját rosszul kezeljék, elvegyék, a tulajdonosi jogok valamilyen módon sérüljenek. és nem igazán gondoltak arra, hogy a későbbiek során milyen óriási gátat jelent majd mindez a fejlődésben.

Említettem, hogy három szekció van a tőzsdén és ezek közül a harmadik szekció a származékos szekció. A

határidős kereskedés fejlődésének a jelenlegi helyzetben a legnagyobb gátja az, hogy nem lehet „shortolni”, nem lehet rövide eladni, nincsen értékpapír-kölcsönzés.

Felvetődik a kérdés, hogy miért is van ez így?

1995-ben indult el a határidős kereskedés, akkor, amikor a magyarországi értékpapírpiacon óriási nagy boom volt. Eléggé pozitív volt a piac megítélése, ami abban testesült meg, hogy a határidős árak és az azonnali árak közötti kamattartalom igen magas volt.

Ezt a kamattartalmat a határidős piac egyes jelentős képviselői, az ún. arbitrázsörök kihasználták, ami azt jelenti, hogy az azonnali piacon vásároltak és határidőre adtak el. Ez azt jelenti, hogy a két ár egymáshoz közeledik, a kamattartalom szűkül, tehát végül is egy hatékony piac alakul ki, amely jól tud működni, mivel az árak a határidős ügyleteknek köszönhetően közelítenek egymáshoz.

Ez a fajta arbitrázás és piaci mechanizmus tavaly, az orosz válságig egészen jól működött, azóta egyfajta pesszimizmus jellemzi a piacot. Nagyon sokan „megégették” magukat, rengetegen elég komoly vagytonokat veszítettek a piacon és megszűnt az a fajta bizalom, amit az index értékébe és az árak további emelkedésébe vetettek. Tehát ez a fajta kamattartalom leszűkült és ma a határidős és az azonnali piaci árak között igen kicsi a kamattartalom. Egyszerűen azóta ebből az ördögi körből nem tudunk kilépni.

Hogyan állítódnának helyre ezek az árak, hogyan tudna ez a piac hatékonyan működni?

Úgy, ha megjelenének piaci szereplők az azonnali piacon, eladnának és határidőre vennének.

Most, miután nincs „short selling”, nincsen annyi értékpapír-kölcsönzés, ez a fajta mechanizmus nem tud beindulni és gyakorlatilag a határidős piac likviditása és forgalma jelentős mértékben csökken, aminek nemcsak az a jelentősége, hogy a tőzsdének bevétele van a határidős piacból, hanem az is, hogy a határidős piac az, ami az azonnali piacnak óriási nagy fedezeti lehetőséget biztosít és a kockázatkezelésnek egyik legfontosabb eleme lehet a határidős és opciós piac működése.

Többek között ez az az ok, ami miatt a „short selling” nagyon fontos lenne, de ugyanígy fontos akár az azonnali piacon is, hiszen vannak spekulánsok a piacon, akik próbálják a napi árfolyam-ingadozásokat kihasználni. Nekik is sokszor – ha ők értelemszerűen árfolyamesésre kalkulálnak – jobb lenne, ha előbb tudnák eladni és utólag visszavásárolni ezt az értékpapírt. Ez is egyfajta „shortolást” jelent.

Tehát az a fajta likviditás és vásárlóerő, ami megjelenne a piacon, nem tud aktiválódni. Mindez a likviditás csökkenését jelentheti, ami a piacnak a működését bizonyos szinten veszélyeztetheti.

Az informatikai fejlesztés mellett elindult a termékfejlesztés is, tehát új piacokat, új termékeket akarunk megjeleníteni. A határidős piac mellett az opciós piac kialakítása is óriási feladat, ez irányban is nagyon komoly lépéseket tettünk. 2000 februárjában indult ez a piac, mely újabb lehetőséget jelent a befektetőknek a kockázatok kezelése szempontjából.

Ami még nagyon fontos, az az elszámolás biztonsága és az elszámolási rendszernek a kialakítása, hiszen a tőzsdének a likviditás biztosítása mellett az egyik legfontosabb szerepe a tőzsdén létrejött ügyletek elszámolása.

A tőzsdeügyletek létrejöttét a BÉT-nek valamilyen módon garantálnia kell, és olyan elszámolási rendszert kell kiépítenie, ami ezt folyamatosan biztosítja. Ma a tőzsdeügyletek elszámolása a Központi Elszámolóházban történik.

A tőzsde a brókercégek közötti elszámolást és a brókercégek közötti ügyletek létrejöttét biztosítja, illetve

számára ennek a biztosítása a legfontosabb. Ez az, ami a KELER-en, a Központi Elszámolóházon keresztül történik.

Nagyon fontos, hogy olyan legyen az elszámolási rendszer, amelynek alapján minden egyes befektető, aki a tőzsdére jön, biztos lehessen abban, hogy az általa megkötött ügylet elszámolásra kerül. Ennek megfelelően olyan elszámolási ciklust, olyan letéti rendszert, olyan elszámolási rendszert kell biztosítanunk, ami erre megoldást jelent.

Az elszámolási rendszer leglényegesebb eleme az, hogy az ügyletek közötti készpénz és az értékpapír oldali elszámolásnál DVP-elvet alkalmazzon a tőzsde, ami azt jelenti, hogy az ügyletek csak akkor kerülnek elszámolásra, ha mind az értékpapír, mind a készpénz megvan.

A hosszú távú terveket illetően továbbra is az a dilemma áll a tőzsde előtt, hogy mit tegyünk, hová, milyen kereskedési rendszerhez kapcsolódjunk.

Mi megalapítottuk a mi távkereskedési rendszerünket, ami az országon belül működik és az országon belül biztosítja a forgalmat. A kérdés csak az, hogy hosszú távon meg tudja-e őrizni a semleges-ségét, meg tudja-e őrizni ezt a piacot.

Több lehetőség van arra, hogy ez a forgalom itt maradjon vagy a tőzsde egyáltalán életképes legyen, ennek az útjait keressük.

Az egyik lehetőség az, hogy megpróbálunk a közép-kelet európai tőzsdékkal szövetséget kötni és a többi kelet-európai tőzsdével közösen kialakítani egy kereskedési rendszert, és egymás papírjainak a keresztlistázásával biztosítani azt, hogy az értékpapír-forgalom itt maradjon. Erre vonatkozóan döntés még nincs és nem is tudjuk pontosan, mit hoz a jövő.

Ha megnézzük a nyugat-európai tendenciákat – biztosan hallottak róla –, a frankfurti és a londoni tőzsde aláírt egy egyezményt, aminek a keretében létrehoznak egy kereskedési platformot, egy közös kereskedési rendszert, ahol egymás értékpapírjaival tudnának oda-vissza kereskedni.

A nagy kérdés az, hogy mi lesz ennek a szövetségnek a jövője, kik fognak csatlakozni hozzá, és akik csatlakoznak, azok meg tudják-e őrizni a saját piacaikat vagy sem.

A frankfurti és londoni egyezés egy kicsit megakadni látszik, egyszerűen a jogszabályi különbségek miatt. De például a skandináv tőzsdék között nagyon komoly együttműködések figyelhetők meg. A dán és a svéd tőzsde közötti együttműködés keretét tekintve úgy tűnik, hogy azért ezek a fajta szövetségek középtávon működni tudnak.

Hogy pontosan mi a jövő, és hogy lesznek-e továbbra is külön kis tőzsdék Európában vagy pedig pl. egy Frankfurt–London vonal megeszi a többi tőzsdét és a kereskedési rendszerére irányítja az összes értékpapír-piaci forgalmat, ez a jövő kérdése, és ez az, amit a mai napig nem tudunk.

Azt gondoljuk, hogy az a fajta forintburok, ami jelenleg még körbevesz minket, bizonyos rövid ideig még megvéd.

Hogy hosszú távon mi lesz a helyzet és melyik irányba haladunk, azt gondoljuk, hogy majd a tapasztalatok és a többi tőzsde sikerének, a többi tőzsde útjának a követésével válaszolható meg.

FECSEK ILDIKÓ

(Elhangzott a Romániai Magyar Közgazdász Társaság VIII. Vándorgyűlésén, 1999. szeptember 18-án.)

A kolozsvári magyar nyelvű kereskedelmi oktatás történelmi viszontagságai

Erdélyben az ipari forradalom talaján kialakuló polgári társadalom az oktatás korszerűsítését, az iskolai szakmai képzést is szükségessé tette. Így került előtérbe a gazdasági oktatás is, amelynek fontosságát tudományos nemzetgazdaságtan megszületésével egyidőben már Széchenyi István jelezte, megállapítva, hogy „a nép szükséges ismereteinek tágítása, erkölcsiségének magasítása gazdasági iskolákat ... manufaktúrákat s több ilyeneket akarna divatba hozni.” (Világ, 1933, 295–296).

Habár az 1848-as magyar szabadságharcot követő abszolútizmus kora Erdélyben is visszafogta az előrehaladást, a kiegyezés utáni időszakban felgyorsuló polgári fejlődés jó színvonalú közép- és felsőfokú oktatás kibontakozását tette lehetővé. Ez kezdetben nem annyira az állam segítségével vált lehetségessé, hanem az egyházak, társadalmi és szakmai szervezetek hathatós tevékenysége, a magyar elit rétegéből kikerült neves személyiségek odaadó és önfeláldozó munkája és harca révén valósult meg. Így például az Erdélyi Közművelődési Egyesület (EMKE) az 1880-as években, egymagában 268 iskolát épített, 214 könyvtárat létesített.

Erre az időszakra esik a Kereskedelmi Fiúlíceum elődjének, a „Kolozsvári Felsőkereskedelmi Iskola” megalapítása is 1878-as dátummal. A középfokú kereskedelmi szakiskola létrejöttének olyan neves szorgalmazói és végrehajtói voltak, mint dr. Fináli Henrik, egyetemi tanár, Gámán Zsigmond, kamarai titkár, Bogdán István, a Kereskedelmi Társulat elnöke, Váradi Károly, megyei tanfelügyelő, Kiss Sándor, az iskola igazgatója. Az iskolalapítás indoklása megállapította, hogy „viszonyaink közt elvitathatatlan, hogy gyakorlati útra csak úgy terelhetjük fiatalságunkat, ha olyan szakiskolákat állítunk részére, amelyek – amellet, hogy az ilyen pályák iránti hajlandóságot ápolják és nevelik benne – egyszersmind mindazon általános értékű és szakszerű alapismereteket is kellő mértékben megadják neki, amelyek nélkül, a mai előrehaladott korszakban, e pályákon sikerrel haladni lehetetlen”, ... mivel „a kereskedelem ma már tudomány, mégpedig a legkomplikáltabb tudományok egyike, és magas álláspont és széles látási kör kell oda, hogy valaki e tudomány igazságait, eszméit és elveit belássa és megismerhesse”. (Kiss Sándor: *A Kolozsvári Kereskedelmi Akadémia története*, Kolozsvár, 1896, 7, 10. oldal).

Az iskola létrejöttében elsősorban a Kolozsvári Kereskedelmi és Ipari Kamara és a Kereskedelmi Társulat volt érdekelve, az akkori erdélyi magyar társadalom vezető-rétegének egy része ugyanis még mindig megvetően nézett a kereskedelemre. Mivel a kormány és a város képviselete eleinte megtagadta az iskola működéséhez szükséges pénzüsszeget, a Kereskedelmi és Ipari Kamara, a Kereskedők Társulata és a tanárok ingyenes és önfeláldozó munkája mentette meg a sarjadó iskolát a megszűnéstől.

A szükséges állami támogatást és a város segítségét az új intézmény csupán 1880-ban nyerte el. Mivel ez elégtelen volt a fennmaradáshoz, a költségek hiányzó részét továbbra is a Kereskedelmi és Ipari Kamara, a Kereskedők Egyesülete és a kiszabott szerény tandíjak pótolták.

Az oktatás eleinte hároméves volt és megpróbált általános műveltséget és megfelelő szakmai képzést nyújtani a tanulóknak, a magyar nyelv és irodalom, történelem, földrajz, természetrajz mellett olyan szaktárgyakkal vértették fel őket, mint a nemzetgazdaságtan, kereskedelem története, kereskedelmi számtan, kereskedelmi és váltójog, technológia és áruismeret stb. Itt jegyezzük meg, hogy a kelet-európai kereskedelmi viszonyok megismerése céljából bevezették a román nyelv tanítását is. Ezeket a tárgyakat jól képzett, neves egyetemi tanárok oktatták, mint például dr. Fináli Henrik (kereskedelmi számtan), dr. Smidt Ágoston (mennyiségtan), dr. Schil-

ling Lajos (történelem), dr. Ferenczi Zoltán (magyar nyelv és irodalom), dr. Bartók István (természettudomány, vegytan), dr. Léhmann Róbert (kereskedelmi ismeretek) és az évek során még sokan mások.

Nem kevesebb, mint egy évtized alatt a Felső Kereskedelmi Iskola olyannyira kinőtte magát, hogy 1885-ben elnyerte a „Kolozsvári Kereskedelmi Akadémia” rangját, amely az Osztrák–Magyar Birodalomhoz tartozó budapesti, bécsi, prágai, gráci és trieszti hasonló elnevezésű intézmények mellett az első Erdély fővárosában.

Habár az iskola szerény körülmények között indult, kis létszámmal és mostoha anyagi feltételek mellett, 1887-ben a Mária Terézia által létesített „Erdélyi Kereskedelmi Alap” átutalásával és egyéb segítségével, az akkori Sétatér (mai Bástyá utcában), új és mindennel ellátott épületet építtetett, bentlakást biztosított az Erdély -szerte, sőt a monarchia más területéről is idesereglett tanulók részére. Az Akadémián, habár négyévéssé vált, továbbra is középfokú kereskedelmi oktatás folyt, 1878–1894 között, összesen 643 fiatal végzett, a legtöbben Kolozsvárról és Kolozs megyéből, Maros, Torda – Aranyos, Szolnok – Doboka és más erdélyi megyékből, magyarok, románok, németek és más nemzetiségűek.

A képzettek közül a legtöbben gazdasági - kereskedelmi - pénzügyi funkciókat betöltő állásokhoz jutottak hozzá, de voltak, akik az államapparátusban, a civil szférában, a hadseregben és egyéb területen teljesítették hivatásukat, mindannyian becsülettel állták meg a helyüket.

Kereskedelmi leányiskola eleinte egyházi téren létesült, a volt Mariánumban működött, a két világháború között, állami vonalon csupán 1940 után.

1919 után a magyar nyelvű oktatás Erdélyben főleg a felekezeti iskolába szorult vissza, a magyar állami és magániskolák nagy részét a román hatóságok megszüntették. Így például az 1930–1931-es iskolai évben, Romániában magyar nyelven csupán 23 felekezeti polgári iskola működött, 17 líceum, 7 tanítóképző, 4 felső kereskedelmi és 4 gazdasági iskola. Ez 50%-os csökkenést jelentett az 1918 előtti időszakhoz viszonyítva.

A Magyar Kereskedelmi Akadémia helyiségében román kereskedelmi és ipari főiskola létesült, a középfokú kereskedelmi oktatást a „Marele Voievod Mihai de Alba Iulia” nevű fiúlíceum biztosította, amelynek magyar tagozata is volt. Az 1925-ben meghozott magánoktatási törvény értelmében a líceumot végzettek román nyelven kellett érettségizzenek, miközben többségük megbukott. Így a magyar értelmiségi utánpótlás jelentősen elapadt.

1945 márciusában Észak-Erdély román adminisztráció alá került vissza, a győztes hatalmak által megszabta feltételekkel, hogy a román állam biztosítsa az együtt élő népek teljes jogegyenlőségét.

A Bolyai Tudományegyetem létesítésével párhuzamosan számos, önálló magyar elméleti és szakmai líceum jött létre és működött. Ebben a keretben hozták létre a magyar kereskedelmi fiúlíceumot is. Ezek az oktatási intézmények megfelelték a kor követelményeinek és színvonalas oktatást nyújtottak. A Kereskedelmi Fiúlíceumban továbbra is neves szaktanárok oktattak, mint például Kovács Jenő (igazgató) könyvvitelt, dr. Pataki József történelmet és román nyelvet, dr. Gergely Jenő matematikát, dr. Tisch Anna gazdaságtant és statisztikát, Kovács Endre magyar irodalmat és német nyelvet, Jenei Miklós könyvvitelt. A kereskedelmi leány és pénzügyi líceumokban Szabó Hajnalka (igazgató) magyar irodalmat, Bartkovszki Rozália könyvvitelt, Valasek Gyuláné gazdaságtant, Tóth Lajos banktechnikát adott elő. Ezekben a líceumokban egy vagy több párhuzamos osztály is működött és évente 30–50 diák érettségizett. A legtöbben gazdasági - pénzügyi pályán helyezkedtek el, egy részük pedig a felsőoktatásban folytatta tanulmányait.

1950-ben az önálló magyar kereskedelmi líceumokat Kolozsváron a hasonló profilú román szaklíceumokkal egyesítették, ahol a magyar rész csupán melléktagozatként működött. Ez volt az első lépés az önálló magyar oktatási intézmények megszüntetése, a magyar nyelvű oktatás elsorvasztása, a magyar nyelvű szakmai oktatás felszámolása irányában. 1955-ben ugyanis a középfokú magyar nyelvű kereskedelmi oktatás megszűnt, az újonnan létesült gazdasági líceumban és a kereskedelmi iskolában magyar tagozat már nem létezett.

A román szaklíceumokba kevés magyar fiatal került be és tanulhatott, holott a gazdasági pályák fontossága jelentősen megnőtt.

Az 1989-es fordulat után, a piacgazdaság kiépítésével a magáncégek ezrei jelzik a jól képzett szakemberigényt, könyvelőket, pénzügyi és bankszakértőket keresnek. Mindez a magyar nyelvű gazdasági szakoktatást is napirendre tűzte. Ennek felismerésének alapján létesült és működik sikeresen a „Csabai Márton” Alapítvány, a Homo Oeconomicus közgazdasági, oktatási központ keretében a közgazdasági magánlíceum és közgazdasági posztliceális oktatási intézmény. Mivel az elméleti líceumok mellett egyre inkább a szaklíceumok szerepe kerül előtérbe, állami vonalon is a Brassai- és Apáczai Csere János-líceumokban is idéntől kezdve közgazdasági osztályok is indulnak. Ezek igen fontos lépések a magyar nyelvű közgazdasági oktatás beindítása mellett a Babe^o-Bolyai Tudományegyetem közgazdasági szakán, az ugyancsak magyar nyelvű középfokú oktatás visszaállítása és továbbfejlesztése terén. Erre ugyanis nem csupán a hagyomány, hanem a kor követelménye is kötelez.

DR. PÉTER GYÖRGY

Visszatérő történelmi esélyek

Nem mindennapi eset a történelemben, és ez különösen vonatkozik az erdélyi magyarság történetére, hogy bizonyos esélyek újra megjelennek a láthatáron, amikor minden lezárultnak tűnt, már-már a múlt emlékei közé, a történészek, a történelem kutatóinak területére kerültek. Miről is van szó? Két olyan társadalmi kategória szerepének újraelemzéséhez kell visszatérnünk, melyek az erdélyi magyarság szerepének, sorsának tényezői voltak. Az erdélyi magyar földbirtokos osztály, és a közbirtokosságok történelmi szerepének bizonyos fokú, bizonyos szintű újraindulásáról van szó. Az ezredforduló útjait járjuk. Már csak négy hónap van hátra, s belépünk a harmadik évezredbe. Az előbbieket tekintetében számunkra, Románia állampolgárai számára, ígéretesen indul a XXI. évszázad és a harmadik évezred. Jogalkotásunk, parlamentünk elfogadta az 1/2000. számú törvényt, amely három szempontból is történelmi jelentőségűnek kellene bizonyuljon, ha a törvény korrekt alkalmazást nyer, és elvárásaink teljesülnek, és pedig: előrelépés a magántulajdon sérthetlenségi elvének visszaállítása, valódi piacgazdaság újrászületésének momentuma, és az Európai Unióba való belépés elkerülhetetlen feltételének teljesítése.

Az említett 1/2000. sz. törvény háromszorosan is hozzájárul a fent jelzettek teljesüléséhez. Első helyre kívánkozik az a szerep, melyet a 18/1991. sz. törvény kihagyásainak és visszáságainak kiigazítása terén betölt, s nem elhanyagolhatók azon elvárások sem, melyek a kihagyásokhoz és visszáságokhoz kötődő visszaélések megszüntetéséhez vezethetnek. Másodszor meg kell említenünk a hajdan (1945–1949-ben) kisajátított földbirtokok, kastélyok, udvarházak visszaszolgáltatását, mely a föld esetében a felső határ 50 ha, a kastélyok és udvarházak esetében a még meglévő, létező teljes állagra vonatkozik. Harmadszor említjük a közbirtokok, közbirtokosságok visszaállítását. Ez utóbbi nagyon fontos tényezővé válhat az erdélyi, de különösen a székelyföldi magyarság gazdasági helyzetének és szerepének megszilárdításában, hiszen a fakitermelés és -feldolgozás, és az ahhoz kapcsolódó kisipari és kereskedelmi tevékenység a múltban (1950 előtt) fontos szerepet töltött be e vidék lakói létfeltételeinek biztosításában.

Amíg a földtulajdon és hajdani kastélyok és udvarházak tulajdonkérdésének rendezése a kisebb számú hajdani földbirtokosokat, a 10–15 ha fölötti területen gazdálkodó középirtokosokat érinti, addig az erdőtulajdon kérdésének rendezése százezres tömegeket érint. Míg a hajdani földbirtokosok és nagybirtokosok esetében a törvény 10 ha erdő nagyságban szabja meg a visszajuttatás felső határát, addig a közbirtokosságok esetében nincs ilyen határ. A törvény mégis, közvetett módon bizonyos korlátozásokat tesz lehetővé. Az erdős területek rendeltetését, felhasználási módját illetően kivételeket szab meg a visszajuttatás kérdésében. A közbirtokossági erdők visszaadásának útjában is vannak akadályok. Az elmúlt 50 év alatt történtek adminisztratív átszervezések. Adminisztratív jellegű újrafelosztások miatt, a visszajuttatáskor bizonyos helységek előnytelen helyzetbe kerülnek, amelyeknek fő kárvallottjai leginkább a székely falvak, helységek.

A törvényt, amelyet Lupu-törvénynek is neveznek – a törvényjavaslat előterjesztője, a parasztpárti Lupu szenátor után – évekig sabotálták, asztal alá separték a parlamentben, mert az ellenzéknek határozott érdekei fűződtek az elodázáshoz. Ehhez a vonalhoz egyes kormánypárti parlamenti tagok is csatlakoztak. Két indok állt a huzavona mögött. Egyrészt a korrupció, másrészt a nacionalizmus. Egyeseknek érdekei fűződtek a még állami tulajdonban maradt földekhez, erdőkhez és ingatlanokhoz, másokat meg zavart annak a gondolata, hogy a kisebbségiek is – főleg erdélyi magyarok – részesei legyenek a hajdan államosított vagyonok visszajuttatásának, vagy a kártérítésnek. Külső és belső nyomásra kénytelen volt a parlament dönteni, megtenni a már nyolc

éve esedékes lépést és megszavazta az 1/2000. sz. törvényt. A 18/1991. sz. törvény alkalmazása után örökölt zûrzavarnak a rendezése szinte megoldhatatlannak tûnik. Országos szinten 6–700 ezer között van a vagyoni jogi perek száma a törvény végrehajtása során keletkezett zavarok és visszaélések miatt. A hazai adminisztráció és igazságszolgáltatás nem is tesz különösebb erőfeszítést e téren. A közigazgatásban sokaknak személyes érdeke, hogy ne tisztázódjanak e kérdések, az igazságszolgáltatásnak és az állami költségvetésnek jelentős jövedelemforrást jelentenek ezek a perköltségek. Csak egy példát említsünk: a visszaszolgáltatott föld tulajdonjogát igazoló hivatalos okiratokat nyolc év után az esetek nagy hányadában máig sem állították ki.

A második kérdéscsoport, vagyis a hajdan kisajátított földbirtokosok földjeinek, kastélyainak, udvarházainak visszaszolgáltatása és – ahol ez nem lehetséges – a kártérítés megítélése és kifizetése szintén olyan feladat, melynek végrehajtása a 2000. választási évben nem tûnik kivitelezhetőnek, megvalósíthatónak. Az állami - adminisztratív apparátus nem is érdekelt és nem képes e feladat megoldására. Régen működnie kellene a föld felmérésének és kimérésének, ahhoz, hogy 2000 végéig ez a tevékenység megtörténjen, azonban a legtöbb megyében még el sem kezdődött, arra hivatkozva, hogy nincsen rá elegendő személyzet. Összesen a benyújtott több tucatból 2–3 megyében került napirendre néhány visszaigényelés ez év augusztus közepéig.

A harmadik kérdéscsoport az erdők visszaszolgáltatása. Itt is számos akadály nehezíti e kérdés rendezését. Kezdődik azzal, hogy a 18/199. sz. törvény alkalmazásakor számos visszaélés történt. Az akkori vezető testületek tagjai, köztük egyes szenátorok és képviselők is kaptak egy ha erdőt, akik nem voltak jogosultak, jó helyen, értékes faállománnyal. Ezeket sürgősen letarolták, eladták nyers, feldolgozatlan faanyagként vagy deszkaként, főleg exportra, valutáért. Hasonlóképpen jártak el azok is, akik jogos tulajdonosként kaptak vissza egy ha-t. Újraerdősítésre nem kötelezte senki őket és ez nem is történt meg. Ez az egyik erdőtaroló kategória, a másik maga az állam. Az elmúlt 10 év alatt az exportban végig előkelő helyen szerepelt a faexport, mégpedig főleg rönkfa és deszka. Ugyanakkor a ffeldolgozó ipar csödbe ment és jóformán bagóért privatizálták. Az erdő újjászületését, újratelepítését teljesen elhanyagolták, természetesen mindezek felett az Erdészeti és Környezetvédelmi Minisztérium szemet hunyt. Hasonlóképpen jártak el a megyei Erdészeti Főigazgatóságok is.

A székely erdőbirtokosságok kérdésében is, Hargita és Kovászna megyék esetében, jelenleg az 1989 előtti területi, adminisztratív átszervezések, erdős területek más szomszédos Kárpátokon túli megyékhez való csatolása eredményeképpen nem fedezhetik a jogosan visszaigényelt területeket. Kovászna megye esetében több mint 100 ezer ha a deficit.

Ez is egy komoly akadály a 1/2000. sz. törvény alkalmazásának.

Ilyen körülmények között, e bemutatott állapot alapján érthető, hogy különleges hangsúlyt kap az 1/2000. sz. törvény becsületes, korrekt alkalmazásában, végrehajtásában érdekelt csoportok érdekvédelmének kialakítása. Erre szeretnénk a továbbiakban kitérni.

Mintegy négyszáz család van, melyeknek utódai, leszármazottai kártérítésre jogosultak, a már említett, 1945–1950 között elkövetett méltánytalanságok, törvénytelenések miatt. Körülbelül négyszáz kastélyt és udvarházat, hatezer ha szántóföldet, négyezer ha erdőt igényelnének vissza a jogosultak. A kérdés az, hogy mikor, milyen állapotban fognak a visszaszolgáltatott javak tulajdonosaikhoz visszakerülni, és azok mit fognak tudni vele kezdeni?

Nagyon biztató körülmény viszont az, hogy a feltett kérdések nem érik váratlanul és felkészületlenül az érintetteket. Létrehozták az őket összefogó, mozgósító és érdekvédelmüket képviselő Castellum Alapítványt, Nagyenyed székhellyel.

A Castellum Alapítvány 1999. szeptember 4-én Nagyenyeden találkozót szervezett tagjai számára, melyen részt vettek az itthon maradottak mellett a kivándoroltak is, akiket a sors a világ különböző részeibe szórt, Magyarországra, Nyugat-Európába, Amerikába, Ausztráliába.

A találkozó napirendjének témái két csoportra oszlottak:

- hogyan tagolódnak vissza az említett leszármazottak az erdélyi magyar közéletbe és kultúrába, hogy az elődeik által az elmúlt évezred során kialakított tradícióknak méltó folytatói lehessenek? Ha a törvény előírásai érvényesülnek, az illetékesek birtokaikhoz jutnak, még ha az a kisajátított vagyonnak csak a töredéke is. Mit tehetnek az erdélyi magyarság kulturális felemelkedéséért?;

- a másik napirenden szereplő témakört röviden így lehetne összefoglalni: a kilátásba helyezett részvagyon visszanyerése után, az adott helyzetben és feltételek között, mit lehet azzal kezdeni? Melyek az újrakezdés, újraindulás lehetőségei, hogyan lehet és kell élni a mezőgazdaság jelenlegi viszonyai között azokkal városban és falun? Kinyilvánították azt a szándékukat, hogy példamutató, példa értékű kezdeményezéseket indítsanak, és a saját érdekérvényesítés mellett, a közjót szolgálják.

A tanácskozásnak véleménykérési, tanácsadási jellege volt. E cikk szerzőjét kérték fel a téma bemutatására, tanácsok, útmutatások előterjesztésére. Ezekre szeretnénk röviden kitérni.

A csapda elkerülésének érdekében a törvény végrehajtását illetően számolni kell a hazai viszonyokkal, ismerni kell a végrehajtási szabályozást, a gazdasági körülményeket. A csapda pedig maga az állam szervei, intézményei, az általuk hozott esedékes intézkedések a törvény végrehajtásában. A másik csapda a gazdasági helyzet, a piac és annak tényezői, mint az infláció, a tökehiány, a hitel megoldatlansága, a magas kamatok, a mezőgazdasági termékek, élelmiszerek piacának folyamatos beszűkülése, a fizetőképes kereslet csökkenése. Innen adódik, hogy a termékek ára gyakran messze elmarad az infláció mögött. Ugyanakkor a termékek felvásárlásának a megbukott rendszertől örökölt és jelenleg is létező, sőt egyre erősödő monopol rendszerének fenntartása kedvezőtlenül befolyásolja a felvásárlási árakat. E folyamat nyertese a lánckereskedelem, vesztese a mezőgazdasági termelő. E kérdéscsoporthoz sorolható az is, hogy nincs földpiac, a földnek nincs ára, hiányoznak a kialakult földbérleti viszonyok is, nem lehet beszélni méltányos földbérletről sem.

A felsoroltakat az indulás buktatóinak tekinthetjük, azonban vannak még más tényezők is, amelyek ugyancsak nehezítik az újrakezdést. Röviden összefoglalva: az esetek túlnyomó többségében a visszanyert földön kívül a termelés semmilyen más tényezője nem fog az induló gazdálkodó rendelkezésére állni (szerszámok, gépek, gazdasági épületek, állatállomány stb.).

Az esedékes visszaigényelt és visszakapandó tízhektárnyi erdőt illetően fennáll az a veszély, hogy valahol egy letarolt hegyoldalon mérik ki a járandóságot, és a tulajdonost fogják kötelezni az újratelepítésre.

A visszakapandó kastélyok, udvarházak és más épületek nagy többségükben tönkrementek, romosak. Mit lehet tanácsolni ilyen helyzetben? Legfennebb az önérzetre, a józan ítélőképességre lehet és kell hivatkozni, mivel a visszajuttatott vagyont minden körülmények között el kell fogadni! Az összefogás módszerével kell élni és az abban rejlő lehetőségeket kihasználni. Ennek érdekében a Castellum Alapítványt komoly és hatékony érdekvédelmi szervezetté kellene tenni. Mindenekelőtt élni kell azzal a lehetőséggel, ami egyénileg nehezen és nagy anyagi áldozattal valósítható meg: jogtanácsost vagy jogtanácsosokat kellene alkalmazni a várható méltánytalanságok, jogi kijátszások kivédésére. A termőföld esetében a tét a föld (talaj) minősége, éppen ezért lehetővé kell tenni a föld lehetőleg egy táblában való visszanyerését, ami a modern és eredményes gazdálkodás egyik feltétele. A visszakapott erdő esetében ragaszkodni kell, hogy az lehetőleg fásított és ne leirtott terület le-

gyen. A kastélyok és udvarházak esetében lényeges a meglévő állapot felmérése és a jelenlegi állag megvédésének kikényszerítése törvényes eszközökkel, elejét véve a további rombolásnak, valamint cél, a visszaítélés után, a tulajdont igazoló okiratok minél gyorsabb megszerzése.

Az erdők visszajuttatásánál, ha sikerül érvényesíteni a jogokat, és nem letarolt területre jut a leendő tulajdonos, nem vetődik fel a tőkebefektetés kérdése. Egyáltalán nem volna felesleges bemutatni, hogy valamikor a közbirtokosságok által igazgatott, gondozott erdők esetében ismeretlen fogalom volt azok letarolása, kiirtása és elkerülhető volt az ahhoz kapcsolódó földcsuszamlás, erózió és más katasztrófák feltételeinek a kialakulása.

A kastélyok és udvarházak esetében komoly gondot okoz helyreállításuk, restaurálásuk, ami lényeges pénzügyi erőfeszítést fog igényelni a tulajdonostól. Ha a jogaikba visszaállított tulajdonosoknak módjuk lesz ilyen befektetésre, akkor ez távlatokban jövedelemforrást is jelenthet. Az ilyen épületek tőlünk nyugatabbra mind nagyobb szerepet játszanak a faluturizmusban. Kívül kastély, belül vendégfogadó, vagy szálloda. Érdemes tehát tőkét befektetni, vagy egy tőkével rendelkező és befektetni szándékozó üzlettársat keresni. A Romániai Magyar Gazdák Egyesülete keretében Gál Ödön foglalkozik e kérdéskörrel, s mint a probléma szakértője, minden vonatkozásban útbaigazítással, tanáccsal tud szolgálni. Mindenesetre figyelni érdemes arra, hogy e kérdésben helyi, megyei szinten máris a jogosultak kijátszására törekednek a törvény félremagyarázásával. Csak az udvarházak visszajuttatására akarnak szorítkozni. A kastélyok visszajuttatását, visszaadását meg akarják, meg szeretnék tagadni azon a címen, hogy muzeális érték, kultúrkinccs, és az állami muzeális alapban kell maradniuk. Érdekes, hogy erre csak most, 50 év után jöttek rá. Mostanig nem tudták, hogy a kastélyok a megsemmisülés sorsára vannak ítélve, és hogy mekkora kulturális örökség megy veszendőbe. Most, hogy hajdani magyar tulajdonosaikhoz kellene visszakerülniük, egyszerre nemzeti kinccsé váltak, és a hajdani létrehozóiktól, valamikori gondozóiktól vagy azok örököseitől kell félteni.

Végül eljutottunk a legnehezebb témához, a visszanyert föld hasznosításának kérdéséhez. Már említettük, hogy a gazdálkodás tényezői közül az indulásnál csupán a föld fog rendelkezésre állni, tehát a többi struktúrát létre kell hozni, ami szintén tőkebefektetést fog igényelni. Ideális helyzet alakulhat ki abban az esetben, ha az illető tulajdonos agrártechnikai és agrárgazdasági ismeretekkel rendelkező egyén, aki 30–50 hektáros területen létre tud hozni egy farmot, esetleg társulást szervez a falubeliekkel. Egy ilyen vállalkozásból a vidék is sokat nyerhet, mert modellértékű mintafarmok születhetnének, és ez jelentős előrelépést jelentene a mezőgazdaságban.

Sokat segíthetne egy ilyen kezdeményezésben, ha a földjét visszakapott tulajdonos egy befektetőt, egy tőkével rendelkező vállalkozó társat találna, ami megkönnyítené és meggyorsítaná az újraindulást. Mindenesetre az RMGE elvárja tagjai közé a leendő farmereket, és minden kérdésben rendelkezésükre áll!

Végül a bemutatott anyagok tükrében szólni kell egy nagyon fontos problémáról, éspedig e vonatkozásban nagyon időszerűvé vált érdekvédelmi kérdéstről. Amint az elmondottakból kiderül, a hajdani kisajátítottak már gondoltak erre és létrehozták érdekvédelmi szervezetüket (Castellum Alapítvány). A feladat most annak továbbfejlesztése, bővítése. Ami az erdőket visszakapó közösségeket illeti, azok sem hanyagolták a kérdés eme oldalát. Újraalakították a közbirtokosságokat, az államosítás előtti tradíciókra támaszkodva. Merjük remélni, hogy ez a hajdani faluközösségek újraindulásának kezdetét jelenti. Talán nem felesleges odafigyelni, hogy Magyarországon milyen fontos kezdeményezések történtek e vonatkozásban. E kérdéskörben legkompetensebb szakértő Garda Dezső, Hargita megyei RMDSZ parlamenti képviselő. Hozzá lehet fordulni teljes bizalommal. Az *Erdélyi Gazda* című folyóirat már a téma napirendre tűzésekor odafigyelt a kérdésre, és próbált út-

mutatásokat adni, tanácsokkal szolgálni az érdekelteknek. Az érdekvédelem vonatkozásában az RMGE is a helyzet magaslatán volt Mind országos, központi, mind megyei szinten megszervezte nemcsak tagjai, hanem minden, a kérdésben érdekelt személy számára a jogi tanácsadást. Hónapokig működött ilyen tanácsadó iroda, már a törvényjavaslat napirendre tűzésétől egészen a visszaigénylési dokumentumok letevése határidejének a lejártáig, még Budapesten is azon visszaigénylésre jogosultaknak, akik már nem tartózkodnak az országban. A jogi tanácsadás most is működik Sztranyeckí Szilárdnak, az egyesület jogtanácsosának vezetésével, segítve a ráutaltakat, hogy a 1/2000. sz. törvény buktatóit és félreértelmezéseit kivédjék.

GÚZS FERENC

Az erdélyi fejlesztési régiók kialakításának gazdasági elemzése

Ha az egyes korokat aszerint tagolnánk, hogy milyen kulcsszavakkal jellemezhetők, illetve aszerint, hogy mikor mi számít társadalomépítő vezérelvnek, akkor a 20.század vége talán a „regionalizmus kora” kulcsszót kapná.

Romániában egy minisztériumközi munkacsoport által irányított szakértői bizottság kidolgozta 1996-ban a Humán Fejlettségi Indexet (HFI, románul IDU) és a Globális Fejlettségi Index (GLFI) A és B variánsait, amelyek segítségével javaslatot tettek a romániai megyék csoportosítására fejlesztési régiókba és alrégiókba. Romániában 8 régiót, Erdélyben pedig 3 régiót (és 6 alrégiót) alakítottak ki.

A tanulmányban célul tűztük az erdélyi fejlesztési régiók kialakításának gazdasági elemzését, a HFI- és GLFI- mutatók kritikai vizsgálatát, valamint a regionális fejlődés, a régiók gazdasági fejlettségének mérését és összehasonlítását 1994–1996 között egy általunk kialakított új, aggregált mutató, a Gazdasági Fejlettségi Index (GFI) segítségével.

Amint a szakirodalomban ismeretes, a területi gazdasági fejlettség mérésére és összehasonlítására tartalmilag erősen különböző, de a lehető legtöbb esetben egymással jól korreláló mutatók lesznek alkalmasak, mivel a különböző országok, régiók a gazdasági-társadalmi fejlettség különböző szintjein vannak. Mindezeket figyelembe véve, a továbbiakban megvizsgáljuk a Romániában a régiók kialakítására és a regionális fejlettség mérésére használt mutatókat, a GLFI-t és a HFI-t.

1996-ban a román kormány és az Európai Unió Gazdasági bizottsága megállapodtak a romániai regionális fejlesztési politika kialakításának szükségességéről. Ennek egyik része arra vonatkozott, hogy egy PHARE-program keretében tudományosan megalapozzák a romániai fejlesztési régiók kialakítását.

A Globális Fejlettségi Index (GLFI) A. variánsát alkotó mutatószámokat négy csoportba sorolták:

GAZDASÁG: 1 főre eső GDP, munkanélküliségi ráta;

INFRASTRUKTÚRA: 100 km²-re eső közutak, vasutak sűrűsége, 1000 főre jutó telefon-előfizetések, kórházi ágyak száma, 1 főre eső napi vízfogyasztás, hálózati vízzel rendelkező lakások, illetve líceumba beiratkozottak aránya.

DEMOGRÁFIA: Nettó migrációs ráta, vitalitási ráta (szaporodás), városi lakosság aránya, agrárnépsűrűség

ÉLETSZÍNVONAL: 1000 főre eső magánautók száma, elemi oktatásnál magasabb iskolázottsággal rendelkezők aránya, megyén kívüli vándorlás, csecsemőhalandósági arányszám.

A GLFI mutatói közül több (legalább 7) kifogásolható, nem tűnnek eléggé relevánsnak, az alábbi szempontok miatt:

* 100 km²-re eső közutak, vasutak sűrűsége, mivel nagyban függő a megye földrajzi-domborzati viszonyaitól;
 * a természetes szaporodási arányszám magas lehet az elmaradottság miatt is, nem egyértelmű, mit mutat;
 * a városi lakosság aránya magas lehet az erőltetett szocialista urbanizáció és az iparosítás eredményeként is, és ma ez nem feltétlenül előny;

* az 1000 fő/magánautók száma nem csupán a jelenlegi, hanem hosszabb távú anyagi helyzetet is tükrözhet;
 * a hálózati vízzel rendelkező lakások aránya és az 1 főre eső napi vízfogyasztás, mivel nem foglalják magukba a vízhálózathoz nem csatolt, önálló rendszerű háztartások vízfogyasztását, továbbá a vízvesztések is belekalkulálódnak;

* A kevés, mindössze két gazdasági jellegű mutató közül az 1 főre eső GDP-ről fontos elmondani, hogy, habár használatát valóban nem lehet elkerülni, mivel a szakirodalomban is a leggyakrabban használt mutató, de torzító hatású, lévén, hogy magába foglalja a nem privatizált, veszteséges nagyvállalatok termelési adatait, amit inkább levonni kellene.

A Humán Fejlettségi Indexszel (HFI) az merül fel kritikaként, hogy kevés összetevőt tartalmaz és nem alkalmas a gazdasági fejlettség mérésére. Csupán az egy főre jutó GDP-t tartalmazza a gazdasági jellegű mutatók közül, amelyről említettük, hogy torzító, és ez is csupán egyharmad részt képvisel. A másik összetevő mutatója a születéskor várható átlagos élettartam, amely felöleli az egész népesség korszpecifikus halandósági arányszámát, így az inaktívakét is. Azonban egy regionális fejlettségi politika megalapozásához inkább a fiatal és aktív népességre vonatkozó mutatókat kellene használni.

A HFI másik egyharmad részét két mutató képviseli, a felnőtt lakosság írástudóinak aránya, amely Romániában mindenhol 90%(sőt 97%) fölött van, és ezért ez az összetevő nem differenciál kellőképpen, valamint a bruttó beiskolázási arányszám, amely pedig egy olyan globális mutató, amely közel áll értelmileg az előbbihez, és csupán jelenlegi iskolalátogatási állapotot mutat.

A HFI-t leginkább a regionális gazdasági fejlettségbeli különbségek kimutatására használják (a Raportul Dezvoltării Umane c. kiadványban), a régiók és alrégiók kialakítására tett javaslatot pedig többnyire a GLFI-re alapozták

Az eredmények alapján a javasolt regionális és alregionális felosztás a következő:

Régió	Alrégió	Megye
Központi	Központi 1	Brassó,Szeben
	Központi 2	Fehér, Kovászna, Hargita, Maros
Nyugat	Nyugati 1	Arad, Temes
	Nyugati 2	Krassó-Szörény, Hunyad
Északnyugati	Északnyugati 1	Bihar, Kolozs
	Északnyugati 2	Beszterce-Naszód, Máramaros,Szatmár, Szilágy

Összefoglalva, a HFI és GLFI mutatók és egyes összetevőik fő hiányossága az, hogy a reformfolyamat kontextusában nem mérnek fontos dimenziókat (pl.: mezőgazdaság), tehát nem a legmegfelelőbbek gazdasági szempontból a tényleges gazdasági fejlettségi különbségek kimutatására, a regionális fejlesztési politikák kidolgozásának megalapozására.

Melyek azok a mutatószámok, amelyek alkalmasak Erdélyben a gazdasági fejlettségi különbségek vizsgálatára?

Figyelembe véve a romániai gazdasági reformfolyamat sajátosságait és a nemzetközi szakirodalomban sikerrel használt mutatókat (pl. Nemes Nagy József, Jánossy Ferenc, Fokasz Nikosz és R. Petrella többmutatós vizsgálati modelljei) egy új, aggregált mutató, a Gazdasági Fejlettségi Index (GFI) kidolgozására teszünk javaslatot, amely 5 dimenzióból tevődik össze és a következő mutatókat tartalmazza:

1. Gazdasági-jövedelmi értékbeni mutatók (G1): egy főre eső GDP, a kereskedelemben dolgozók egy főre eső átlagos havi nettó jövedelme;

2. Mezőgazdasági fejlettségi (naturális) mutatók (M2): egy hektár agrárterületre eső mezőgazdasági termelés értéke lejben, 1000 hektár agrárterületre jutó traktorok száma, 1000 hektár megművelt magánterületre jutó magántulajdonban levő traktorok száma;

3. A gazdaság szerkezetére és a foglalkoztatottságra vonatkozó mutatók (SZ3): a szolgáltatásokban dolgozók aránya, a szolgáltatásokban megtermelt GDP aránya, a munkanélküliségi ráta;

4. Infrastrukturális fejlettségi mutatók (INF4), 1000 főre jutó kórházi ágyak száma, fürdőszobával rendelkező lakások aránya rurális környezetben a városi ellátottság arányához viszonyítva;

5. Társadalmi fejlettségi mutatók (T5), elemi oktatásnál magasabb iskolázottsággal rendelkezők aránya —csecsemőhalandósági arányszám (1000 élveszületetre).

Miért alkalmasabbak jelenleg, Romániában és Erdélyben az előbbi mutatók?

Először is, a kereskedelemben dolgozók 1 főre eső átlagos havi nettó jövedelmének használata azért megalapozott, mert Romániában – a vizsgált időszakban – a kereskedelem volt a leginkább privatizált szektor és a legkevésbé tartoztak bele a veszteséges nagyvállalatok, így leginkább a kereskedelmi vállalatok jövedelmezőségéről, de közvetetten a megye általános gazdasági potenciáljáról és a reform előrehaladottságáról is képet mutat.

Továbbá, mivel Romániában az ipari termelés mutatói (számos veszteséges nagyvállalat esetében) nem relevánsak, ezért használtuk az egy hektár agrárterületre eső mezőgazdasági termelés értékét (lejben), amely magába foglalja az agrártermelésből (a növénytermelésből és az állattenyésztésből) származó összjövedelmet.

A mezőgazdasági termelés modernizáltságát, technikai felszereltségét általában mutatja (főleg a magánszektor esetén) az 1000 hektár művelt területre jutó, magántulajdonban levő traktorok száma, ha közvetetten is, hiszen ez feltételezi más felszerelések meglétét is.

A szolgáltatásokban dolgozók és a szolgáltatásokban megtermelt GDP aránya, mind a nemzetközi elemzéseknek, mind pedig a romániai reformfolyamat sajátosságainak megfelelően, a gazdaság szerkezeti sajátosságainak mutatóiként tarthatók számon. A munkanélküliségi ráta használata is megalapozott.

Az 1000 főre jutó kórházi ágyak száma, valamint a csecsemőhalandóság alkalmas és sikeresen használt mutatóknak tekinthetők, mert összefüggnek a gazdasági fejlettséggel azáltal, hogy regionális differenciálódást mutathatnak ki a megyék az egészségügyi ellátás színvonalára vonatkozóan.

Társadalmi fejlettségi, illetve a háztartások modernizáltsági szintjét jelző mutatószámként rurális környezetben a fürdőszobával rendelkező lakások valós arányát vettük alapul, a városi ellátottsági arányhoz viszonyítva.

A GFI kiszámítási technikája a következő:

1. A mutatók értékét relativizáltuk 0 és egy közé: $GDP/f\ddot{o}-rel = (GDP/f\ddot{o}-megye - GDP/f\ddot{o}-min.) / (GDP/f\ddot{o}-max. - GDP/f\ddot{o}-min.)$, ahol a min. és max. értékek az erdélyi megyék legkisebb, illetve legnagyobb értékeit jelentik, és nem valami más, átvett értékek.

2. Dimenzióként átlagot számoltunk ezekből. Amelyek fordítva mutatják a fejlettséget (pl.: munkanélküliség), azokat 1-ből kivontuk, mielőtt a többihez hozzáadtuk volna.

3. Az öt dimenzió szerinti értékből újra átlagot számoltunk és megkaptuk a GFI-t.

4. Kiszámítottuk a mutató értékeinek arányszámát 100-zal beszorozva, a jobb átláthatóság érdekében.

Ez az index a megyék szintjén az alábbiakat mutatja: a GFI értéke 0,74 Brassó megyében és 0,15 Beszterce-Naszód megyében, a többi megyék ezek között helyezkednek el a gazdasági fejlettségük függvényében. Egy megyének akkor lenne egyes az indexértéke, ha mind az öt dimenzió szerint az első helyen lett volna.

Brassó megye után következnek: Temes (0,65), Kolozs (0,58), Kovászna (0,52), Szeben(0,47), Bihar(0,44), Arad(0,43), Fehér (0,43), Maros (0,42), Hargita (0,41) megyék. Az erdélyi átlagértéknél viszont alacsonyabbak az értékei: Hunyad.(0,40), Krassó-Szörény(0,36), Máramaros(0,36), Szatmár (0,32), Szilágy(0,30) és végül Beszterce-Naszód (0,15) megyéknek.

Összehasonlítva az eredményeket a Humán Fejlettségi Index eredményeivel, megfigyelhető, hogy a sorrend elég jelentősen eltér a GFI-től. Íme a HFI szerinti élvonal sorrendje: Kolozs, Brassó, Hunyad, Temes, Fehér és Szeben megyék. Először is elmondható, hogy Hunyad megye helye a fejlett megyék között nem helytálló, a mi mutatónk esetén csak a tizedik helyen szerepel és olyan gazdasági problémákkal küszködik (pl. veszteséges bányák), amelyek miatt egyhamar nem is jöhet előre a rangsorban. Brassó megye első helyezése magalaposított, de Kolozs megye a mi mutatónk szerint csupán a 3. helyre kerül, a pontszáma érzékelhetően alacsonyabb Brassónál, főleg azért, mert Kolozs megyében a vidéki lakosság infrastruktúrája és modernizáltsági szintje nagyon alacsony.

A HFI továbbá a székely megyéket átlagon alulinak hozza ki Erdélyben, ami, mint láttuk, nem helytálló, mivel különösen Kovászna megye a fejlett megyék közé került (a GFI szerint).

A HFI eredményeinél valamivel reálisabbak a román Globális Fejlettségi Index szerinti eredmények (1994). Itt Brassó megye van az első helyen, Kolozs a másodikon, Temes és Szeben megye a továbbiak, viszont Hunyad megye még itt is fejletlenebbnek van számon tartva, a hetedik helyen. Kovászna megye pedig átlagon aluli, fejletlenebb megyének van számítva. Fehér, Kovászna, Hargita, Arad, Máramaros, Szatmár, Szilágy és Beszterce-Naszód megyék zárják a sort a román globális mutató szerint. Habár a GLFI is torzít, de bizonyos mértékig tükrözi a fejlettségi szintet, ellenben, mint láttuk, a városi lakosság aránya önmagában fejlettséget tükröző mutatóként volt használva, ám ez a leginkább torzító tényező, ami több mutató által közvetve is kihat, így leginkább ebben térnek el az eredményeink.

Az alrégiók esetén a mi GFI-indexünk és a román GLFI értékeinek sorrendje megegyezik. Ezért úgy tűnhet, hogy megerősítik a regionális beosztás rendszerét, de valójában nem ez történik, mivel két alrégió négy megyét tartalmaz, melyek egyes szempontokból heterogén jellegűek, a többi alrégió 2–2 megyét .Az 1-essel számozott Központi alrégió a legfejlettebb, ezt követi a 2. Központi majd a Nyugat 1. Alrégió. Legfejletlenebbek a Nyugat2 és Északnyugat 2 alrégiók.

ALRÉGIÓ		GFI	GFI*100	GFI-rang
Központ1	Átlag	0.6006	60.0	1
	Szórás	0.1901	19.0	
Központ2	Átlag	0.4457	44.5	4
	Szórás	0.0525	5.2	
Nyugat1	Átlag	0.5401	54.0	2
	Szórás	0.1606	16.0	
Nyugat2	Átlag	0.3810	38.1	5
	Szórás	0.0315	3.1	
Északnyugat1	Átlag	0.5110	51.1	3
	Szórás	0.0943	9.4	
Északnyugat2	Átlag	0.2809	28.0	6
	Szórás	0.0926	9.2	
Erdély összesen	Átlag	0.4357	43.5	
	Szórás	0.1404	14.0	

A szórások az „első” alrégiókban magasabbak, mivel az egyik megye a legfejlettebbek közül való, a másik pedig közepes szintű.

RÉGIÓ		GFI	GFI*100	GFI-rang
KÖZPONT	Átlag	0.4973	49.7	1
	Szórás	0.1236	12.3	
NYUGAT	Átlag	0.4606	46.0	2
	Szórás	0.1318	13.1	
ÉSZAKNYUGAT	Átlag	0.3576	35.7	3
	Szórás	0.1451	14.5	
Összesen Erdély	Átlag	0.4357	43.5	
	Szórás	0.1404	14.0	

A regionális sorrend láthatóan marad: Központi, Nyugati és Északnyugati (átlag alatti értékkel) A szórásértékek regionális szinten viszonylag stabilak, az átlaghoz közelállók, viszont az Északnyugati régió a legheterogénebb.

A fenti eredmények alapján az alábbi következtetések fogalmazhatók meg:

A régiók relatív fejlettségi sorrendjét nem befolyásolja a különböző aggregált mutatók kialakításának technikája és összetevői, kivéve a Humán Fejlettségi Indexet, amely szerint a Nyugati régió a Központi elé kerül, de ebben az indexben csupán az egy főre eső GDP és néhány társadalmi fejlettséget jelző mutató van. Az alrégiók sorrendje is viszonylag stabil az átlagértékek szerint, ám a megyék sorrendje lényegesen eltérő, főleg a középmezőnyben lévő megyék esetében. A mi aggregált mutatónk lényege az, hogy kiszűri a gazdaságilag nagy problémákkal rendelkező megyéket az élvonalból, figyelembe veszi a vidéki, falusi életkörülményeket és termelési viszonyokat, és valóban a megyék gazdasági-társadalmi fejlettségi szintjét tükrözi, nem csupán a városi és az attól függő viszonyokat. A mezőgazdasági termelékenység adatok figyelembevétele (ahogy a szakirodalomban is megfigyelhető), nem hagyható ki a fejlettség értékeléséből akkor, amikor Romániában rövid és középtávon nincs nagy perspektívája az ipari fejlődésnek. A mezőgazdaság fejlődésével viszont megalapozható egy olyan általános növekedés, amely később a tőkefelhalmozások által az ipart is fellendítheti.

Fontos eredménynek tekinthető az, hogy Kovászna megye és általában a székely megyék jobb pontszámmal rendelkeznek a mi indexünk szerint, mint a többi indexek szerint. A regionális fejlettség reális bemutatása fontos lehet a romániai magyarok számára, mivel a külföldi befektetések számára vonzóbbak lehetnek

ezek a megyék, ha a valódi, komplex módon vizsgált gazdasági-társadalmi fejlettség tekintetében az átlagnál fejlettebb zónáknak tekinthetők.

A fejlesztési alrégiók kialakításának az a célja, hogy olyan megyék kerüljenek egy csoportba, amelyek fejlettségi színvonala hasonló, és a problémáik is nagyrészt azonos természetűek. Ebből a szempontból megvizsgálva a két nagyobb, négy megyéből álló alrégiót, a Központi 2 és az Északnyugati 2 alrégiókat, megállapítható, hogy nagy különbségek figyelhetők meg a különböző fejlettségi dimenziók tekintetében (1. *Melléklet*). Márpedig ezeknek a megyéknek hasonlítani kellene egymáshoz a fejlettségi profiljukat és problémáikat illetően. Ennek megfelelően javasolnánk:

- Fehér megye átcsoportosítását a Nyugati régióba, annak a második alrégiójába, mivel összehasonlítva a székely megyékkel:– először Kovászna megyével – megfigyelhető, hogy csak a gazdaság szerkezetére vonatkozó adataik hasonlóak, a többi lényegesen eltér, – majd Maros megyével – látható, hogy bár a mezőgazdasági mutatói hasonlóan, még ott is 4 helyezéssel különbség van közöttük. A három székely megye pedig a legtöbb dimenzió tekintetében hasonló, csupán Hargita megye marad el nagyon a többitől a mezőgazdasági teljesítményekben, mivel köztudottan a legrosszabb minőségű a földje Erdélyben. Fehér megye mutatói viszont három dimenzióban hasonlóan Hunyad megyéhez, a problémáik is (veszteséges bányák) részben hasonlóak, csupán az az eltérés, hogy a bányák túldimenzionáltsága miatt Hunyad megyében a gazdaságszerkezeti mutató nagyon rossz, de ebben Krassó-Szörény megyéhez sem hasonlít jobban, mint Fehér megyéhez.

- Az Északnyugati 2 alrégióban Szatmár és Szilágy megyének minden dimenzió szerinti mutatója közelálló, a GFI szerint is egymás után következnek, viszont Beszterce-Naszód értékeitől eléggé eltérők 3 dimenzió szerint (G1, M2, T5), és B-Naszód GFI értéke fele az előbbiek átlagának. Bár Beszterce-Naszód adatai Máramaroshoz sem hasonlóan jobban, ők ketten egy alrégióban maradhatnának földrajzi-domborzati okokból, a két partiumi megye pedig külön alrégiót alkothatna. Nem mellékes szempont az sem, hogy ebben az új alrégióban a magyarok arányszáma jóval magasabb lenne.

Melléklet : Gazdasági Fejlettségi Index összetevőinek értéke alrégióként

ALRÉGIÓ		Gazdaság	Mezőgazdaság	A gazdaság szerkezete	Infra-struktúra	Társad. fejlettség
Központ1	Átlag	0.6742	0.5399	0.4232	0.5381	0.8273
	Szórás	0.4606	0.3714	0.0393	0.1143	0.0438
Központ2	Átlag	0.3670	0.4644	0.2683	0.5291	0.6000
	Szórás	0.1952	0.2532	0.0606	0.1230	0.1158
Nyugat1	Átlag	0.3956	0.4929	0.9080	0.5681	0.3360
	Szórás	0.2223	0.069	0.1300	0.1747	0.2066
Nyugat2	Átlag	0.3759	0.4589	0.2333	0.4884	0.3485
	Szórás	0.1571	0.1759	0.1175	0.1762	0.1180
Északnyugat1	Átlag	0.6647	0.5149	0.6005	0.4618	0.3132
	Szórás	0.0047	0.0198	0.0303	0.1462	0.3310
Északnyugat2	Átlag	0.2500	0.3781	0.2444	0.1674	0.3644
	Szórás	0.1331	0.1437	0.0622	0.1593	0.1350
Összesen Erdély	Átlag	0.4181	0.4614	0.3988	0.4312	0.4692
	Szórás	0.2359	0.178201	0.241575	0.200506	0.2228

* A TDK-n bemutatott tanulmány elkészítését, amely e cikk alapját képezi, dr. Vincze Mária irányította. Köszönet érte.

RIF közgyűlés. Szováta

A jövedelemadózás nemzetközi vontakozásai

A gazdasági tevékenység nemzetközivé válása és kiszélesedése az idők során olyan adózási problémák megjelenését eredményezte, melyek kezelése nem csupán egymással kapcsolatba kerülő két ország, hanem egész régiók gazdasági és politikai érdekeit érinti.

A határokon kívüli, illetve a határokon túl nyúló tevékenységeken keresztül a gazdasági szervezetek és a fizikai személyek két, vagy esetenként több ország jogi és gazdasági szabályai hatókörébe kerülnek. Ez oda vezet(het), hogy ugyanazt a gazdasági tevékenységet, illetve jövedelmet két vagy több ország is megadóztatja, ami az ún. kettős adózás nem kívánt jelenségét eredményezi. A kettős adózás a maga során olyan mértékű jövedelem-elvonást eredményez, ami ellehetetleníti az illető gazdasági tevékenység folytatását, komoly gátat szab a tőke magasabb hozam felé irányuló nemzetközi áramlásának. Ilyen gátak fenntartásában azonban egyetlen piacgazdaságú ország sem érdekelt, ezért a kettős adózás elkerülését illetve csökkentését nemzetközi adóegyezményeken keresztül az illető országok érdekeinek figyelembevételével szabályozzák

A nemzetközi adózás átláthatóságát szerfelett megnehezíti egy olyan egységes adórendszer hiánya, melyhez hasonló a nemzeti adóztatás terén minden országban akár fejletlen vagy egy tökéletesebb formában jelen van. A nemzetközi adórendszer – ha ilyen fogalom egyáltalán létezik – abból a számtalan nemzetközi adójogi egyezményből tevődik össze, melyet a világ országai külön-külön kétoldali egyezményekben, valamint országcsoportonként, nemzetközi szervezetek keretein belül fogadnak el. Komplexitása mellett azonban a nemzetközi adójognak is vannak általánosan elfogadott szabályai, melyek megkönnyítik a lehetséges értelmezések, alkalmazási lehetőségek, változatok labirintusból kivezető út megtalálását.

A nemzeti adóztatás, az adókvetés joga az országok belső szuverenitásán alapszik, azon a jogi elven, hogy

minden országnak korlátlan joga van saját jogrendszerének kifejlesztésére, kötelező érvényű szabályok bevezetésére. Természetesen minden ország törekszik egy olyan adórendszer kiépítésére, mely gazdaságpolitikai céljai megvalósítása mellett, költségvetésének maximális bevételt biztosít, ezért minden, az illető országhoz valamilyen formában kapcsolódó jövedelemre igyekeznek adót kivetni.

Az adóztatási jog gyakorlása során az országok néhány nemzetközileg elismert és alkalmazható adózási elvet követnek. Az egyes országok azon az alapon vetnek ki adót egy bizonyos jövedelemre, mert:

- * a jövedelem tulajdonosa az illető ország állampolgára vagy ott belföldi illetőséggel bír, vagy mert
- * a jövedelemforrásul szolgáló tulajdon az ország területén található, illetőleg mert
- * a jövedelmet termelő gazdasági tevékenységet az ország területén végzik.

Az elsőnek említett elvet az illetőség elvének, a másik két elvet együttesen területi vagy forráselvének is nevezik.

Mint azt az előbbieken már említettük, nemzetközi ügyletek esetén, több ország nemzeti joga szerint is kivethető adó ugyanarra az ügyletre. A nemzeti jogok egyidejű alkalmazásából eredő többszörös adóztatás lehetőségét példázza az alábbi eset.

Egy dán állampolgárságú magánszemély munkavállalás céljából három éve tartózkodik Magyarországon. Az illetőnek Svédországban ingatlan tulajdona van, amelyet bérbe ad. Feltevődik a kérdés, hogy melyik országnak és milyen indok alapján van joga a bérbeadásból eredő jövedelmet megadóztatni. Ha a felsorolt jogelveket vesszük alapul, akkor arra a következtetésre jutunk, hogy mindhárom ország jogosan követelhet egy részt a jövedelemből. Dánia adóztatási joga az illető személy állampolgárságán alapul, Magyarországon mint belföldi személyt az összes jövedelme alapján (beleértve a külföldi jövedelmeket is) terheli adófizetési kötelezettség, míg Svédország adóztatási joga az ingatlan svédországi fekvésén alapszik. Amennyiben a példában említett három ország között nincs olyan egyezmény, amely a kettős (esetünkben hármas) adóztatás jogát korlátozná, akkor az illető magánszemélyt fenti jövedelme után mindhárom országban adófizetési kötelezettség terheli. Ezt a fajta kettős (többszörös) adózást nevezi a szakirodalom nemzetközi kettős adózásnak.

Egyébként a kettős adózás nemcsak a nemzetközi adózásban, hanem az országokon belül is jelen lehet. Például mind Romániában mind Magyarországon belföldi kettős adózás történik a vállalati nyereségadó esetében, amelyet egyrészt társasági, másrészt osztalékadó terhel.

A legtöbb ország az adóit az illetőség (románul *rezidență*), illetve a jövedelem forrása (származási helye) alapján veti ki, így a kettős adóztatás leggyakrabban e két elv összeütközéséből ered. Másképp fogalmazva, a jövedelem tulajdonosát az egyik országban az illetősége miatt, a másik országban pedig a jövedelem forrása miatt terheli adófizetési kötelezettség.

Alapvető kérdése tehát a nemzetközi adózásnak az illetőség fogalmának és a jövedelem származási helyének, forrásának tisztázása.

Az illetőség közigazgatási hovatartozást jelent és nem tévesztendő össze az állampolgársággal, habár a két fogalom között bizonyos átfedés van. A jövedelemadó-törvények általában csak a belföldi illetőség fogalmát határozzák meg. Általános megfogalmazás szerint – adójogi szempontból – belföldi illetőségűnek minősül, függetlenül állampolgárságától, az a magánszemély, akinek az állandó lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye az illető országban van. Az állandó lakóhely az olyan lakóhely, ahol a magánszemély tartós otthagásra rendezkedett be. Nemzetközileg elfogadott gyakorlat szerint valamely országban szokásos tartózkodási helylyel rendelkezik és ilyen minőségében belföldi illetőségűnek minősül az a

magánszemély, aki az adott naptári évben legalább 183 napot tartózkodott az illető országban. Abban az esetben, ha a magánszemélynek több állam területén is van állandó lakhelye, akkor az illetőséget a létérdekek központja szerint állapítják meg. A létérdekek központja azt az államot jelenti, amelyhez a magánszemélyt a legszorosabb családi és gazdasági kapcsolatok fűzik. Ha a magánszemélynek más állam területén sincs állandó lakhelye, akkor az illetőséget a más államban levő tartózkodási hely (183 napos tartózkodás) szerint veszik figyelembe. Amennyiben az előzőek egyike szerint sem állapítható meg az illetőség, akkor az állampolgárság az irányadó.

A nemzetközi szerződésekben meghatározottaknak megfelelően, az adóhatóságnak külföldön történő felhasználás céljából igazolnia kell az adózó részére az illetőséget.

Egy cég illetőségét meghatározhatja a bejegyzés helye, a stratégiai, illetve a mindennapi irányítás helye valamint az, hogy a cég melyik ország törvényei szerint került bejegyzésre.

A jövedelem akkor származik külföldről, ha külföldi illetőségű munkáltatóval létesített jogviszony alapján külföldön végzett tevékenységből vagy külföldön levő vagyonból keletkezik.

A területi hatály azt határozza meg, hogy az ország fogalmába mely földrajzi területek tartoznak bele. Például Nagy-Britannia fogalma az angol adóegyezmények értelmében nem tartalmazza a Csatorna Szigeteket, annak ellenére, hogy azok közigazgatásilag Anglia részei. Az adóegyezmények területi hatálya általában a fellegvizek határáig terjed. Olykor a területi hatály korlátai teszik lehetővé, hogy bizonyos közigazgatási területeken valóságos adóparadicsomok alakulhassanak ki.

A kettős adózás elkerülését célzó intézkedések

Mint az előzőekben már történt utalás rá, a nemzeti adókivetési jog korlátlan alkalmazása kettős (vagy többszörös) adózáshoz vezet, ami a nemzetközi cserekapcsolatok igen jelentős visszatartó tényezője. Kutatási eredmények azt bizonyítják, hogy a tőke, a munkaerő a termékek és szolgáltatások nemzetközi áramlásának egyik legfőbb akadálya a mozgással kapcsolatos költségek nagysága. Ez teszi szükségessé és ugyanakkor elkerülhetetlenné a belső pénzügyi szuverenitás önként vállalt korlátozását, mely a kettős adózás elkerülését (csökkentését) célzó adóegyezményekben, jogsegélyegyezményekben és egyéb nemzetközi adójogi egyezményekben valósul meg. A nemzetközi adóegyezmények gyakorlatilag az adózási jog felosztásának kérdését oldják meg a szerződő felek között a különböző jövedelmekre vonatkozóan.

Mivel az adóegyezmények a felek kompromisszumán alapszanak, általában csak a nemzetközi kettős adózás mértékének csökkentését célozzák, de esetenként megállapíthatnak szabályokat a kettős adózás teljes elkerülésére is.

A kettős adózás elkerülésére szolgáló, nemzetközileg használatos módszerek négy alapvető csoportra oszthatók:

- * alacsonyabb adómérték alkalmazása
- * a külföldön fizetett adó beszámítása az össz-adófizetési kötelezettség megállapítása során
- * a nettó (adóval csökkentett) külföldi jövedelem figyelembevétele az összjövedelem megállapítása során
- * a külföldi jövedelem adómentessége

Ezek a módszerek a kettős adózás mind egyoldalú, mind kétoldalú elkerülése során alkalmazhatók.

Alacsonyabb adómérték alkalmazása esetén a kettős adózás nem kerülhető el teljesen, viszont az alacsonyabb adómérték miatt csak részleges kettős adózás lép fel.

A külföldi adó beszámítása a jövedelem tényleges adóterhét a két ország közül a magasabb adóterhet megállapító ország szintjére emeli fel, ugyanis ha a forrásországban fizetett adó alacsonyabb a célországban alkalmazott adómértéknél, akkor pótlólagos adófizetési kötelezettség lép fel. Ha viszont a forrásországban alkalmazott adómérték magasabb, akkor a fizetett adó rendszerint nem számítható be teljes mértékben. Ezt a módszert alkalmazza például a jövedelemadóra vonatkozó 73/1999-es hazai kormányrendelet is.

A nettó jövedelem módszere a külföldi jövedelem összegét a külföldön fizetett adó mértékével csökkenti, azonban az így kapott nettó jövedelmet a célország teljes mértékben megadóztathatja. Ez a módszer valójában nem kerüli el a kettős adózást, csak az adóra fizetett adót takarítja meg.

A külföldi jövedelem adómentessége teszi lehetővé a kettős adózás legteljesebb elkerülését.

Megtörténhet, hogy a belföldi jog és a nemzetközi jogszabályok egy adott jövedelem kettős adózását eltérő módon szabályozzák. Ebben az esetben a nemzetközi jogszabályoknak van elsődlegessége a hazai jogszabályokkal szemben.

Az egyes országok nemcsak egyoldalúan, illetve kétoldalú egyezményekben korlátozzák adókiivetési jogukat, hanem nemzetközi szervezetek keretein belül is megállapodnak az adójog összehangolásában, többoldalú korlátozások vállalásában. Ezek a többoldalú megállapodások alkotják a nemzetek feletti jogot. A nemzetek feletti jog legkiterjedtebb rendszerét az Európai Közösség (a továbbiakban EK) mondhatja magáénak.

Az adóegyezmények sokféleségének csökkentésére és hatékonyságuk növelésére egyes nemzetközi szervezetek ajánlásokat, modell-egyezményeket dolgoztak ki. Hatását tekintve, a legjelentősebb az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) először 1955-ben közzétett, és azóta folyamatosan továbbfejlesztett modellegyezménye. Mivel ezt a modellt a fejlett tőkeexportáló országokat tömörítő szervezet dolgozta ki, ezért az egyezmény legtöbb paragrafusában korlátlan adóztatási jogot biztosít az illetőség országának, míg a forrásország ilyen irányú jogát korlátozza. Azért, hogy a fejlődő, tőkeimportáló országok érdekeit is kellő módon tükrözze a modellegyezmény és a forrásországnak nagyobb adóztatási jogot biztosítson, 1980-ban az ENSZ is kidolgozta a maga ajánlásait. Az ENSZ-modellegyezmény is az OECD ajánlásokon alapszik, azonban egyes esetekben a forrásországok számára kedvezőbb szabályokat állapít meg.

Néhány ország, például az USA is megalkotta a maga modellegyezményét. Ez alapvetően az OECD elveket követi, de ezeken kívül tükrözi az USA különvéleményét is bizonyos kérdésekben. Az állampolgárok adóztatása során például az USA modellegyezménye az ország nemzeti jogának elsőbbségét biztosítja az egyezmény szabályaival szemben. A gyakorlatban ez úgy nyilvánul meg, hogy ha az adott egyezmény kihasználásának a kizárólagos vagy majdnem kizárólagos célja nyilvánvalóan adózási előnyök szerzése, akkor ezek megakadályozzák az egyezmény alkalmazását, még akkor is, ha az adóalany és az ügylet formálisan az adott adóegyezmény hatálya alá esne.

A kettős adózás elkerülését célzó egyezmények általában úgy szabályoznak, hogy:

- * az ingatlan vagyonból származó jövedelmet az az állam adózza amelyikben az ingatlan fekszik
- * a vállalkozás nyereségét abban az államban adóztatják, ahol a vállalat székhelye van. A vállalkozás nyereségét a másik állam akkor adóztathatja meg, ha a vállalkozásnak ott telephelye van, és csak ennek a telephelynek betudható nyereség adóztatható.

* igazgatótanácsai és felügyelő-bizottsági térítés abban az államban adózik, amelyikben a térítést fizető társaság illetősége van.

* ha a társaság a másik államban illetőséggel bíró személynek fizet osztalékot, úgy a társaság helye szerinti állam csak korlátozott mértékben adóztathatja az osztalékot. Az osztalék a másik államban adózik, de az osztalék tulajdonosa a korlátozott mértékben megfizetett adót az otthon fizetett adójába beszámíthatja

* a nemzetközi hajózási és légi közlekedési vállalkozások a székhelyükön, a tényleges üzletvezetési helyen adóznak

* a kamatot az az állam adóztathatja, amelyikben a kedvezményezettnek illetősége van. Ha az egyezmény lehetővé teszi azt, hogy az az állam is megadóztathassa a kamatot, amelyikből az származik, a kedvezményezett az így fizetett adót beszámíthatja a hazai adójába.

* a licenccdíj (szerzői jog, szabadalmi jog) után általában abban az államban kell adót fizetni, amelyikben a kedvezményezettnek az illetősége van. Némely egyezmény lehetővé teszi azt, hogy a jövedelem forrásának (a licenccdíj származásának) az állama is korlátozott mértékben megadóztathassa a licenccdíjat. Ebben az esetben a forrás államában fizetett adót az adófizető a hazai adójába beszámíthatja.

* az alkalmazottak munkabérük után abban az államban adóznak, amelyikben a munkát végzik. Ha a külföldi munka évente 183 napnál nem hosszabb és a fizetés terhét nem a munkavégzés helye szerinti államban levő személy, illetve telephely viseli, úgy a küldő államban kell adózni.

* a szabadfoglalkozásból származó jövedelem után ott kell adót fizetni, ahol a tevékenységet kifejtő személynek (pl. orvos, ügyvéd, mérnök) illetősége van. Ha ez a személy a tevékenységet a másik államban, egy ott levő állandó berendezéssel fejt ki, úgy az ilyen jövedelem után a másik államban kell adózni. Az előadóművészek, sportolók jövedelmét az az állam adóztathatja, amelyikben a tevékenységet kifejtik. Ha az előadóművész a szerződő államok közötti kulturális egyezmény vagy megállapodás alapján gyakorolja tevékenységét, vagy közalapokból támogatást kap, továbbá a honoráriumot nem közvetlenül kapja, akkor az így szerzett jövedelem általában az adóalany illetőségének államában adóköteles.

* a közszolgáltatást kapott fizetés abban az államban adóztatható, amelyikből az származik.

* a másik országban oktató, kutató munkát végző tanárok fizetése több egyezmény szerint a tevékenység helyén két évig mentes az adó alól. Egyes egyezményekben ez a rendelkezés az időtartamtól függetlenül érvényes. Ez a mentesség kizárólag közérdekű kutatásra vagy oktatásra alkalmazható, magánszemélyek megbízására nem.

* a nyugdíjat általában a nyugdíjas illetősége szerinti állam adóztathatja. A társadalombiztosítási rendszer keretében fizetett nyugdíjakat az az állam adóztathatja amelyikből a nyugdíj származik.

* a másik országban tanulók ott nem fizetnek adót a fenntartás és képzés céljára átutalt összegek után.

Az Európai Közösség vonatkozó irányelvei

A EK sajátos jogrendszeréről tudni kell, hogy elsődleges és másodlagos közösségi jogból áll. Az elsődleges jogba az alapszerződések és az ezekhez hasonló alapelveket rögzítő szerződések (pl. a Maastrichti Szerződés) tartoznak. A másodlagos jogot alkotó jogszabályokat az EK szervezetei hozzák létre az elsődleges jogszabályok által delegált joguk alapján. A másodlagos jogrendszerbe tartoznak a határozatok, irányelvek, döntések, ajánlások és vélemények, valamint az egyezmények. A határozatok kötelező érvényűek és külön bevezetés

nélkül alkalmazandóak a tagországokban. Az irányelvek szintén kötelező érvényűek a kormányokra nézve, azonban a bevezetés és az alkalmazás módját a tagállamok döntenek el.

Az EK a közösség fő célját, a folyamatos és harmonikus fejlődést a „négy szabadság” elvének megvalósításával tervezi elérni. Ez az elv a termékek, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő korlátozások nélküli áramlását mondja ki a Közösségen belül. Ennek megfelelően a legfontosabb EK-irányelvek ezekhez az áramlásokhoz kapcsolódó költségeket próbálják csökkenteni, vagy teljesen megszüntetni.

A befektetésekből származó jövedelmek kettős adózásának megszüntetésére alkotta például az EK az anya- és leányvállalatok közötti adózással kapcsolatos irányelvet. Ennek az irányelvnek fő célja, hogy megszüntesse az osztalékra kivetett forrásadókat, megakadályozva ezzel a kapott osztalék kettős adózását. Ez az irányelv ki mondja, hogy az anyavállalat országa a leányvállalattól kapott osztalékot vagy nem adóztatja, vagy pedig lehetővé teszi a leányvállalat által fizetett adók teljes körű beszámítását.

Az átalakulási, beolvadási irányelv a Közösség vállalatainak adómentes összeolvadását, illetve szétválását kívánja elősegíteni a közösségi szinten leghatékonyabb vállalati struktúra kialakítása érdekében. Ezért az irányelv megszünteti az átalakulásból adódó tökenyereség adózását, megengedi tagországok között a tartalékok adómentes átcsoportosítását és a veszteségek elhatárolását. Sajátossága ennek az irányelvnek, hogy nem vonatkozik csupán a vállalati eszközök és források egyesítésével, illetve szétválasztásával történő átszervezésre, hanem a részvények cseréjén keresztül történő fúziókra is.

A forgalmi adókkal és az egységes piac megteremtésével foglalkozó irányelvek célja az, hogy elkerüljék a vámolással kapcsolatos adminisztratív kötelezettségeket, a vámvizsgálatból eredő szállítási késedelmeket és az importot terhelő forgalmi adó finanszírozásának szükségességét.

VINCZE GYÖRGY

Forrás:

* Bodnár Zoltán; Erdős Gabriella: *Pénzügyi jog*. Közgazdasági és jogi könyvkiadó, Budapest, 1996

* Ioan Condor: *Evitarea dublei impuneri pe venit și pe avere*, Tribuna economică, 1999

* APEH - *A kettős adózás elkerüléséről szóló egyezmények és azok alkalmazása a gyakorlatban*, 1997

* Ordonanța Guvernului nr.73/1999

Rendezvények

Ismerjük meg az Európai Unió működését

Az Európai Unió kibővítése egyedülálló lehetőséget teremt arra, hogy Európa végre birtokba vegye valós dimenzióit, lezárva azt a mesterséges megosztottságot, amely oly sokáig elválasztotta a Keletet a Nyugattól.

Pozitívumként értelmezhető az a tény, hogy tizenként tagjelölt országgal megkezdődtek a tárgyalások a csatlakozásról, mely ékesszóló bizonyítéka annak is, hogy az európai újraegyesítés ügye már jócskán előrehaladott állapotban van. A mi szemszögünkből viszont úgy tűnik, hogy már tíz éve öt évre vagyunk az Európai Uniótól. Ettől függetlenül nem vitás: az Európai Unió bővítése Európa közös ügye és egyben korunk legjelentősebb társadalmpolitikai döntése is.

A gazdaságban és társadalomban végbemenő alapvető változásoknak vagyunk szemtanúi. A globalizáció lebontja a hagyományos határokat és új kockázatokat, kihívásokat teremt. A digitális forradalom átalakítja a kapcsolattartás, a kommunikáció útjait. Úgy kell korszerűsíteni az európai gazdaságot, hogy az munkalehetőségeket teremtsen és biztosítsa a fenntartható fejlődést. Újra kell modellezni a szociális védelem rendszerét, hogy egy igazságos és gondoskodó társadalmat építhessünk fel. El kell érnünk a teljes gazdasági integrációt, sőt, meg kell rajzolnunk egy új politikai Európa körvonalait. Ezek a kihívások túl nagyok ahhoz, hogy bármelyik ország egyedül belevágjon. Ezekre a kihívásokra kollektív európai választ kell adni. Ez az oka annak, hogy Magyarország – habár történelme során ritkán élvezhette, hogy szuverén módon dönthesse jövőjéről – valamint a többi csatlakozni kívánó ország, kész megosztani azt egy szélesebb Európai Unió keretein belül. Ez a magyarázata annak is, hogy miért várja az Európai Unió a tagjelölt országok mihamarabbi csatlakozását.

Minden csatlakozni kívánó ország – így Magyarország és Románia is – folyamatként éli meg a csatlakozást. Ehhez a folyamathoz az egész ország részvételére szükség van. A csatlakozás gyorsabb és zökkenőmentesebb lesz, ha az egész társadalom, beleértve a társadalmi partnereket, a civil szervezeteket és a fiatalok szerveződését is, aktívabb szerepet játszik a folyamatban. Ez megköveteli az elkötelezettséget, a párbeszédet, illetve, talán ami a legfontosabb, az együttműködést valamennyi szereplő között.

Mindenekelőtt fontos a közös európai értékek terjesztése a fiatal generációk felé. Ezen felismerésekhez csatlakoztak az Európai Unió Modell Konferencia fiatal résztvevői is, amikor is, első ízben Budapesten, egy többnapos konferencia keretein belül megkísérelték modellezni az Európai Unió működését.

Guller Zoltán, az Európai Unió Konferencia Egyesület elnöke összegezve a rendezvény szükségességét, kijelentette:

Az európai egyetemi és főiskolai hallgatók mai generációja megértette az európai egyesülés fontosságát és szükségességét. Gondolkodásmódjukban a közös értékek keresése és az egymáshoz vezető utak, hidak képezik az alapokat. Érdekeltek a különböző nemzetek együttélésében, együttműködésében valamint a határok és egyéb akadályok felszámolásában. Ezáltal az ő szemszögükből az egyesülés már meg is valósult.

Mostanáig nem létezett egyetlen olyan nemzetközi fórum sem, mely a közös európai értékeket valló fiataloknak lehetőséget adna találkozni, eszmét cserélni. Egy ilyen találkozás lehetőséget teremt a fiatalok számára, hogy olyan kérdéseket is megvitassanak, melyek szűkebb környezetüket illetve Európát, mint egészet, érintik. Nem elhanyagolható a baráti és szakmai kapcsolatok szerzésének lehetősége sem.

Figyelembe véve Magyarország közép-európai helyzetét és az ebből adódó hídépítő szerepet Kelet és Nyugat között, valamint missziós küldetését az Európai kibékülésben, megállapítható, hogy keresve sem találhatunk volna alkalmasabb helyet e program megszervezésére. A konferenciára Európa minden szögletéből érkeztek – úgy 250-en –, mégpedig abban az arányban, melyben az adott ország az Európa Parlamentben képviseltetve van. Részvételükkel igazolták, hogy ők elkötelezett, békeszerető polgárai Európának. Ők képviselték a közös európai gondolkodás alapjait, azáltal, hogy ismerkedtek egymás kultúrájával és gondolatvilágával.

A konferencia programja az EU kibővítésének tematikáját követte. Figyelve az aktuális európai politikát, a csatlakozni kívánó országok hosszú, kompromisszumkereső tárgyalások végén válhatnak csak az EU teljes rangú tagjaivá. Ezen disputáknak helyet adva a konferencia megkísérelte, hogy „virtuálisan valós helyzetet” teremtvén, az európai intézményekből érkező szakavatott moderátorok segítségével, egyetemi hallgató fiatalok szimulálhatták az EU-bővítés különböző helyzeteit.

Ebből a célból elsőként az EU-ból érkezett egyetemisták megkísérelték „felkészíteni” az Uniót az új tagok befogadására. Konkrét alternatívákat kellett kidolgozzanak, melyek az EU döntéshozó szerveinek intézményes és szerkezeti átalakítását követték. Ezek után a pályázó országok fiataljai bizonyítani próbálták csatlakozási igénylésük jogosságát azáltal, hogy meggyőző érveket hoztak fel országuk felkészültsége mellett.

A konferencia legfontosabb pontját képezte a „csatlakozási tárgyalások” szimulációja. Minekután mindkét fél – az EU tagállamok, illetve a csatlakozni kívánó országok képviselői – külön-külön kidolgozta saját maga álláspontját és stratégiáját, megválasztották a tárgyaló küldöttséget, tisztségeket osztottak, elkezdődhetek a „tárgyalások”, melyeken egy ésszerű és elfogadható kompromisszum elérése volt a cél.

A konferencia folyamán bebizonyosodott, hogy az európai fiatalok egyik legfontosabb erénye rugalmassága, illetve kompromisszumkészsége, mellyel újból aláhúzta, hogy az európai egység nem egy homályos elképzelés, melyet nehéz elérni, hanem közös ügye európai egyetemista barátainknak.

Az EU jobb megismerése céljából, a konferencián sor került több EU-s intézmény, köztük az Európa Parlament, az Európa Tanács, az Európai Bizottság és Bíróság munkájának szimulálására. A konferencia során végzett munkát a téma jeles és híres képviselői moderálták. Persze ez nem volt egy szigorúan ellenőrzött munka, sokkal inkább egy kötetlen-informális megbeszélés az előadókkal és egymás között. Mint az már az EU-ban megszokott, ezen konferencia hivatalos nyelve is az angol volt, mely intenzív multikulturális beszélgetésekre adott módot, nélkülözve mindenféle fordítási félreértést. illetve időpazarlást.

A konferencia magas szakmai színvonalát olyan meghívott előadók részvételével kívánták biztosítani, mint Orbán Viktor miniszterelnök, Martonyi János külügyminiszter, Günter Verheugen EU-főbiztos, Paul Poudade, Franciaország budapesti nagykövete, Francis Jacobs, az Európai Parlament titkárságának legfőbb adminisztrátora, az Európa Parlament pártjainak képviselői, illetve a pályázó országok részéről a csatlakozási tárgyalásokon részt vevő küldöttségek tagjai.

A résztvevők kidolgozták a „Konferencia Fehér Könyvét” (White Book of the Conference), melyben a következőkben egyeztek meg:

1. Aggódva figyelik az európai polgárok általános értelemben vett ismerethiányát az Európai Unió intézményeit illetően.

2. Örömmel fogadják az olyan kezdeményezéseket, mint amilyen az Európai Unió Modell Konferencia megrendezése is, mely segít a Közös Európa gondolatának terjesztésében, illetve megfogalmazza az egységes Európa demokratikus alapjait.

3. Megfogalmazzák, hogy a mai egyetemista és főiskolai hallgatók a jövő döntéshozó EU polgárai.
4. Hiszik, hogy az egyesült Európa az egyetlen út a kontinens hosszú távú gazdasági, politikai és kulturális stabilitása felé.
5. Tudatában vannak, hogy az EU-bővítés csupán az intézmények megreformálása után valósítható meg.
6. Elfogadják a szükségességét annak, hogy gyorsítani kell és intenzívebbé kell tenni az együttműködést az EU-tagállamok és a pályázó országok között – intézményi, gazdasági, illetve szociális szinteken egyaránt.
7. Teljesen tudatában vannak annak a ténynek, hogy egy elhúzó bővítési folyamat negatív hatással van a kandidáló országokra, beleértve a gazdasági destabilizációt és szociális kiábrándultságot.
8. Támogatják olyan konferenciák, illetve szemináriumok rendszeresítését, ahol a tagállamokból érkező egyetemisták együtt tárgyalhatnak a csatlakozni kívánó országok egyetemistáival, érintve aktuális európai integrációs témákat, úgy, hogy lehetőleg minden fontosabb európai intézmény képviselve legyen.
9. Az európai intézményeknek ajánlják, hogy növeljék kommunikációs tevékenységüket a fiatalok felé, függetlenül attól, hogy azok a tagállamokban vagy csatlakozni kívánó országokban vannak.
10. Megcélozzák az európai egyetemista szervezetek által az európai ügyekre gyakorolt hatásának növelését, és ehhez az európai intézmények támogatását kérik.
11. Az Európai Unió tanácsolja, hogy folytassa a közeledést és próbálja elkerülni a fölösleges késlekedéseket a különböző csatlakozni kívánó országok esetében. Különösen fontosnak tartják, hogy mielőbb tisztázódjanak a pontos dátumok a csatlakozást illetően.

A konferencia hivatalos honlapján, a **Error! Reference source not found.** címen hasznos információk találhatóak a témával kapcsolatban.

CZUMBEL TAMÁS ÁRON

(Tájékoztató az Európai Unió Modell Konferenciáról, Budapest, 2000. július 6–9.)

Közgazdász találkozó Egerben

Június 28–30-án a Magyar Közgazdasági Társaság Egerben tartotta XXXVIII. Közgazdász Vándorgyűlését. A nemzetgazdaság, regionális integráció, globalizálódás kérdéseit megvitató vándorgyűlés munkálatai az Eszterházy Károly Főiskola patinás épületében zajlottak. A több mint ötszáz résztvevő, Magyarországról és a határon túlról jött közgazdászok nagy figyelemmel hallgatták a hazai és külföldi rangos előadók vitaindító előadásait, amelyekben az Európai Unióba való belépés küszöbén álló magyar gazdaság időszerű, mondhatni égető kérdéseit tárgyalták, elemezték.

A megnyitó plenáris keretében dr. Chikán Attila, volt gazdasági miniszter, a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államtudományi Egyetem rektora, a miniszterelnök gazdasági tanácsadó testületének elnöke beszélt a globalizációról. Előadásában inkább elméleti síkon említette a globalizáció kérdését. Kifejtette, hogy mint fogalom, a globalizáció az emberi tevékenységek bizonyos elemeinek világmértékben való elterjesztésére utal, ugyanakkor jelzi a társadalmi, gazdasági tevékenység adott földrajzi térségben való szervezését is. Véleménye szerint a két fogalom szoros összefüggésben van egymással és kölcsönösen hatnak egymásra. Rámutatott, hogy a modern gazdaságban, bár a piac és az állam együtt jelennek meg, a multinacionális vállalatok térhódítása jellemző. Kiemelte, hogy a globalizáció révén a tőke az országokat áthidalva terjed a világban s hozzájárul, erősíti a társadalmi megosztást. Jelenlétük nagy arányú fejlődéshez vezetett az anyagi és a pénzügyi világban, a humán területeken azonban elmaradt az elvárásoktól. Előadásában rámutatott, hogy a gazdasági integráció Magyarországot az EU felé húzza. Jóllehet a belépés időpontját nem Magyarország határozza meg, az országnak minden erejével azon kell munkálkodnia, hogy a megfogalmazott követelményeknek mielőbb megfeleljen. Ezek a követelmények semmiben sem térnek el azoktól, amelyeket a már belépett államokkal szemben alkalmaztak. E feltételek maradéktalan teljesítése nemcsak a belépés időpontjának esetleges előrehozása miatt fontos, hanem azért is, hogy a belépéssel elkerülhetetlen nehézségek, negatívumok következményei, a lehetőségekhez mérten, enyhébbek legyenek.

Bár Magyarországon valós privatizáció valósult meg, és korszerű versenytörvény segíti a gazdaság fejlődését, vállalati szinten lemaradás mutatkozik a felkészültség terén. A vállalatok többsége ugyanis többnyire a felkészülés elején tart. Saját érdekükben gyorsítaniuk kell a felkészülésüket.

A megnyitón több, igen érdekes előadás elhangzott még: *Milyen a vállalkozás, ha magyar: hitek és tévhitek a magyar vállalkozóról* (Tolnay Lajos, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara elnöke); *Gazdasági verseny a globalizáció korában* (Vissi Ferenc igazgató, Deloit et Touch RT.)

A megnyitót követően a vándorgyűlés munkálatai öt szekcióban folytak, köztük a vándorgyűlés történetében először informatikai szekcióban is.

Hogy képet alkothassunk arról, milyen nagy horderejű problémák kerültek megvitatásra, elég, ha az elhangzott negyven előadásból megemlítünk néhányat: *A magyar gazdasági növekedés és a Széchenyi-terv* (Glatfelder Béla, a Gazdasági Minisztérium politikai államtitkára); *Lehetséges-e kiegyensúlyozott növekedés az agráriumban – lehetőség és valóság* (Tarján Tamás, a Miniszterelnöki Hivatal főtanácsadója); *A turizmus reneszánsza a globalizáció korában* (Kraft Péter, a Gazdasági Minisztérium helyettes államtitkára); *Keserves átalakulás: a költségvetési politika tíz évének tanulságai és jövőbeli szerepe* (Szapáry György, a MNB elnökének tanácsosa); *Az euró bevezetése: Belgium tapasztalatai* (Philippe Maystadt, Belgium volt pénzügyminisztere, az

Európai Beruházási Bank elnöke); *A magyar államháztartás felkészítése az EU-csatlakozásra* (Bathó Ferenc főcsoportvezető, Pénzügyminisztérium); *A vállalati adózás reformja a Német Szövetségi Köztársaságban* (H-Michael Korth, A Német Adótanácsadók Egyesületének elnöke); *Látható és rejtett infláció a magyar gazdaságban* (Petsching Mária Zita, tudományos főmunkatárs, Pénzügykutató R.); *Hazai exportfinanszírozásunk a globalizáció szorításában* (Nyíri Iván, pénzügyi tanácsadó, Veronika Kft); *A magyar gazdaság EU-integrációja a versenyképesség tükrében* (Inotai András, a MTA Világgazdasági Kutató Intézet igazgatója); *A globalizáció kihívásai, avagy milyen változások várhatók a magyar bankpiacon* (Zdeborsky György, alelnök-vezérigazgató, CIB Rt.); *A széles sávú hálózatok szerepe a távközlési piaci versenyben: konvergencia, multimédiás megoldások* (Mátrai Gábor, üzletfejlesztési igazgató, UPC); *Virtuális piacterek a jövő gazdaságában* (Pál Péter, operatív igazgató, IBM); *Hogyan támogatja az informatika a globalizálódást?* (Török János, kereskedelmi igazgató, SAP).

Az előadásokat és az azokat követő vitákat magas szakmai színvonal jellemezte. Az előadókat, a viták során felszólalókat – politikai hovatartozástól függetlenül – az az őszinte óhaj vezette, hogy sikerüljön megtalálni az EU-csatlakozásra való felkészülés leghatékonyabb, az egész magyar társadalom számára legelőnyösebb megoldásait.

Dr. Medgyessy Péter, az Inter-Európa Bank Rt és a Magyar Közgazdasági Társaság elnöke, volt pénzügyminiszter zárószavaiban sikeresnek ítélte a vándorgyűlést. Rámutatott, hogy a globalizáció régóta tart, erre jó példa a kultúra, a tudomány, a gazdaságban azonban csak az utóbbi időben gyorsult fel a globalizáció. Az informatika és az új technológiák megjelenése felerősítette azt a folyamatot, minek következtében a nemzetgazdaság, a regionalitás és a globalizáció, mint egymásra ható tényezők, feltételezik egymást. Ezért az ország jövője érdekében az integrációt ki kell használni. Ennek a folyamatnak lesznek győztesei és vesztesei is, de ebben ésszerű politikára van szükség. A közgazdász vándorgyűlés ehhez próbált szerényen hozzájárulni.

DR. KERÉKES JENŐ

Vállalkozásfejlesztő központok bemutatása

Hargita megyei Innovációs és Inkubációs Szövetség

A Hargita megyei Innovációs és Inkubációs Szövetség, a Csíkszeredai Bíróság 1994 szeptember 12-i végzése alapján működik mint nem kormányzati, nonprofit, független szervezet.

Szövetségünk céljai

A Hargita Megyei Innovációs és Inkubációs Szövetség 1994 szeptemberében alakult az EU PHARE-pro gramjának, a román kormánynak, a megyei és helyi önkormányzatok, valamint a megyei kis és közepes vállalkozások kezdeményezése eredményeként.

A Hargita Megyei Innovációs és Inkubációs Szövetség alapszabályzatban rögzített céljai :

- * vállalkozásbarát társadalmi és intézményi környezet megteremtése,
- * kis- és közepes méretű vállalkozások létrejöttének és működésének segítése,
- * vállalkozói inkubátorház és innovációs központ létrehozása és működtetése,
- * tanácsadó és információközvetítő hálózat kialakítása a megyében,

- * a vállalkozók oktatásának, képzésének megszervezése, koordinálása és támogatása,
- * kedvező feltételek teremtése a vállalkozók tőkeerejének növelése érdekében, ennek megfelelően hitelprogram, garanciaprogram, segélyprogram működtetése,
- * infrastrukturális, technikai szolgáltatások az arra rászoruló vállalkozók részére,
- * partnerkeresés, a működő tőke idevonzása,
- * bekapcsolódás az európai gazdasági és kereskedelmi információs hálózatba, kapcsolattartás és információcsere más országok vállalkozói és inkubációs központjaival,
- * az alapszabály által rögzített célokra hazai és külföldi pénzügyi források feltárása és kezelése.

A szövetség története

Az 1994 szeptember 12-i bejegyzést követően a központ berendezéséhez és felszereléséhez szükséges erőforrásokat PHARE-pályázat elnyerése útján biztosítottuk.

Romániában a PHARE 1994-ben indította kisvállalkozás fejlesztő programját. A program támogatta a szövetség tevékenységét 1996-ig, vagyis az inkubátorház hivatalos átadásáig. A program kísérleti jelleggel indult és 4 vállalkozói inkubátorház létrehozását támogatta, ezek közül az egyik a Hargita Megyei Innovációs és Inkubációs Szövetség.

Az átadás óta a működés anyagi feltételeit a központ önerőből, valamint nemzetközi pályázati támogatások elnyerése útján valósította meg.

Az eddigi tevékenység és eredmények

A tényleges indulás óta a központ tevékenységét a következő programblokkokba soroltuk:

a. Inkubációs tevékenység

Az épület, amelyben szövetségünk működik, egy 4 szintes ingatlan, melynek összfelülete 2101 m²

Jelen pillanatban az inkubátorházban 7 kisvállalkozó tevékenykedik. Az állandó munkahelyek száma 105.

1997 őszén az egyik, '98 márciusában a második kisvállalkozó is elhagyta a vállalkozói inkubátorházat, mert megerősödve saját ingatlant vásárolt. A munkahelyek számának növelése a még kiadandó termelő felületek üzembe helyezésével növekedni fog. A betelepített kisvállalkozók számára biztosítjuk a termelési infrastruktúrát és ágazatspecifikus szolgáltatásokat.

b. Tanácsadás

Évente átlag 450 kisvállalkozó és magánszemély fordult hozzánk tanácsadásért, információért.

A kérdések leggyakrabban pénzügyi támogatási formák folyósítására, banki hitelezésre, üzleti terv elkészítésére, marketing, jogi, humán erőforrás menedzsment, termelő berendezések megvásárlásának lehetőségére stb. vonatkoznak.

c. Oktatás, képzés

A szövetség, felismervén a vállalkozói oktatás fontosságát, már a kezdetektől szervezett képzéseket, tanfolyamokat. Jelen pillanatban a kisvállalkozók rendelkezésére a következő oktatási programmal állunk: marketing, menedzsment, pénzügyi tervezés, pályázatok, üzleti tervek összeállítása, idegen nyelvek. 1998-ban sikerült meghonosítani a vállalkozók távoktatását az általuk leginkább igényelt két területen, a menedzsment és a marketing területén. Oktatási programjaink nem csak kisvállalkozóknak szólnak, hanem egyaránt célozzák a munkanélkülivé vált vállalkozni óhajtókat, mint a vezetők, tanácsadók és más kategóriák képzését is.

d. Helyi és regionális fejlesztés

A megyei és a helyi önkormányzatokkal együttműködve helyi és regionális fejlesztési terv elkészítésében is részt vettünk, mint például: Hargita megye turisztikai stratégiájának kidolgozása; inkubátorközpont létesítésének lehetősége Gyergyószentmiklóson; a munkanélküliség aktív kezelési módszereinek kidolgozása Sepsiszentgyörgy municípium részére; a megyei út- és hídépítő és karbantartó vállalat átszervezési stratégiájának kidolgozása, stb.

Támogatjuk a kis- és középvállalkozások vásárokon és kiállításokon való részvételét.

A szövetség tulajdonában olyan kiállítási pannók vannak, amelyeket kisvállalkozóknak kikölcsönöz, és amelyeknek segítségével ezek bemutathatják a vállalkozást, valamint termékeiket, szolgáltatásaikat is.

A szövetség a különböző rendezvények alkalmával népszerűsíti szolgáltatásait, különösen az „inkubált” vállalkozások termékeit, szolgáltatásait. Ugyanakkor elősegítjük kisvállalkozóink partnerkapcsolatainak kiépítését.

Székhely:RO - 4100 Miercurea Ciuc

Postacím: RO - 4100 Miercurea Ciuc

str. Harghita nr.95 P.O. Box 164

Telefon és Fax:0040 (66) 110 491 - telefon

0040 (66) 172 803 - telefon és fax

0040 (66) 172 237 - telefon és fax

E-mail:biichr@topnet.ro

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban (folyamatos ismertetés) VI. rész

A Hivatalos Közlöny 1. részének 77/2000 – 360/2000. számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témaköröket érintik:

1. adózás, adóbevallás, idei költségvetési törvény;
2. állóeszközök amortizációja, felértékelése;
3. munkabérszerződések, munkabérré befizetendő összegek;
4. vám, áfa;
5. privatizáció, kedvezmények kis- és középvállalatok részére, mezőgazdasági értékjegyek;
6. pénzügyi auditálás;
7. valutakészletek;
8. biztosítási törvény, útagó, biztosítások;
9. kereskedelmi egységek mérlege, hitelszövetkezetek működése.

1.1. A 215/2000-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (102/2000. sz. H. K.) a 73/1999-es sz. kormányrendelettel kapcsolatban tartalmazza a munkakönyves alkalmazottak fizetésen kívüli jövedelmeinek nyilvántartási előírásait, valamint a szükséges típusnyomtatványokat.

1.2. A 611/2000. sz. kormányhatározat (335/2000. sz. H. K.) tartalmazza a 2000. év második szemeszterében a személyi jövedelemadó területén alkalmazandó havi és évi adókulcsokat. Az adómentes fix összeg júliustól 926 000 lej, ehhez kell majd az előírt százalékokat hozzászámítani.

1.3. A 76/2000-es sz., idei állami költségvetési törvény (195-ös sz. H. K.) előírása szerint a munkakönyves alkalmazottak fizetési alapjára számított 1,5%-os összeg profitadó-mentességet élvez, amennyiben szociális, kulturális, sporttevékenységek megszervezésében kerül felhasználásra (27-es cikkely). A 48-as cikkely szerint a 96/1999-es kormányrendelet alapján a kereskedelmi termelőegységek kötelesek a technológiai folyamatokban használt gépek kockázatsökkentésére való alap befizetésére.

1.4. A 47/2000-es sz. sürgősségi kormányrendelet (203/2000. sz. H. K.) megváltoztatja és kibővíti a 23/1995-ös sz., a cigaretta és alkoholos italok jelrendszerének megszervezését szabályozó kormányrendeletet.

1.5. Az 565/2000. sz. pénzügyminisztériumi rendelet (204/2000 sz. H. K.) az ÁFA-visszaszolgáltatáshoz szükséges nyomtatványokat és iratokat tartalmazza.

1.6. A 402/2000. sz. kormányhatározat (262/2000. sz. H. K.) tartalmazza a profitadó számításának módszertani normáit.

1.7. A 767/2000. sz. pénzügyminisztériumi rendelet (299/2000. sz. H. K.) előírja a pénzügyi szakértők jelenlétét és szerepét a kereskedelmi társaságok fiskális ellenőrzése esetén.

1.8. A 111/2000. sz. sürgősségi kormányrendelet (313/2000. sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti a 11/1999. sz. sürgősségi kormányrendeletet, megengedvén, hogy kedvezményben részesüljenek azok az adófizetők is, amelyek az 1999-es év során háromszor maximum 10 napot késték és késési díjaikat a megfelelő időben kifizették.

2.1. A 338/2000-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (97/2000. sz. H.K.) megengedi az épületek és területek felértékelését, ha az évi inflációs ráta meghaladja az 5%-ot.

2.2. A 403/2000. sz. kormányhatározat (252/2000. sz. H.K.) szerint az állóeszközöket évente fel kell értékelni, ha az utolsó három év inflációs rátájának összege meghaladja a 100%-ot.

2.3. Az 568/2000. sz. kormányhatározat (333/2000. sz. H.K.) változtatja és kibővíti a 15/1994-es sz. (909/1997. sz. kormányhatározattal jóváhagyott) az amortizációra vonatkozó törvény alkalmazását szabályozó módszertani normákat.

2.4. A 149/2000. sz. törvény (354/2000. sz. H.K.) kibővíti a 15/1994-es sz. amortizációs törvényt, megengedvén az operációs leasing esetén az amortizálást a leasingszerződés időtartama alatt, de nem kevesebb, mint 3 éven keresztül.

3.1. A 8/2000-es sz. kormányrendelet (83/2000 sz. H.K.) tartalmazza a tanügyi személyzet fizetésrendszerének megváltoztatását és kibővítését, valamint a költségvetésből fizetett köztisztviselők alapfizetésének összegét; ezzel megváltoztatja és hatálytalanítja a 154/1998-as sz. törvény erre vonatkozó cikkelyeit.

3.2. A 24/2000-es sz. sürgősségi kormányrendelet (138/2000. sz. H.K.) tartalmazza a közalkalmazottak alapfizetési rendszerét.

3.3. A 19/2000-es sz. nyugdíjtörvény a Hivatalos Közlönyben való megjelenésétől számított egy éven belül lép érvénybe (140-es sz. H.K.-ben jelent meg, 2000.04.01-én).

3.4. A 41/2000-es sz. sürgősségi kormányrendelet (183/2000 sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti a 19/2000-es sz. nyugdíjtörvényt.

3.5. A 315/2000. sz. munkaügyi és munkavédelmi minisztériumi rendelet (223/2000. sz.H.K.) tartalmazza a 19/2000. sz. törvénynek és a 41/2000. sz. sürgősségi kormányrendeletnek alkalmazására vonatkozó módszertani normáit, szabályzatát.

3.6. A 244/2000-es sz. kormányhatározat tartalmazza az apa gyermeknevelési szabadságára vonatkozó szabályokat és előírásokat a 210/1999-es sz. törvény alapján (150/2000 sz. H.K.).

3.7. A 40/2000-es sz. kormányrendelet 43-as sz. cikkelye szerint (181/2000 sz. H.K.) azok a kereskedelmi társaságok, amelyek 100-nál több alkalmazottat foglalkoztatnak és visszautasítják a fogyatékosok alkalmazását (4%-ban), kötelesek havonta minden nem alkalmazott fogyatékosra a minimálbérnek megfelelő összeget befizetni (a 102/1999-es sürgősségi kormányrendelet értelmében azok a kereskedelmi társaságok kellett fizetniük ezt az összeget, amelyek nem alkalmaztak fogyatékosokat és a létszámuk meghaladta a 100 főt).

3.8. A 43/2000-es sz. országos egészségügyi igazgatóság által kiadott rendelet (193/2000-es sz. H.K.) tartalmazza az egészségügyi könyvecskék és ezekre ragasztandó biztosítási bélyegekre vonatkozó módszertani normákat.

3.9. A 74/2000-es sz. országos egészségügyi biztosítási igazgatóság rendelete (282/2000 sz. H.K.) meghatározza, hogy a fizetési alap tartalmazza a nem munkakönyvvel alkalmazottak fizetését is; ugyanez a rendelet kiterjeszti a fizetési alapot a betegségi szabadság első 10 napjára fizetett segélyre is, a gyermeknevelési járulékokra is, stb.; így az egészségügyi alap értéke ezen alapok bevonásával megnő. A biztosítási szerződések esetén a biztosított a minimumbér kétszeresére köteles a 7%-ot számítsa és átutalja.

3.10. A 77/2000-es sz. állami biztosítási költségvetési törvény 5-ös cikkelyének 3-as sz. alpontja szerint azok a személyek, akik csak munkakönyv nélkül, szolgáltatási szerződéssel vannak alkalmazva, kötelesek be-

fizetni a nyugdíjbiztosítást meg a pótnyugdíj-alapot, addig, amíg hatályba lép a 19/2000-es nyugdíjtörvény 5-ös sz. cikkelyének első alpontja (198/2000 sz. H.K.).

3.11. A 629/2000 sz. pénzügyminisztériumi rendelet jóváhagyja a 73/1999. sz. (254/2000. sz. H.K.), a jövedelmi adóra vonatkozó rendelet egységes értelmezési és adózási normáit.

3.12. A 87/2000. sz. sürgősségi kormányrendelet (302/2000. sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti a 73/2000. sz. kormányrendeletet; így a 2 000 000 lejt meghaladó nyugdíjak adózandók, a független tevékenyek kötelesek saját könyvvitelt vezetni stb.

4.1. A 374/2000-es sz. vám-vezérigazgatósági határozat (107/2000. sz. H.K.) tartalmazza a kereskedelmi cégek székhelyén történő vámolás módszertani normáit. 4.2. A 636. és 637/2000 vám-vezérigazgatósági határozat (216/2000 sz.H.K.) tartalmazza az árukivitel és -behozatalnak a kereskedelmi cégek székhelyén történő vámolási szabályait.

4.3. A 17/2000-es sz. sürgősségi kormányrendelet (113/2000-es sz. H.K.) tartalmazza az új értékadó (Áfa)-törvényt.

4.4. A 401/2000 sz. kormányhatározat (231/2000 sz. H.K.) tartalmazza a 17/2000-es sz., az értékadóra vonatkozó sürgősségi kormányrendeletnek a gyakorlati alkalmazási normáit.

5.1. A 10-es sz. mezőgazdasági minisztériumi rendelet (77/2000. sz. H.K.) tartalmazza a 2000. november 30-ig érvényes mezőgazdasági értékjegyekre vásárolható termékek listáját.

5.2. A 15/2000-es sz. mezőgazdasági minisztériumi rendelet (106/2000. sz. H.K.) előírja a mezőgazdasági gépek és öntözőberendezések vásárlását érintő kedvezményeket (15%-a a vásárolt gép, stb. ÁFA-t is tartalmazó árának).

5.3. A 125/2000. sz. mezőgazdasági minisztériumi rendelet (358/2000. sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti a 15/2000. sz. rendelet mellékletét, amely a kedvezmények odaítélésének kritériumait tartalmazza (a vásárolt gép, stb. ÁFA-t tartalmazó árának 25%-a).

6.1. A 332/2000-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (96/2000 sz. H.K.) tartalmazza a kereskedelmi társaságok belső auditálásának megszervezésére és működésére vonatkozó módszertani normáit (a 119/1999 sz. kormányrendelet alapján).

6.2. A 00/33/2000-es sz. könyvszakértői testületi határozat (112/2000-es sz. H.K.) előírja a gyakornoki időtartamot, valamint a képzést követő vizsgát és dolgozatot.

6.3. Az 562/2000 sz. kormányhatározat (332/2000. sz. H.K.) jóváhagyja a könyvvizsgálói szakma szabályait.

6.4. Az 504/2000-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (151/2000. sz. H.K.) tartalmazza az állami segély esetén alkalmazandó könyvviteli szabályokat (külön könyvviteli számlát kell használni).

6.5. A 46/2000-es sz. kormányrendelet megváltoztatja a 119/1999-es sz. kormányrendelet 7. cikkelyének „a” alpontja „a” betűjének tartalmát, így a közszolgáltatási intézmények évharmadonként és év végén kötelesek pénzügyi mérlegüket auditáltatni (203/2000. sz. H.K.).

6.6. A 362/2000. sz. kormányhatározat a pénzügyminisztérium és alárendelt közszolgáltatási intézményeinek belső auditálásra vonatkozó szabályokat tartalmazza.

6.7. A 728/2000. sz. pénzügyminisztériumi rendelet (288/2000. sz. H.K.) tartalmazza a közszolgáltatási egységekben megszervezendő pénzügyi előellenőrzés módszertani normáit.

6.8. A 127/2000 sz. törvény (345/2000 sz. H.K.) a részvénytársaságok esetében megengedi, hogy az ellenőrző-bizottság tagjai részvényesek legyenek, kivételt csak a könyvvizsgálói képzéssel rendelkező tagok jelen-

tenek. Nem lehetnek az ellenőrző bizottság tagjai azok a közalkalmazottak, akik pénzügyi ellenőrzési közintézményeknél dolgoznak, amennyiben külön törvény nem határoz másképp.

6.9. Az 591/2000. sz. kormányhatározat (349/2000 sz. H.K.) jóváhagyja az auditálási szék megszervezését és működését.

7.1. A 279/2000 pénzügyminisztériumi rendelet (81/2000 sz. H.K.) meghatározza, hogy a valutaárfolyamkülönbségből származó jövedelmek nem adózandók, az 1999.12.31-én valutakészlettel rendelkező kereskedelmi társaságok költségei pedig profit-adózandók.

7.2. A 326/2000-es sz. kormányhatározat (182/2000. sz. H.K.) megváltoztatja a 335/1995-ös sz. kormányrendelet „1” cikkelyének „b” alpontját, miszerint a valutaárfolyamkülönbségből származó nettó veszteségeket évharmadonként kell elszámolni és a profitadó-számításban, mint jutalék (provízió), profitadó-mentes.

8.1. A 32/2000-es számmal megjelent a biztosítási- és a biztosítások ellenőrzésére vonatkozó törvény (148/2000. sz. H.K.)

8.2. A 35/2000-es sz. sürgősségi kormányrendelet X. cikkelye szerint a 2000-es évre nem kell befizetni az útdót, akik pedig a kormányrendelet megjelenéséig befizették, visszakapják a befizetett összeget (165/2000-es sz. H.K.).

9.1. A 616/2000. sz. pénzügyminisztériumi rendelet (286/2000. sz. H.K.) tartalmazza a kereskedelmi társaságok költségvetési terve kidolgozásának módszertani normáit és modelljeit.

9.2. A 120/2000. sz. törvény hatálytalanít egyes jogszabályokat (324/2000 sz. H.K.), a 121/2000 sz. törvény pedig (325/2000 sz. H.K.) egyes még nem közölt jogszabályokat helyez hatályon kívül.

9.3. A 97/2000. sz. kormányrendelet (330/2000 sz. H.K.) tartalmazza a hitelszövetkezetek működési szabályait.

9.4. Az 1.026/2000 sz. pénzügyminisztériumi rendelet (339/2000 sz. H.K.) szerint lakásjavítás, -bővítés, -építés, valamint templomépítés esetén az ÁFA-adókulcs „0”-s értékű.

PÁSZTOR CSABA

HÍREK

Ady Akadémia

2000 augusztus 14–24. között került sor – immár tizenegyedik alkalommal – az Ady Akadémia nyári rendezvényére, melyen határon túli (Románia, Szlovákia, Szerbia, Ukrajna) hallgatók is részt vettek.

Az igen tartalmas előadások (naponta három) különböző szekciók keretében zajlottak (pedagógia, humán tudományok, európai tanulmányok, elektronikus média, orvos- és közgazdaságtan). Nagy Tamás, Musto István, Rácz Margit, Jankovics László, Nagy Gábor Miklós, Szász Tibor, Pete Péter, Kedves Imre, Kerekes Jenő, Barát Etele, Kovács Tibor, Berényi Zoltán, Fodor András, Virág László, Pécsi Ferenc, Stieber Tünde, Mátis Jenő, Muraközi László Kontor Enikő, Erdey László előadásait hallgathatták a jelenlevők.

Pályázati felhívás

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciója (RIF) pályázatot hirdet végzős közgazdász hallgatók és fiatal gyakorló közgazdászok számára gazdasági témájú dolgozatok megírására. A benyújtott dolgozatoknak gyakorlati oldalról kell megközelíteniük egy-egy gazdasági problémát, illetve tudományos kutatáson kell alapulniuk.

A pályázatokat a következő témakörökben várjuk:

1. Románia európai integrációja (esélyek, lehetőségek, pozitív és negatív hatások gazdasági szociális, politikai szempontokból).
2. Vidékfejlesztés Romániában (munkaerőpiac és regionalitás az átmenet időszakában, a SAPARD-program, kistérségek vizsgálata és fejlesztési stratégiája).
3. Gazdasági környezet Romániában (külső és belső tényezők, amelyek ösztönzik és/vagy gátolják a kis- és középvállalkozások fejlődését).
4. Vállalkozások fejlesztése a román mezőgazdaságban.
5. Elektronikus kereskedelem Romániában.

Követelmények:

Terjedelem: leg több 60 gépelt oldal (12-es betűtípus, 1,5-ös sorközzel)

Beküldési határidő: 2000. november 15.

Pályázni egyénileg és csoportosan is lehet.

A dolgozatokat 1 nyomtatott példányban és elektronikus formában a következő címre várjuk: 3400, Kolozsvár, Pietroasa út 12 szám, E-mail: rmkt@mail.dntcj.ro

Minden témakörben a legjobb pályamunkát 30.000 forinttal jutalmazzuk.

Új könyvek az RMKT könyvtárában

Vincze Mária: *Régió- és vidékfejlesztés, Elmélet és gyakorlat*. Presa Universitara Clujeana, Kolozsvár, 2000.

Simon András: *Útmutató a makroökonómiához*. Osiris, Budapest 1999.

Mankiw, N. Gr.: *Makroökonómia*. Osiris, Budapest 1999.

Száz János: *Tőzsdei opciók*. Tanszék Kft., Budapest 2000.

***** *Személyzeti / emberi erőforrás menedzsment*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest 2000

Hunyadi–Mundruczó–Vita: *Statisztika* (példatárral). Aula, Budapest 1999.

***** *Testbeszédkaulaz*. Bagolyvár Kiadó, Budapest 1998.

Kovács Zoltán: *Logisztika*. Egyetemi Könyvkiadó, Veszprém 1998

Tapp, Alan: *Direkt- és adatbázis marketing*. Novorg Könyvkiadó, Budapest 1999

***** *Üzletkötési ismeretek és gyakorlatok* (feladatgyűjteménnyel). KOTK, Budapest 1998

***** *Külkereskedelmi levelezési gyakorlatok* (német nyelven). KOTK, Budapest 1993

Chikán Attila: *Vállalatgazdaságtan*. Aula, Budapest 2000

***** *Információmenedzsment*. Aula, Budapest 1996

Horváth Gyula: *Európai regionális politika*. Dialog Campus Kiadó, Budapest 1998

***** *Európa Kislexikon* Budapest, 1999

***** *Tér és Társadalom* (folyóirat). MTA Regionális Kutatások Központja 1999–2000

***** *Területi Statisztika* (folyóirat) Központi Statisztikai Hivatal, Budapest 1999–2000

Pálincás Jenő: *Piacfejlesztés – marketingelmélet és gyakorlatok*. LSI Oktatóközpont, Budapest 2000.

Bíró – Nyárád: *Az üzleti élet írásos dokumentumai*. Szokratész, Budapest [s.a.]

TARTALOM

TÍZÉVES A MAGYAR KÖZGAZDÁSZ TÁRSASÁG	1
MI IS AZ RMKT?	15
A KÖZGAZDÁSZ BRASSAI SÁMUEL	25
A ROMÁN NEMZETI BANK MONETÁRIS POLITIKÁJA	27
DEZINFLÁCIÓ, EGYENSÚLY, MONETÁRIS POLITIKA	33
A BUDAPESTI ÉRTÉKTŐZSDE MŰKÖDÉSE	40
A KOLOZSVÁRI MAGYAR NYELVŰ KERESKEDELMI OKTATÁS	
TÖRTÉNELMI VISZONTAGSÁGAI	48
VISSZATÉRŐ TÖRTÉNELMI ESÉLYEK!	51
AZ ERDÉLYI FEJLESZTÉSI RÉGIÓK KIALAKÍTÁSÁNAK GAZDASÁGI ELEMZÉSE	55
A JÖVEDELEMADÓZÁS NEMZETKÖZI VONATKOZÁSAI	61
KÖZGAZDÁSZ TALÁLKOZÓ EGERBEN	70
HARGITA MEGYEI INNOVÁCIÓS ÉS INKUBÁCIÓS KÖZPONT	71
ÚJDONSÁGOK A GAZDASÁGI ÉS PÉNZÜGYI JOGSZABÁLYOZÁSBAN	73
HÍREK. ADY AKADÉMIA. PÁLYÁZATI FELHÍVÁS	78
KÖNYVAJÁNLAT	79

Az RMKT jubileumi kiadványa megjelent 1000 példányban az Illyés Közalapítvány támogatásával